LÉTEZŐ SZOCIALIZMUS, NEM LÉTEZŐ PROFIZMUS

1956–1976

Az MLSZ Budapesti Igazgatóságának
labdarúgás-történeti konferenciája

Létező szocializmus, nem létező profizmus

1956–1976

Létező szocializmus, nem létező profizmus

1956–1976

ISBN 978-615-5532-36-8 Létező szocializmus, nem létező profizmus Dénes Tamás (szerk.)
Magyar Labdarúgó Szövetség

Az MLSZ Budapesti Igazgatóságának ingyenes kiadványa, a 2025. június 5-én szervezett
futballtörténeti konferencia előadásainak anyagaiból.
Kiadja a Magyar Labdarúgó Szövetség

Szerkesztette: Dénes Tamás
A konferencia előadói, a könyv fejezeteinek szerzői:
Csillag Péter, Dénes Tamás, Kiss László, Laszip Gábor, Lovász Tamás István,
Rochy Zoltán, Tobak Csaba.

Nyomdai előkészítés: Barna Ildikó
Nyomdai munka: Lombos Nyomda Kft.
Felelős vezető: Juhász Péter

Létező szocializmus, nem létező profizmus

A magyar labdarúgásban ellentmondásokkal teli volt az 1956-os forradalmat követő nagyjából két évtized. Csak a legalapvetőbbre rávilágítva: miközben az eredményeket tekintve a hatvanas években még feltétlenül a világelitbe tartozott, illetve 1972-ben az Európa-bajnokság négyes döntőjében szerepelt a magyar válogatott, miközben négy, egymást követő olimpián két arany-, valamint egy ezüst- és egy bronzérmet szerzett, világklasszsizokat adott az egyetemes játéknak, a társadalmi berendezkedés nem kedvezett a fejlődésnek. Anomáliák sora keletkezett, kezdve attól, hogy egy évre eltiltottak klubot váltani kívánó játékosokat, vagy hogy a játékosok nem élhettek abból, amihez értettek, a futballból. Ehhez társult még a sportág morális válsága, amelyet a hatalom felismert, majd szelepként kezelve a futballt a hol nyílt, hol elhallgatott társadalmi feszültség kezelésére használva a humoristák célkeresztjébe állította a játékosokat.

Az MLSZ Budapesti Igazgatóság szervezésében megtartott, immár negyedik konferencia – az amatőrkorszak (1897–1926) és a profi korszak (1926–1944), majd a minden tekintetben rengeteg változással járó aranykor (1945–1956) után – a lehető legszélesebb spektrumon keresztül, több nézőpontból is vizsgálta és mutatta be az 1956 és 1976 közötti évek magyar labdarúgását.

Lovász Tamás István előadása az MLSZ újbóli önállósodására, a szervezeti kérdések esetenként még visszamenőleg, több évtizedes távlatból is nehezen értelmezhető különlegességeire, a bajnokságok többszöri átszervezésére is fókuszál.

A korszak legkiválóbb, legsikeresebb magyar klubcsapatai közül Tobak Csaba természetesen a Ferencváros históriáját idézte fel, kitérve arra is, hogy a „belügy" immár a labdarúgó-szakosztályt és a szurkolókat is kiemelt figyelmében részesítette. Laszip Gábor az Újpest kapcsán felidézte a sorozatban nyert hét bajnoki címet, s egyben eloszlatott jó néhány, a lila-fehérekkel kapcsolatos tévhitet, hogy ne írjuk, vádat. Dénes Tamás a Vasas két évtizedét, a piros-kékek aranykorszakát mutatta be. Kiss László a „szocialista" városok futballjának fejlődését, az iparosítással összhangban fejlődő bányászvárosok labdarúgásának történetét tárta fel.

Dénes Tamás azt is megkísérelte felderíteni, miért került a magyar labdarúgás a Mikroszkóp Színpad, Hofi Géza vagy éppen a botránykönyvet író Végh Antal céltáblájára. Kiderül, melyik volt a népszerű író azon megállapítása, ami ellenben nagyon nem tetszett a hatalomnak.

Rochy Zoltán, aki először adott elő e sorozatban, a külföldi klubokban szerepelő magyar labdarúgók, az elhallgatott légiósok diadalait elevenítette fel. Csillag Péter különleges témát választott: a korszakban megszülető magyar női labdarúgás kezdeti lépéseit idézte fel.

A könyv a konferencia előadásainak szerkesztett változatát tartalmazza, az egyes fejezetek sorrendje nem azonos azzal, ahogyan az előadások követték egymást.

Szervezeti kötelékek a magyar labdarúgásban

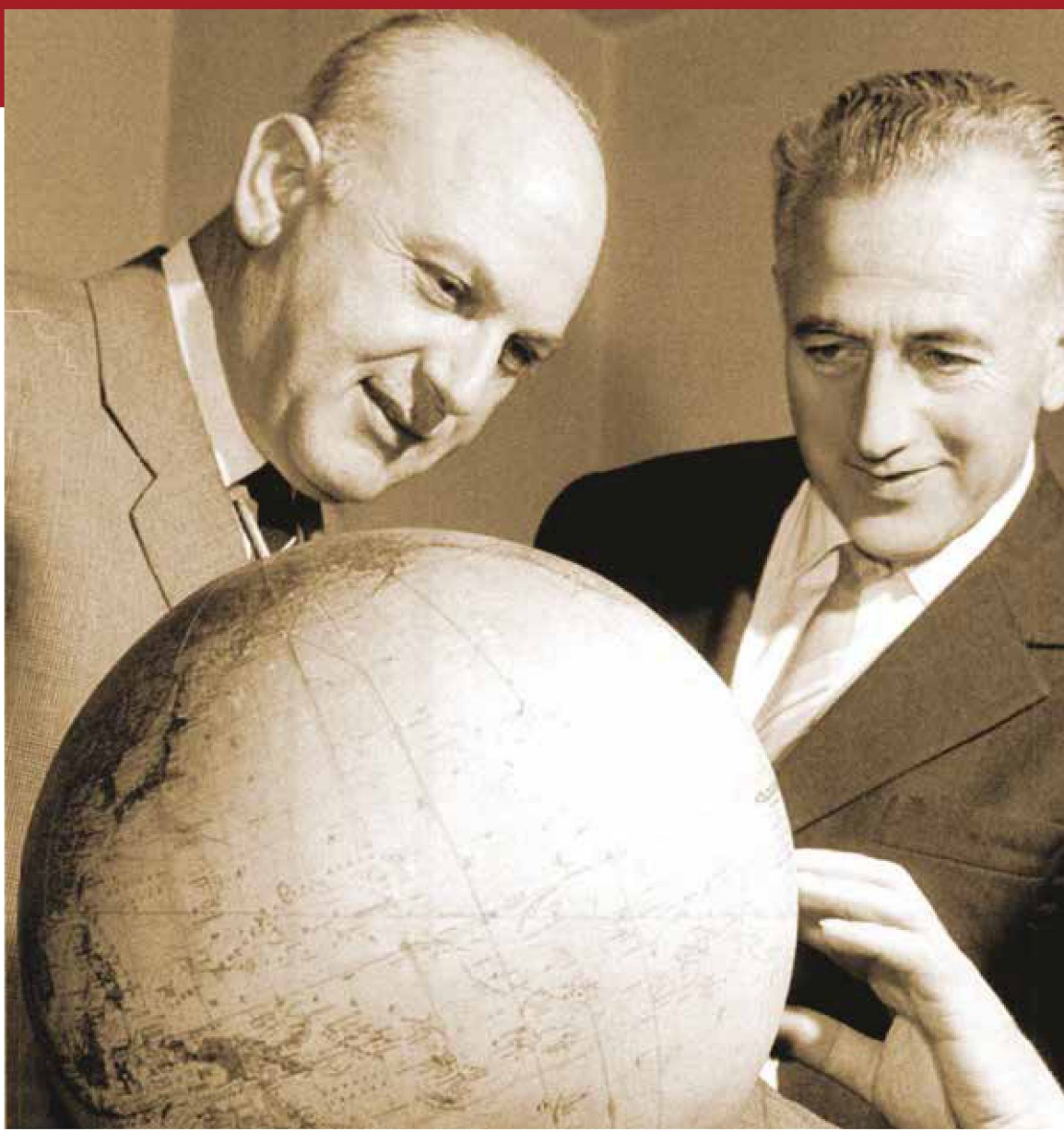

Honti György, Baróti Lajos és Barcs Sándor a földgömb előtt, Chilére gondolva

A magyar labdarúgás néhány vezetője 1956 novemberének első napjaiban kísérletet tett arra, hogy visszaállítsa a szövetség önállóságát és a logikusabb szervezeti-strukturális rendszert, ám a forradalommal együtt ez is napokon belül elbukott. Elbukott az alszövetségek restaurációja, s bár visszakapta a nevét és formálisan újra önálló lett az MLSZ, továbbra is az országos sportfőhatóság hozta meg a stratégiai döntéseket.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN

A sportág strukturális helyzete a szövetség, a bajnoki és az átigazolási rendszer tükrében

Az 1956. évi labdarúgó-bajnokságok októberben a zárás felé közeledtek, hivatalosan az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség, illetve a megyei bizottságok szervezésében. Valójában az OTSB (MTSB) labdarúgó-osztályainak teljes felügyelet és irányítása alatt. Az országos labdarúgó-osztály vezetője, Titkos Pált követően, Honti György volt ekkor. A forradalom eseményei azonban közbeszóltak. Közel hat év „politikai gyámság" után, 1956. november 1-én megalakult az MLSZ ideiglenes forradalmi bizottsága. Vezetője Nagy Marcell lett, aki a háború előtti MLSZ meghatározó vezetője volt.

MAGYAR NÉPSPORT

Sürgösen alakítsák meg a sport legfelsőbb irányító szervét!

Halottak, akik örökké élnek

Megválasztották a Magyar Labdarúgók Szövetsége Forradalmi Bizottságát

Az új jelzőt használó Népsport november 2-án beszámolt a Forradalmi Bizottság megalakításáról

A reménykedés napjaiban létrejött forradalmi bizottság azonnal munkához látott. Gyorsan döntött nyolc alszövetség létrehozásáról: Kelet (Debrecen), Nyugat (Győr), Dél (Szeged), Észak (Miskolc), Dél-Nyugat (Pécs), Közép (Szolnok), Pest (Budapest), Budapest (Budapest).

1956. december 15-16-ra összehívták az országos értekezletet, noha az végül elmaradt. Sebes Gusztáv később erről így emlékezett meg Örömök és csalódások című önéletrajzi könyvében: *Elintéztem, hogy Nagy Marcell ne tarthassa meg az országos értekezletet, amelyre az illetékesek megtévesztésével szerzett engedélyt, hogy egy csapásra megszabaduljon a futballsport minden addigi vezetőjétől, Barcs Sándortól, Terpitkó Andrástól, Szabó Istvántól, Sasvári Istvántól meg a többiektől. Már összetoborozta magának az új elnökség tagjait, hogy azokkal önállósítsa az MLSZ-t, és úgy vigye tovább a magyar labdarúgás ügyét, ahogy azt ő látja jónak."*

A november 4-i szovjet megszállás után a forradalmi változás lehetősége a futballban is elbukott

A november 4-i szovjet megszállás után a forradalmi változás lehetősége elbukott. A bizonytalanság viszont jól érzékelhető volt a futball világában is. Erről árulkodik Hegyi Gyula és Barcs Sándor önkritikus nyilatkozata is.

„Elsősorban azért van szükség a magyar sport átszervezésére, mert a jelenlegi szervezet nem eléggé demokratikus, nem eléggé társadalmi jellegű, túlnyomó benne az állami vezetés szerepe. (...) A sportélet lebonyolítása, régi kifejezéssel élve: az élő sport, amely alatt értem a versenyek, a bajnokságok lebonyolítását, a válogatott keretek összeállítását, az átigazolások intézését, a rangsorolásokat, stb. a szakszövetségeknek, az egyesületeknek a feladata." (Hegyi Gyula, 1956. december 31.)

„A szovjet példa lekopírozása tehát nemcsak sportbeli, de társadalmi okokból is hibás, nem is

szólva arról, hogy egyes intézkedések – például a régi klubok feloszlatása – sértették a hagyományokat, sértették az emberi érzéseket is. Úgy látom, hogy az MLSZ mostani ideiglenes vezetői ellenkező előjellel ugyanolyan hibába esnek, mint a szovjet példa gátlás nélküli utánzói. Ők is figyelmen kívül hagyják a társadalmi berendezkedést és egy szocialista jellegű társadalomban olyan vezetést akarnak megteremteni, amely a kapitalista országokban működő szövetségekhez (vagy, ha úgy tetszik a régi, háború előtti MLSZ-hez) hasonlít." (Barcs Sándor, 1957. január 7.)

A kritikus vélemény megjelenhetett még ekkor. A szervezeti probléma viszont továbbra is megoldatlan volt. Létezett az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség (amire az MLSZ-t 1951-ben kárhoztatták), és ott volt az „újjáalakult" MLSZ forradalmi bizottsága is, amely igyekezett a labdarúgást szervezni. 1956. december 31-én megszűnt az OTSB. Kormánybizottságot hoztak létre a magyar sport átszervezésére, ennek a vezetője Hegyi Gyula lett.

A kritikus vélemény megjelenhetett még, de a szervezeti probléma továbbra is megoldatlan volt

A kettős vezetés feloldására 1957. január 25-én került sor, amikor az MLSZ ideiglenes intéző bizottsága és az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség elnöksége együttes ülésén az alábbi határozatot hozta: *„Az MLSZ ideiglenes intéző bizottsága és az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség elnöksége labdarúgósportunk jövője iránti felelősségérzettől áthatva egyesült, és a sportág hazai, valamint nemzetközi vonatkozású ügyeinek teljes jogú intézésére közös intéző bizottságot hozott létre."*

A huszonöt főből álló intézőbizottság első ülésén háromtagú elnökséget jelölt ki a közgyűlésig. Az elnök Barcs Sándor, az ügyvezető elnök Nagy Marcell, a főtitkár pedig Honti

Kik vezetik a magyar labdarugás ügyeit az MLSZ közgyűléséig?

Az MLSZ ideiglenes intéző bizottsága és az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség egyesült és a sportág hazai, valamint nemzetközi vonatkozású teljesjogú intéző bizottságot alakított. A jövőben tehát csak MLSZ-ről beszélhetünk, melynek huszonkét tagból álló vezetősége van. A vezetőség legközelebbi ülésén választja meg ideiglenes elnökét, ügyvezető elnökét és más vezető funkcionáriusát. A huszonkét tagból álló testület az MLSZ március elején megtartandó közgyűléséig vezeti labdarúgásunk ügyeit. A jelenlegi vezetőség tagjai:

Ábray Zsigmond dr., Barcs Sándor, Bozóki József dr., Gárdonyi Henrik, Józsa Vilmos, Károly István dr., Kéri János, Kiss Hugó, Kléber Gábor, Kosztandi András, Kovách Jenő, Kovács Mátyás, Kőhalmi Pál, Mézes Sándor, Nagy Marcell, Nagy Sándor, Nagyvári János, Rácz István, Simon György, Szabó Iván, Szikla László, Terpitkó András.

Kocs's Sanyi leve'e az MLSZ-hez

„Nem maradok a Honvédban!"

Érdekes levél érkezett a napokban a Magyar Labdarúgó Szövetséghez. A Honvéd válogatott jobb-összekötője írásban közölte az MLSZ-szel, hogy a jövőben nem akar a Honvéd csapatában szerepelni. A levél hitelességéről Kocsis sajátkezű aláírása tanúskodik.

A sajtó beszámolt arról, hogy az OTSB Labdarúgó-osztálya és az MLSZ ideiglenes intézőbizottsága egyesült

A tiltás ellenére a Honvéd játékosai, néhány más klubhoz tartozó játékossal együtt, elmentek a dél-amerikai túrára. A Maracanában így töltötték a szünetet

Márciusban a kormánybizottság megtiltotta a szövetségeknek a közgyűlések szervezését

György lett. Két nappal később Országos Labdarúgó-értekezletet tartottak Nagy Marcell vezetésével, ahol a vidéki alszövetségek ideiglenes vezetői is jelen voltak.

A bizonytalanság és az „önkormányzatiság" lehetősége azonban gyorsan szertefoszlott. Márciusban a kormánybizottság megtiltotta a szövetségeknek a közgyűlések szervezését. Igaz, az indoklás még eléggé körmönfont volt, és a közgyűlés lehetőségét sem vetette el véglegesen. De a visszarendeződési folyamat nyilvánvalóan elkezdődött. A nagy egyeztetések első áldozata Nagy Marcell lett, akit csendben és feltételezhetően kellő kompromisszumok mellett kiengedtek Ausztráliába „a Magyar Sport megbízottjaként". (Meg kell jegyezni, hogy a későbbi évtizedekben több forrás is „disszidálás" kifejezéssel emlegette Nagy Marcell távozását, de egyértelműen állami engedéllyel, „hivatalosan" utazhatott ki Ausztráliába, ahonnét természetesen nem tért haza, de ezt nyilván a hatalom is előre látta.)

Bizonyíték a fentiekre a korabeli sajtóból vett idézet: *„A hétfői ligaülés végül Nagy Marcell búcsúztatásával ért véget. Nagy Marcell kedden este Ausztráliába utazik, ahol az ausztrál labdarúgó-szövetség felkérésére foglalkozik majd a távoli földrész labdarúgó-sportjának szervezésével. Az idős sportember közel 40 esztendőt töltött el a magyar labdarúgó-sportban. Éppen ezért az egybegyűlt labdarúgóvezetők nehéz szívvel vettek tőle búcsút.*

„Most 65 vagyok, a sporttól azonban nem tudok és nem is fogok elszakadni, amíg csak élek – mondotta búcsú szavai során Nagy Marcell. – Igaz, hogy a magyar sport hivatalos megbízottja leszek Ausztráliában és tény, hogy az ausztrál

labdarúgás szervezésével kapcsolatos munkára kértek fel. Meg kell azonban őszintén mondanom, hogy a családi körülményeim játsszák a fő szerepet abban, hogy elmegyek. Nehéz szívvel búcsúzom el én is, s arra kérem egykori sporttársaimat, hogy most is azt tartsák elsősorban szem előtt, amit mi az MLSZ-ben mindig a legdöntőbbnek tartottunk: a jó együttműködést és az igazságosságot." (Népsport, 1957. március 12.)

A folyamat itt nem állt meg. Áprilisban az intézőbizottság héttagú elnökséget választott: Barcs Sándor elnök, Gárdonyi Henrik ügyvezető elnök, Kiss Hugó, Kosztandi András, Kovách Jenő, Pazár Ferenc dr., Terpitkó András alelnök lett. Ezt a személyi összetételt októberben ismét módosították, a politikai események eredményeként. Az elnök viszont továbbra is Barcs Sándor, míg a főtitkár Honti György maradt.

A vezetés személyi összetétele mellett 1957 tavaszán vita tárgyát képezte a szövetség struktúrájának rendszere is. Alszövetségek vagy megyei szövetségek irányítsák-e a továbbiakban a magyar futballpiramis alját?

A vezetés személyi összetétele mellett 1957 tavaszán vita tárgyát képezte a szövetség struktúrája is

Nagy Marcell titokzatos másfél évtizede

Némi túlzással: amilyen fontos szereplője volt Nagy Marcell a magyar labdarúgás első, nagyjából 55-60 évének, annyira keveset tud róla az utókor. Neve, az 1956–1957-es Honvéd-túra, majd azt követő emigrálása kapcsán, többnyire negatív kontextusban jelenik meg. Még kevesebb ismert élete utolsó másfél évtizedéről, amelyet Márta nevű lányával és vejével Sydney-ben töltött. Idézzük az általa (is) alapított Soccer World 1972. januári nekrológjának részletét: „December 24-én, 79 éves korában hunyt el a sydney-i kórházban. 1957-ben érkezett Ausztráliába, miután szülőhazájában, Magyarországon kiemelkedő sportpályafutást futott be. Mintegy 35 éven át Magyarország egyik vezető labdarúgó-szakembere volt. 1957-ben, közvetlenül a forradalom után, elnök lett. Néhány hónappal később azonban elhagyta Budapestet, hogy lányához költözzön, Sydneybe. Nagy Marcell jelentős szerepet játszott az európai labdarúgás látványos fejlődésében a két világháború között. Az osztrák Hugo Meisl közeli barátjaként kulcsszerepet játszott a Közép-Európai Kupa létrehozásában, amely a mai nagy európai kupaesemények előfutára volt. Az utolsó világháború után Nagy Marcel szervezte meg a labdarúgó-tornákat Magyarországon.

Sydney-be érkezése után nem sokkal, néhány barátjával úgy döntöttek, hogy elindítanak egy futballhetilapot, a Soccer Worldöt. Azóta számos kiadvány indult és szűnt meg a Soccer World azonban azóta is megszakítás nélkül jelenik meg, most a 15. évét kezdi. Mindezen évek alatt Nagy Marcell a Soccer World Publishing Co. elnöke, valamint az újság üzletvezetője volt. Felbecsülhetetlen hozzájárulását az ausztráliai futball meghonosításához széles körben elismerték. Néhány évvel ezelőtt meghívták az Új-Dél-Walesi szövetség vezetőségébe, míg a St. George Budapest Club örökös elnökké választotta."

Az 1961 tavaszi, hollandiai Hollandia vb-selejtezőre induló magyar labdarúgó-válogatott Ferihegyen. Középen, Sándor Károly és Sipos Ferenc között Barcs Sándor, az MLSZ elnöke
Fotó: Fortepan / Bauer Sándor

A dilemma nem csak szakmai jellegű volt. Az alszövetségek a régi, háború előtti MLSZ működésének alapjai voltak, míg a megyei szövetségi rendszer, az új sportigazgatási rendszer struktúrájához igazodott. A tavaszi újrakezdés még alszövetségi szinten zajlott, elsősorban osztályozó mérkőzésekkel. Ez még a forradalmi bizottság erejét mutatta. Májusra viszont eldőlt a vita. Nyártól ismét visszatértek a megyei és járási szövetségi működéshez. Alszövetségek helyett ismét megyei szinten zajlott a futball szervezése, bár már nem „társadalmi labdarúgó-szövetségek" elnevezéssel, de „felügyelet" alatt.

A csendes visszarendeződés 1959-re, ahogyan a mindennapi életben, a futballban is lezárult

A csendes visszarendeződés 1959-re, ahogyan a mindennapi életben, a futballban is véglegesen lezárult. Egy kicsit finomabban, a látszatra adva, de az ötvenes évekhez hasonló alapokon folytatódott a magyar sport és a magyar labdarúgás irányítása. 1959. márciusában már az MTST elnöksége nevezte ki hivatalosan is az MLSZ elnökségét (Barcs Sándor elnök, Honti György főtitkár, Kiss Hugó és dr. Terpitkó András alelnökök lettek) és természetesen a többi sportágét is. Elvben saját önkormányzata volt a szövetségnek, de azt az állami apparátus nevezte ki, és döntéseit felügyelte. Tevékenységének meg kellett felelnie az országos sportirányítás által hozott döntéseknek.

A „puha diktatúra" uralta a labdarúgást is, mint a társadalmat. Ezt a folyamatot jól mutatja az MTST és a párt által kiadott három fő irányelv.

„A magyar testnevelési és sportmozgalom vezetése három fő alapelven nyugszik.

E hármas alapelv legfontosabbika: a Párt vezető szerepe. A nép széles rétegeire kiterjedő testnevelési és sportmozgalmat csak a Párt szilárd vezetésével lehet megteremteni, csak a szocialista társadalmi rend képes megfelelő anyagi és társadalmi erőket biztosítani e cél elérése érdekében.

A másik alapelv: az állami irányítás, a Magyar Testnevelési és Sporttanács tevékenységén keresztül valósul meg. Természetesen részt vesznek ebben a munkában az összes állami szervek, minisztériumok, tanácsok, üzemek, vállalatok, iskolák stb. E szervek természetesen nemcsak az állam anyagi támogatását valósítják meg, hanem elvileg, szakmailag is irányítják a testnevelési és sportmunkát.

A sportvezetés harmadik alapelve: a széles körű társadalmi tevékenység. Ezen elv elsősorban a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a szakszervezetek egyre szélesedő tevékenységén keresztül valósul meg, mind nagyobb szerep jut azonban az egyéb társadalmi szervezeteknek, tömegszervezeteknek, sportegyesületeknek, sportköröknek is." (A magyar sport évkönyve, 1961)

A három alapelv: a Párt vezető szerepe, az állami irányítás és a széles körű társadalmi tevékenység

A visszarendeződéshez hozzátartozott a rossz emlékű MHK-mozgalmat helyettesítő Kilián Testnevelési Mozgalom, röviden Kilián-mozgalom is, ami 1961. május 1-jén, a korszak ideológiájának megfelelő alapokon indult útjára. A regisztrált sporttevékenységen keresztül pontokat, majd ennek összegzéseként különböző jelvényeket érdemelhettek ki a résztvevők a tömegsportban végzett aktivitásuk alapján.

A Kilián-mozgalom az utókor számára legfontosabb „vívmánya" a kispályás labdarúgás népszerűsítése volt. Rengeteg üzemi, vállalati, egyetemi bajnokságot rendeztek, amelyek túlélték a mozgalmat is.
Fotó: Fortepan / Urbán Tamás

Az MLSZ vezetői a chilei vb-n. Balra Honti György főtitkár, mögötte takarva Barcs Sándor elnök. Hátul Baróti Lajos szövetségi kapitány, szemüvegben Volentik Béla edző, az osztrák Karl Rappannal

Az MTST V/1962. (X. 15.) számú határozata jogilag is megszüntette a szövetségek önállóságát

A Kilián-mozgalom tette az első lépést a kispályás labdarúgás népszerűsítésében, az előírásai között kimondták: *„A labdarúgás fogalmába a kispályás labdarúgás is beleértendő”* Ezzel hivatalosan is egyenrangúvá tette a rendszer sportirányítása a nagypályás versenysporttal a kispályás „tömegsport” labdarúgást. Ennek azonban inkább „statisztika javító”, mint inkább sportszakmai céljai voltak.

A szövetségek „szabályozott felügyelet” alá kerülésének folyamata 1962-ben zárult le az MTST V/1962. (X. 15.) számú határozatával, amely jogilag is megszüntette a szövetségek önállóságát, amely addig is inkább a látszat volt, mint a valóság. Álljon itt a határozat szövege, amely sok párhuzamot tartalmazott az 1950-es szabályzással.

A Magyar Testnevelés és Sport Tanács V/1962. (X. 15.) MTST számú határozata a sportszövetségek szervezetének és működésének szabályozásáról:

„A Magyar Testnevelési és Sport Tanács a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány felhatalmazása alapján a testnevelési és sportmozgalom egységes tömegszervezetté való fejlesztése érdekében a sportszövetségek szervezetéről és működéséről a következőkben határoz:

1. *A sportszövetségek a Magyar Testnevelési és Sport Tanácsnak, illetőleg a helyi testnevelési és sporttanácsoknak sportágak szerint tagozódó szervező, szakmai tanácsadó és végrehajtó szervei.*
2. *A sportszövetségeket az 1. pontban foglalt rendelkezés folytán a Magyar Testnevelési és Sport Tanács, illetőleg a helyi testnevelési és sporttanácsok hozzák létre a sportszövetségek elnökségeinek kinevezése útján. A sportszövetségek sportegyesületi tagságon alapuló szervezete, valamint önálló jogi személyisége megszűnik.*
3. *A sportszövetségek feladataikat a Magyar Testnevelési és Sport Tanács, illetőleg a helyi testnevelési és sporttanácsok irányítása és ellenőrzése alatt, tisztségviselőin és társadalmi aktíváin keresztül látják el.*
4. *A sportszövetségek, mint a TST-k szervei, önállóan nem gazdálkodnak, a sportszövetségek munkájával összefüggő pénzügyi és gazdasági feladatokat a TST-k pénzügyi szervei látják el.*
5. *A sportszövetségek tulajdonában levő vagyontárgyakat az irányításukat és ellenőrzésüket ellátó TST-k tulajdonába kell átadni azzal, hogy ez a rendelkezés nem érinti a sportszövetségeknek az átadott vagyontárgyak felett gyakorolt használati jogát."*

A szövetség tényleges vezetése is a hatalom kezében maradt. 1963-ban Hegyi Gyulát, a sport addigi első számú vezetőjét nevezték ki az MLSZ elnökének. Őt dr. Terpitkó András pénzügyőrtábornok követte 1970-ben, majd 1974-ben Kutas István kapott kinevezést.

A sport belső szabályrendszere is igazodni kényszerült a politika változásaihoz, a „szocialista alapelvek" szerint alakult ez a terület

A szövetség tényleges vezetése is a hatalom kezében maradt, az elnök Hegyi Gyula lett

Ülésezik az MLSZ új elnöksége. Fent, balról: Kiss Hugó alelnök, Hegyi Gyula elnök, Honti György főtitkár. Jobbra: Pető István titkár, Tabák Endre és dr. Tímár György elnökségi tagok

Szentmihályi Antal bátor kivetődéssel hárít egy osztrákok elleni mérkőzésen. (Balra Mészöly Kálmán). A legjobb magyar kapus egyéves kihagyásra kényszerült, miután Újpestre akart igazolni

is. Jól szemlélteti ezt az átigazolások szabályozásának változása.

1957-ben még a kormánybizottság rendkívüli kedvezményes átigazolást engedett. Indoklás szerint *„Az ellenforradalom következtében a magyar labdarúgást ért nagy veszteségek, valamint a magyar labdarúgás hírnevének megóvása szükségessé teszik, hogy csak ebben az évben kedvezményes átigazolást engedélyezzenek."* Június 15. és 30. között bármely osztályban a játékos kérésére és a sportegyesület hozzájárulásával azonnali átigazolást engedélyeztek.

1958 elejétől egy játékos egy bajnoki évben, bajnoki mérkőzésen csak egy egyesületben szerepelhetett

Ellenben az 1957. november 21-i átigazolási szabályzat már igen szigorúan szabályozta a játékosok átigazolási lehetőségeit. Egy játékos egy bajnoki évben bajnoki mérkőzésen csak egy egyesületben szerepelhetett. A 14. életévét betöltött, még le nem igazolt fiatalokon kívül a többieknek csak a sorkatonai szolgálat vagy az egyesület megszűnése, esetleg fúziója jelentett átigazolási lehetőséget. Egyébként hathavi, illetve egyévi „nem játszás" esetén volt mód az átigazolásra.

1958–1959-ben az NB I-es csapatok számára rendkívüli átigazolási lehetőséget biztosított az MTST, de csak alsóbb osztályú sportegyesületekből. Egyéb osztályban nem volt átigazolási kedvezmény. Az NB I-es csapatok egymás között sem igazolhattak át játékosokat. Az esetleges pénzügyi juttatásokat is igen drasztikusan szabályozták:

„5. A játékos semmiféle anyagi igényt nem támaszthat az őt igazolni óhajtó klubbal szemben.

6. Az olyan sportegyesületi funkcionáriust, aki az átigazolásra kiszemelt játékosnak pénzt ad, vagy más anyagi jellegű támogatást ajánl fel, vagy ténylegesen nyújt is, fegyelmi elé kell állítani és a labdarúgásban végzett minden tényke déstől örökre el kell tiltani.

7. Az a játékos, aki pénzt vagy egyéb anyagi juttatást bárkitől elfogad, egy évtől – örökre terjedő eltiltásban részesítendő – az ügy természetétől függően."

Az MTST Elnöksége 1959. nyarán kiadta az egységes sportminősítési, nyilvántartási és átigazolási szabályzatát, amely 1960. január 1-én lépett hatályba. Egyben megtiltották a kedvezményes átigazolást is. Ezt a szabályozást 1967-ben módosították. 1964-től egységes, központi szabályozás alá került a Verseny- és bajnoki rendszer is, az MTS határozatával.

Az első áttörés 1974-ben következett be. Az OTSH a labdarúgásra vonatkozó irányelveiben az alábbiakat fogalmazta meg.

Az a játékos, aki pénzt vagy egyéb anyagi juttatást bárkitől elfogad, egy évtől örökre terjedő eltiltásban részesítendő

„Az NB I. osztályú labdarúgó szakosztállyal rendelkező sportegyesületnél a vezetőedzői és a technikai vezetői tisztséget, továbbá az NB I. osztályú labdarúgó szakosztállyal rendelkező sportegyesületnél a vezetőedzői tisztséget főfoglalkozású munkaviszony keretében kell ellátni.

Az NB II. osztályú labdarúgó szakosztállyal rendelkező sportegyesületnél a technikai vezetői tisztség, továbbá az NB III. osztályú labdarúgó szakosztállyal rendelkező sportegyesületnél a vezetőedzői és a technikai vezetői tisztség munkaviszony keretében is ellátható."

Az Országos Testnevelési és Sporthivatal elnökének 22/1974. (OTSH, K. 9-10.) OTSH

1. számu melléklet a 121/1974. (9) MüM-OTSH számu együttes utasitáshoz

A sportedzők munkaköri bértáblázata, besorolási feltételei és bérpótlékai

a/ Munkaköri bértételek

A munkakör		Bértétel szakosztályi kategória szerint		
száma	megnevezése	"A"	"B"	"C"
351.	Sportedző I.	4000–7000	3500–5500	2500–4500
352.	Sportedző II.	3000–6000	2500–5000	2000–4000
353.	Sportedző III.	2500–4500	2000–3500	1500–3000
354.	Sportedző IV.	1200–2500	1200–2500	1200–2500

Az OTSH különböző kategóriákat állított fel az edzők számára, akik ennek alapján kapták bérezésüket

Honti György, az MLSZ több mint egy évtizeden keresztül hivatalban lévő főtitkára itt éppen Szepesi Györgynek ad interjút. Később a riporter MLSZ-elnök is lett

A szovjet minta felélesztésével azonban akkor még egy kicsit vártak a döntéshozók

számú utasítása pedig hivatalosan rendelkezett a nemzeti bajnokságban szereplő labdarugók egyes juttatásairól is.

Végezetül tekintsük át az időszak bajnoki struktúrájának változását! A visszarendeződési folyamat a bajnoki idények visszaállítását is megkövetelte volna. Az őszi-tavaszi rendszerről tavaszi-őszire visszaállás már 1959-ben tervben volt. A szovjet minta felélesztésével azonban egy kicsit vártak a döntéshozók. Ezt meg is indokolta a sportirányítás, de a sorok között az is kiolvasható volt, hogy a „szovjet" tavaszi-őszi bajnokság a preferált.

„A jelenlegi bajnokság az őszi-tavaszi beosztás szerint folyik. Tekintettel arra, hogy az 1960-as olympia és az 1962. évi VB áll előttünk, továbbá, hogy az áttérés zökkenővel és anyagi hátránnyal is jár, a tervidőszakban nem változtatunk az őszi-tavaszi rendszeren." (MTST Közlöny, 1959. június 20.)

A nagy átállás végül csak 1963 nyaráig váratott magára. Egy félidényes bajnokság beiktatásával visszatértek a tavaszi-őszi bajnoki

Elnökök, főtitkárok (1957–1976)

Elnökök:
1957*–1963: Barcs Sándor
1963–1970: Hegyi Gyula
1970-1973: Dr. Terpitkó András
1974–1978: Kutas István

Főtitkárok
1957*–1967: Honti György
1968–1972: Börzsey János
1972–1973 : Petri Sándor
1973–1982: Krizsán József

**Barcs Sándor 1950-től volt az MLSZ (OTLSZ) elnöke.*

rendszerre. Ezzel párhuzamosan bevezetésre került az NB I/B osztály, az NB I és az NB II közé ékelve. 1967-ben még tovább bővítették az NB mezőnyét. Az NB I 16 csapattal, az NB I/B 18 csapattal, az NB II 3×16 csapattal, míg az NB III 9×16 csapattal üzemelt. A megyei bajnokságok csak ezután következtek. Ez volt minden idők legnagyobb létszámú NB-s mezőnye. 1970-ben belátva a rendszer életképtelenségét (párhuzamban a politikai enyhüléssel, az új gazdasági mechanizmus bevezetésével) visszatérhetett az MLSZ a hagyományos őszi-tavaszi bajnoki lebonyolításra. Nyilván újra félidényes bajnokság beiktatásával, 1970 tavaszán. Két csoportban rendezték az NB I küzdelmeit, és végül a két csoportgyőztes bajnoki döntőt vívott, egyedülálló módon a sportág történetében. Az 1974-es vb-részvétel elbukása újra „látványos intézkedésre" sarkallta a sportvezetést, aminek leggyorsabb és leglátványosabb eszköze a bajnokságok átszervezése volt. Radikális létszámcsökkentéssel 1974–1975-ben már csak 16 NB I-es, 20 NB II-es és 4×20 NB III-as csapat maradhatott a versenyrendszerben. (Az NB I/B megszűnt.) A változások csúcsa az elhíresült követelményrendszer lett természetesen, amivel a Kutas István elnöki ciklusát is leggyakrabban jellemzik.

A változások csúcsa a követelményrendszer lett, amivel a Kutas István elnöki ciklusát is jellemzik

Dunai II Antal a ferencvárosi védők gyűrűjében a magyar labdarúgás első, sőt, mindmáig egyetlen (kétmérkőzéses) bajnoki döntőjében. A lila-fehérek megvédték bajnoki címüket

Megengedte Kádár János, bajnok lett a Ferencváros

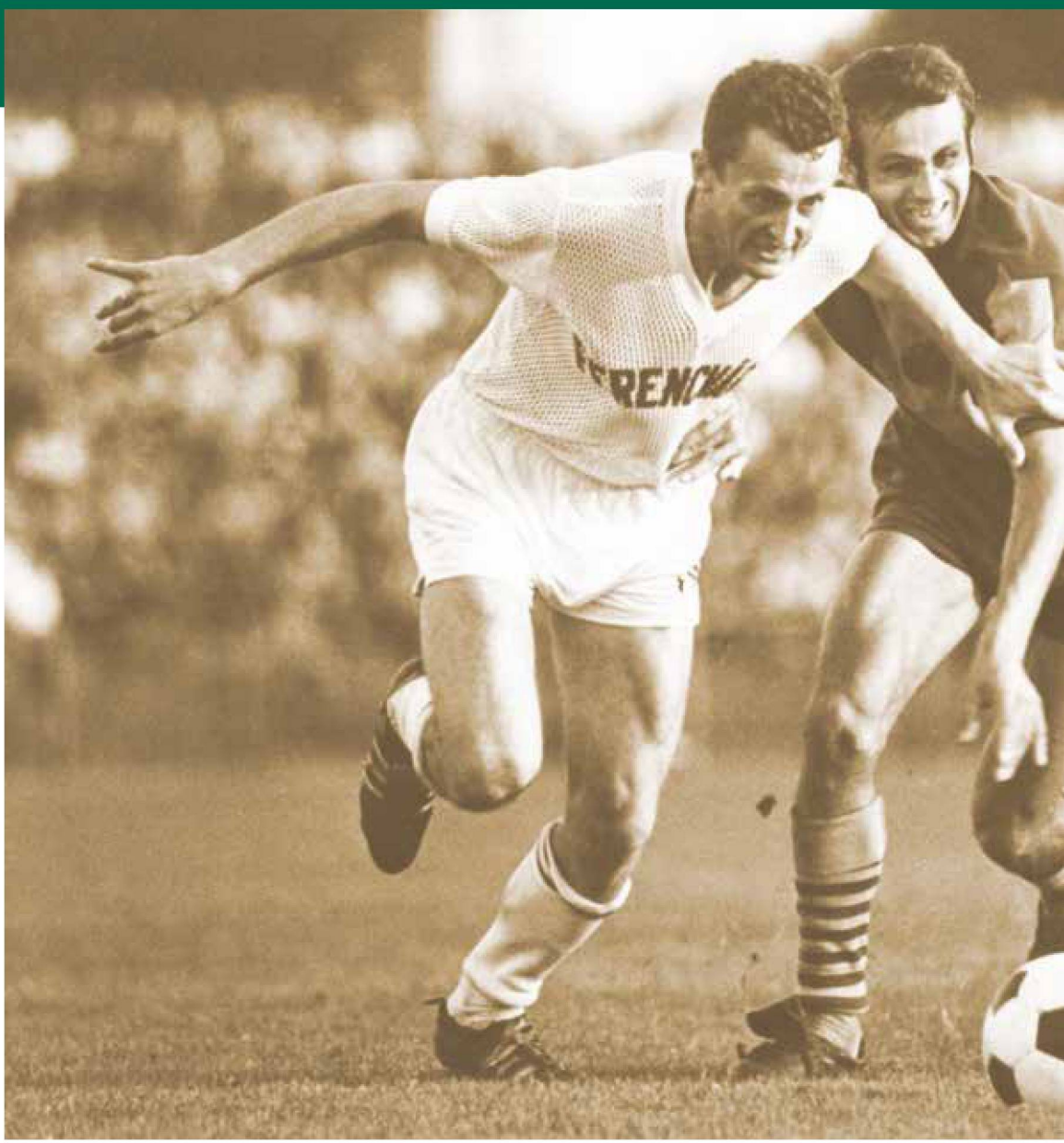

Albert Flórián volt a korszak legünnepeltebb magyar (és egyben ferencvárosi) játékosa. A Császár, aki 1967-ben megkapta a France Football aranylabdáját, Fábián Tiborral küzd a labdáért

A címben is kiemelt szurkolói rigmus arra utalt, mintha a hatalom 1963-ra már úgy gondolta volna, elég erős ahhoz, hogy elviselje, bajnok legyen az a klub, amelyik addig a legsikeresebbnek bizonyult a magyar futball történetében – mindmáig az –, s amelynek a legnagyobb szurkolótábora van. De amelynek „ügyeit" nemcsak a magyar pártelit megbeszélésein, de még az SZKP KB egyik főosztályán is tárgyalták.

TOBAK CSABA

Az egyetlen európai kupagyőzelem nehézségekkel teli időszaka

Az ötvenes évek több mint felében a Ferencváros nevétől és színeitől megfosztott, legjobb esetben is tűrt, de sok tekintetben tiltott klubja volt a magyar labdarúgásnak. 1963 őszén, az addigi leghosszabb, közel másfél évtizedes szünet után újra bajnoki címet nyert a Fradi, s ezzel elkezdődött egy – különösen a nemzetközi eredményeket is ideértve – sikerkorszak, ami azért egyáltalán nem volt támogatott a hatalom részéről: az állambiztonság figyelte és vegzálta az edzőket, a játékosokat, de még a szurkolókat is.

Fenyvesi Máté 1953-ban, még a Kinizsi-korszakban igazolt a ferencvárosi klubhoz. Tizenhatéves pályafutása alatt 551 mérkőzést játszott a Fradiban

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága által szervezett labdarúgástörténeti konferencián a negyedik tárgyalt időszak az egyik legérdekesebb, de egyben legvitathatóbb korszaka a Ferencvárosi Torna Club immár 126 esztendejének. 1956–1976. Ez volt az a húsz év, amikor az ítéletet hozók megszüntetési törekvései kudarcba fulladtak, és ez volt az az időszak, amikor új módszert kellett használni a nép csapatával szemben. Ez a módszer nem volt más, mint a középszerűvé tétel. Érdekes ötven-hatvan évvel az események után látni, hogy milyen kontraproduktív volt az a gondolat, hogy ellehetetlenítik a klub helyzetét, hiszen a klub, mint múltkori előadásomban is utaltam rá, nem igazolhatott 1953-ig egyáltalán, utána is csak Kinizsi csapatokból. A legtöbb egyesületet megtörte volna ez az intézkedés, azonban a Ferencváros népszerűsége okán özönlöttek a fiatal játékosok az utánpótlásból, tehát nem volt szükség külső igazolásokra, mert volt honnan meríteni. A fiatal játékosok pedig újra felemelték a Ferencvárost. Nagyon röviden az előzményekről:

A Ferencvárosi Torna Club utánpótlásába a klub népszerűsége miatt özönlöttek a fiatal játékosok

Megfosztották az egyesületet a nevétől, majd a színeitől is. A kommunista politikai vezetés már 1947 végétől elkezdte a sportegyesületeket is „megreformáló" tényked ését. 1950. február 16-án az ÉDOSZ SE-be olvadt be az FTC. Az ÉDOSZ az Élelmezési Dolgozók Szakszervezete volt. Ezen a februári napon az FTC elvesztette a nevét, ám a színeit ekkor még érintetlenül hagyták.

Az ÉDOSZ-ban Száraz István kapta feladatul a sport országos ki- és megszervezését. Ebből a funkcióból is következett, hogy már 1949-ben az FTC elnökségébe delegálták.

Amikor az FTC az ÉDOSZ-ba olvadt, akkor ő lett a sportosztály vezetője, aki folyamatosan a sport szocialista átszervezésén dolgozott. Így jöttek létre a Kinizsi sportkörök 1951 elején, az országos Kinizsi SE elnöke Száraz István lett. Természetesen a Bp. Kinizsivé lett Fradi is a felügyelete, az első időkben a közvetlen felügyelete alá tartozott. Az ekkor már Bp. Kinizsi néven futó egyesületet át is színezték, hogy még a színek se emlékeztessenek a múltra, a hagyományokra, a sportolókat piros-fehérbe öltöztették.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc győztesnek gondolt napjaiban, 1956. november 1-jén az Üllői úton tartott gyűlésen a jelenlevők közfelkiáltással „újjáalakították" a Ferencvárosi Torna Clubot, visszaállítva címerét és színeit. Idézet a másnapi újságból: „A Springer szobor felőli oldalon, a futópálya vörös salakján már ott állt a széles asztal, beborítva a ferencvárosi szurkolók szeretett színével, a zöld-fehér színnel. Egyszerűen öltözött emberek áradata lepte el a klubház előtti teret, hogy szemtanúja legyen annak a pillanatnak, amikor kimondják: újra megalakult a Ferencvárosi Torna Club. Tóth Lajos dr., a Ferencváros egykori főtitkára bejelentette, hogy a végleges vezetőséget csak később választják meg, mégpedig a legtökéletesebb demokratizmus elve alapján. Kispéter Mihály a szurkolók ütemes tapsa, nagy üdvrivalgása közepette lép a mikrofon elé és a játékosok nevében beszél. – Nagyon boldog vagyok, és arra kérem szurkolóinkat, hogy továbbra is tartsanak ki a csapat mellett úgy, mint ahogyan eddig tették." A forradalom leverése

Egyszerűen öltözött emberek áradata lepte el a klubház előtti teret, várva a nagy pillanatot

A Ferencváros kerete az 1960-as évek elején. Hátul, balról: Fenyvesi M., Németh, Nagy G., Kocsis, Rákosi, Vilezsál, Friedmanszky, Novák, Kökény, Albert. Elöl: Bédi János, az FTC elnöke, Orosz, Göncz, Mátrai, Landi, Kiss III, Dalnoki, Kunos, Gerendás, Mészáros József edző

után a hatalom, bár sok mindent restaurált, nem nyúlt újra az FTC nevéhez, címeréhez és színeihez, befolyását a központi irányításban érvényesítette.

Ezekben a zűrzavaros időkben történtek olyan események, amelyek a sporttörténelem legérdekesebb lapjaira kívánkoznak. Ilyen volt az éveken átívelő kupasorozat is. Volt egy kupaidény, amely páratlan a magyar labdarúgás történelmében. Az ekkor már Magyar Népköztársasági Kupára „keresztelt" Magyar Kupa 1955/56-os kiírásáról beszélünk, aminek a döntőjét 1958. augusztus 20-án játszották. Ezt a sorozatot még Bp. Kinizsi néven kezdte a csapat 1956. február 5-én (a Szikra ellen nyert 4:0-ra). Az 1956-os események miatt a sorozat félbeszakadt, de nem törölték, hanem folytatták, így 1957. január 27-én az Üllői úton, immár újra FTC néven a Szombathelyi Haladást győzte le a csapat 3:0-ra és jutott a kupa elődöntőjébe.

Az 1958-ban megnyert MNK-t 1956-ban még Kinizsi néven kezdte el a Ferencváros

Az elődöntőre nem kellett sokat várni, az február 17-én volt, ugyancsak az Üllői úton a SZEAC ellen, az eredmény 5:0, jöhetett a döntő. A döntő, amelyre másfél év múlva került sor a Népstadionban, pedig közben nem volt forradalom, ilyen időket éltünk. Ezt a viszontagságos sorozatot a Salgótarján ellen aratott 2:1-es győzelemmel a Fradi nyerte meg, így játékosai 14 hosszú év után, a klub történelmében tizedszer emelhették magasba a kupát. De ugorjunk kicsit vissza az időben. A legendás, 140 gólt szerző 1949-es bajnokcsapat szétszedése után az ötvenes évek nem

Varga Zoltán 1961-ben, 16 és félévesen játszotta első élvonalbeli mérkőzését a Ferencvárosban. 1968. szeptemberi távozásáig közönségkedvenc lett, négy bajnoki címben vállalt szerepet. A képen a legendás gyúró, Dóka György lazítja az izmait

Rákosi Gyula alkalmanként csapatkapitány is volt, mint például az Örgryte IS elleni VVK-mérkőzésen. A szerencsére még mindig köztünk lévő legenda másfél évtizeden keresztül játszott a csapatban.

szólhatott másról, mint a túlélésről és az önerőből történő építkezésről. A teljesség igénye nélkül kiemelnék néhány kivételes labdarúgót ebből az alomból.

A fiatalítás meghozta eredményét, olyan futballisták kerültek előtérbe, mint például az 1953-ban az Orosházi Kinizsiből érkező Fenyvesi Máté, az 1957-ben debütáló Rákosi Gyula, aki az 1960-as évek meghatározó játékosává vált. 1958-ban pedig bemutatkozott egy olyan játékos, akire a mai napig is mint az egyetlen magyar aranylabdásra emlékszünk. Az ifjú tehetség neve Albert Flórián volt. 1961-ben egy akkor 16 és fél éves ifjú tehetség debütált a Ferencvárosban, Varga Zoltán. Fenyvesi Mátéval és az 1965-ben bemutatkozó Szőke Istvánnal meg is érkeztünk ahhoz a zseniális támadósorhoz, amelyiktől rettegtek az ellenfelek. Szőke–Varga–Albert–Rákosi–Fenyvesi volt az az ötös, amely a hatvanas évek Fradijának az egyik csodája volt.

Az FTC 1963-ra a valaha volt leghosszabb, bajnoki cím nélküli időszakát élte meg,

Az FTC 1963-ra a valaha volt leghosszabb bajnoki cím nélküli időszakát élte meg

immáron 14 éve tartott az ínséges időszak. Láttuk, az ötvenes években atomjaira szedték szét a csapatot, mindent a nulláról kellett újrakezdeni. A folyamat a Fradihoz hű idősebb játékosok küzdeni tudásával és akarásával kezdődött, majd folytatódott szép lassan az új igazolásokkal, később a saját nevelésű, tehetséges fiatalok beépítésével, közben pedig a folyamatot vezénylő edzők állandó keresésével. Utóbbiak közül meg kell említeni két egykori játékosunkat, Tátrai Sándort, aki az 50-es, 60-as évek fordulóján állt a csapat élén, majd az őt követő Mészáros Józsefet, aki 1961. június 27-től vette át az irányítást. Végül Mészáros József nevéhez köthető az új „aranycsapat”

Novák Dezső híres volt kivételes rúgótechnikájáról – annak tulajdoníthatóan lett az 1964-es Eb-négyesdöntő társgólkirálya is. Elképesztő, hogy szinte minden negyedik mérkőzésén szerzett gólt

végső formálása, kialakítása. Az ő idejében igazolta le a Fradi a védelembe Novák Dezsőt, így a védelem alapösszeállítása a Novák–Mátrai–Dalnoki trió lett. Ha a csatároktól féltek az ellenfél védői, ettől a hármastól az ellenfél csatárai nem voltak elragadtatva. Az első részsiker az 1961/62-es bajnokságban újra elért dobogós, harmadik helyezés volt. Más csapatnál ez lehet siker, a Fradinál csak egy lépcsőfok a nagyobb ugrás felé. Az 1962/63-as bajnokság nem úgy indult, hogy megtörténik ez az ugrás, félidőben az FTC a 6. helyen állt a tabellán, az éllovastól öt pontra leszakadva. Azonban jött egy veretlenül megvívott, tíz győzelmet és mindössze három döntetlent számláló sorozat, ami azt eredményezte, hogy újra meglett az a siker, amit évek óta százezrek vártak. Hogy nem túlzás ez a szám, arra egy adat, a Fradi 1963 tavaszi 13 mérkőzésének összesített nézőszáma 428 000 volt. Az utolsó, a Népstadionban rendezett hazai mérkőzésre már biztos bajnokként futott ki a csapat, így a teljes találkozó egy hatalmas ünneppé lett. A 3:1-re megnyert mérkőzés után a bajnoki cím megszerzésében közreműködő összes játékos felsorakozott a kezdőkörben, majd a szűnni nem akaró tapsvihar közben tiszteletkört futottak.

A hatalom minden lehetőséget megragadott, hogy az FTC-t és táborát hátrányos helyzetbe hozza

Itt meg is kell állnunk egy pillanatra, hiszen mint jeleztem, a kor hatalmi vezetői a Ferencváros táborától tartottak, mint a tűztől. Minden lehetőséget megragadtak, hogy az FTC-t és annak táborát hátrányos helyzetbe hozzák. Ilyen volt többek között a szurkolókat szállító vonatok teljes törlése vagy a Budapestre induló esti járatok indításának olyan megszervezése, hogy az utolsó, Budapestre tartó vonatot biztosan ne érhessék el a szurkolók. Erről korabeli MSZMP-pártiratok is tanúbizonysággal szolgálhatnak. De

ez még nem volt minden. Mint említettem, a szurkolók virágcsokrokkal és tapssal köszöntötték a játékosokat. Ennyi volt, amire engedélyt kapott az a klub, amely tizennégy esztendőt várt egy újabb aranyéremre. Természetesen a szurkolók a pályán szerették volna ünnepelni a bajnoki aranyat, de ezt megtiltották számukra. Az 1963-at megelőző esztendőkben bajnokságot nyerő csapatok (Újpest, Vasas) szurkolói a mérkőzés után a pályára berohanva ünnepelték kedvenceiket. A Ferencváros ezt nem tehette meg. Nem meglepő, hogy a a mérkőzés után összecsapások történtek a karhatalom és a szurkolók között, tovább erősítve a hatalom stigmáját, hogy a Ferencváros szurkolói egyenlők a nyilas söpredékkel. Azonban ne feledjük az ok okozati kérdések megvizsgálását.

A politika stigmatizálta a klubot és híveit: a Ferencváros szurkolói egyenlők a nyilas söpredékkel

Már 1957-ben az alábbi mondatok hagyták el Kádár János, akkor még pártfőtitkár száját: „Megmondom őszintén, hogy ezekkel is harcoltunk mi a múlt évben, a diákok egy részével, a huligánokkal, meg a »B« középpel. Ez egy fasiszta gyülekezet – ami persze nem azt jelenti, hogy mindenki, aki idetartozik, az fasiszta –, de a lényege az, és az sem véletlen, hogy a Ferencváros a fő bázis. Tavasszal nagy nyilvános ülést tartott az újjáalakult »B« közép. Ez egy veszélyes intézmény, ehhez a sportnak nagyon minimális köze van. Azok, akik ezt kifundálták, nem a sport iránti szeretetből tették, azok, akik részt vesznek benne,

Az 1964-es bajnokcsapat. Hátul, balról: Mészáros József edző, Havasi, Varga, Dalnoki, Albert, Mátrai, Páncsics. Középen: Friedmanszky, Rátkai, Novák, Juhász, Vilezsál, Galambos. Elöl balról: Fenyvesi II, Rákosi, Perecsi, Géczi, Orosz, Fenyvesi M.

lehet, hogy a sport végett vesznek részt benne. Én például ezt az idei tavaszi helyzetet felhasználtam volna arra, hogy örökre megszüntessem a »B« középet úgy, hogy legalább 80 vezetőt letartóztattam volna, és börtönbe csukattam volna legalább 10 esztendőre. Saját szememmel láttam – nemcsak futball-, hanem vízipóló-mérkőzésen is –, hogy a pályának háttal állva dolgoztak a dirigensek. Csürhe, szervezett fasiszta banda ez. Meg kell végre ezt érteni, és le kell velük számolni. Ezekkel megint úgy találkozunk majd, hogy puska lesz az ő, de remélem, a mi kezünkben is. Nem lehet szentimentálisnak lenni, mi még kibírjuk, ha a »B« közép miatt hangoskodni fognak. Nem lehet tűrni, amit csinálnak. Ha az elvtársak nem ügyelnek, akkor a sportmérkőzések lesznek az egyetlen legális területei a szovjetellenes, kommunistaellenes, antiszemita hangulatkeltésnek, és 70 000 emberre lövetni nem tréfadolog." Ez a hozzászólása egy olyan ülésen hangzott el, amely az FTC-probléma megoldására lett összehívva. Kicsit ízlelgessük a kifejezést: FTC-probléma. A rendszer nemkiváló sportegyesületként, hanem megoldandó problémaként tekintett a több mint 50 éves, sikert sikerre halmozó egyesületre, Sok mindent megmagyaráz és érthetővé tesz ez a felvetés.

A sportpolitikus szerint „Az FTC problémája egy nagyon komoly politikai probléma"

1960-ban még megoldatlanként kezelték a kérdést. Az MSZMP Budapesti Végrehajtó Bizottsága 1960. október 24-i ülésén Terényi Imre kijelentette: „Az FTC problémája egy nagyon komoly politikai probléma, a Ferencvárosnak nagy sporttradíciói vannak, és az osztályellenség ezt kihasználja." Gáspár Sándor,

Orosz Pál, aki itt éppen közelről a kapuba fejel, a Dinamo Moszkva elleni kiállítása után súlyos büntetést kapott, bő fél éven keresztül csak edzőmérkőzéseken játszhatott

Albert Flórián 1965-ben, egy Dorog elleni bajnoki mérkőzésen. A bal oldalán, fehér mezben Szűcs Lajos, a későbbi csapattárs, a sírig hű barát

Kádár bizalmasa, a budapesti pártbizottság vezetője vitazárójában ekkor fogalmazta meg a középszerűvé tétel gondolatát, melyet a következővel indokolt: „az egyesület szétszedésének múltban alkalmazott módszerei nem váltak be", az átpozicionálást pedig „az ott dolgozó kommunistákkal egyetértésben, hosszú távlati, szisztematikus munkával" kell végrehajtani. A határozat mentén hamarosan intézkedési tervet dolgoztak ki: az imént már említettek szerint vissza kívánták szorítani a „Fradi-kultuszt", vagyis a sajtóban csökkenteni kellett az FTC-ről szóló híradások mennyiségét, továbbá a Fradi-tablók, Fradi-babák, Fradi-csokoládé terjesztését korlátozni kellett, de Karinthy Ferenc Ferencvárosi szív című novelláskötetének újrakiadását is tiltólistára vették. Az 1963-as FTC–Dinamo Moszkva-mérkőzés botrányával a Szovjetunióban jelentés készült az SZKP Központi Bizottsága Szocialista Országok Együttműködési Főosztályát vezető Jurij Andropov számára is.

Ilyen ellenszélben kellett a Ferencvárosnak talpon maradnia, megőriznie identitását,

„Az egyesület szétszedésének múltban alkalmazott módszerei nem váltak be"

és ahogy a múltban, folyamatos sikerek felé törekedni. 1964-től az MLSZ újfent átállt a naptári éves bajnoki rendszerre, ezért 1963 őszére egyidényes bajnokságot írtak ki. A Fradi bajnokhoz méltóan futballozta át a bajnoki szezont, és az utolsó két mérkőzésén csupán egy pontra lett volna szüksége a bajnoki aranyhoz. Szegeden egy 2-1 vereség még belefért, mindenki biztosra vette, hogy Dorogon megszerzi a csapat a minimum egy pontot. A történethez hozzátartozik, hogy a korabeli játékosok elmondása alapján a dorogiak felajánlották a döntetlent, de a fradisták visszautasították, mondván, nincs szükségük megbeszélt eredményre, így is tudnak majd győzni. A Dorogra látogató szurkolók már

Mátrai Sándor a Manchester United csapatkapitányával, az előző decemberben Európa legjobbjának választott Denis Law-val cserél zászlót. Középen Kitabdjian játékvezető a Sportélet címlapján megjelent fotón

A VVK-győztes gárda. Hátul, balról: Novák, Mátrai. Géczi, Dalnoki, Orosz, Páncsics. Középen: Vilezsál, Rátkai, Juhász, Németh, Perecsi, Horváth. Elöl: Karába, Varga, Albert, Meszáros József, Rákosi, Fenyvesi

biztosra vették a bajnokságot, amikor öt perccel a vége előtt, ahogy mondani szokták, az ellenfél talált egy gólt, amivel elúszott a mármár megnyert bajnokság, sőt a vége a roszszabb gólkülönbség miatt egy harmadik hely lett. Ez csupán azért érdekes, mert a bajnok Győri Vasas ETO indulhatott 1964–1965-ben a BEK-ben, a második Bp. Honvéd a KEK-ben, a bronzérmes Fradi pedig a VVK-ban. Ez az a szezon, amelyre úgy hivatkoztam előadásomban, hogy a kudarc, amely sikerré változott. Az FTC ugyanis így indulhatott a VVK-ban, amelyet mindmáig egyetlen csapatként megnyert egy varázslatos menetelés végén. A csapat feledtette az egyidényes bajnokság utolsó mecscseken átélt botlásait, és 1964-ben ismételten magyar bajnoki címet ünnepelhetett.

A VVK-döntőben a Juventus együttesét győzte le a csapat, Fenyvesi Máté góljával

1964 őszén elindult a VVK-sorozat, melyről külön könyv is születhetne, itt most elégedjünk meg azzal, hogy a Ferencváros tizennégy mérkőzést vívott meg a sorozatban a torinói döntővel együtt. 1964-ben még élt a szabály, hogy eldöntetlen párharc esetén nem hosszabbítás, hanem harmadik mérkőzés dönti el a továbbjutás sorsát. Az FTC három alkalommal is harmadik mérkőzésre kényszerült a továbbjutás kérdését eldöntendő, azonban a döntőt egy korábban lefoglalt amerikai túra miatt csupán egy mérkőzésen bonyolították le, Torinóban, ahol a Juventus együttesét győzte le a csapat 1-0 arányban Fenyvesi Máté góljával. A hatvanas évek első felének sikerei magasra tették a lécet, így vaskos meglepetésként érte a közvéleményt, hogy megköszönték a

sikeredző Mészáros József munkáját. Nézzük meg az MTI hírét: „Az FTC elnöksége, érdemei elismerése mellett, további munkája alól felmentette Mészáros József labdarúgóedzőt. Az edzői teendők ellátását ideiglenesen Vilezsál Oszkár vette át (MTI).” 1966-ban Vilezsál Oszkárt Tátrai Sándor váltotta, vele az év végén megint második lett a csapat, megint a Vasas mögött, bár ezúttal hat ponttal lemaradva. Csoda, hogy megint edzőcsere jött? Az 1967-es bajnokság kezdetére a csapat új edzője Lakat Károly dr. lett. Őt mindenki tisztelte és szerette, a fradizmusában és szakmai hozzáértésében kételkedni nem lehetett, amit edzőként be is bizonyított, újra olyan Fradit rakott össze, amely a legszebb reményeket valósította meg. A csapat négy fordulóval a bajnokság vége előtt bebiztosította az egyesület huszadik aranyérmét.

Lakat Károly olyan Fradit rakott össze, amely a legszebb reményeket valósította meg

Az 1967-es év vége hozott még egy nagy elismerést, Albert Flórián, a Ferencvárosi Torna Club játékosa kapta meg a France Football által felajánlott Aranylabdát, eleddig egyetlen magyar labdarúgóként. Albert Flórián 1941. szeptember 15-én Hercegszántón született, gyermekként került az Üllői útra 1952-ben, majd pályafutása során mindvégig hű maradt a zöld fehér színekhez. Már 18. születésnapja előtt stabil tagja lett a Fradi felnőtt csapatának

A Ferencváros csatárcsillagai és edzője, a rajzoló szemével. Fent, balról: Rákosi Gyula, Katona Sándor, dr. Fenyvesi Máté, Varga Zoltán. Lent: Branikovits László, Albert Flórián, Szőke István és Lakat Károly

és a magyar válogatottnak is, az Aranycsapat utáni korszak kiemelkedő világklasszisa lett.

1968-ban a VVK döntőben is újra szerepelt az FTC. Sajnos ezúttal egy góllal alulmaradt az angol Leeds United ellen. 1968-ban a büszke magyar bajnok cím ismételten az FTC csapata szerezte meg. Ugyanebben az évben a labdarúgók olimpiai bajnoki címet nyertek Mexikóvárosban – az FTC-t Juhász István, Novák Dezső, Páncsics Miklós, Szűcs Lajos képviselte, illetve az olimpiára még fradistaként utazott Varga Zoltán, aki azonban a torna előtt disszidált.

Az 1970-es évek elejére az FTC a belső bomlasztások, a sérülések hatására meggyengült, amely mellett magyar futball is lejtmenetbe került. Egymást követő két világbajnokságra sem sikerült kijutnia a nemzeti tizenegynek. 1972-ben VVK-elődöntőt játszott a Ferencváros, itt azonban alulmaradt a Wolverhampton csapatával szemben. A Fradi 1970 és 1976 között négy ezüstérmet, egy bronzérmet és egy ötödik helyet szerzett a magyar bajnokságban. Ha ott nem is sikerült az élre kerülni, cserébe a Magyar Népköztársasági Kupában páros évenként bezsebelt a csapat egy-egy aranyérmet 1972-ben, majd 1974-ben, majd 1976-ban is.

Dalnoki Jenő félretette a régi ászokat, és fiatal, saját nevelésű játékosokra bízta a csapatot

Pár gondolat az FTC stadionjáról. Korábban volt, hogy a lelátó leszakadt a régi pályán, de a hatvanas évekre egyértelműen látszott, hogy nem halogatható tovább az elöregedett fatribünök korszerűsítése. 1963. november 20-án játszotta le a régi stadionban az utolsó mérkőzését a csapat, majd az építkezés idejére a Népstadionba költözött. 1974-ben az FTC tizenegy évi hontalanság után új stadiont kapott. Mint említettem, a csapat több éven keresztül nem tudta visszahódítani az Újpesttől a bajnoki címet, ezért elodázhatatlannak tűnt

Bálint László, a hetvenes évek egyik legkiválóbb ferencvárosi játékosa Toldi Gézától, az 1920-as és 1930-as évek csillagától veszi át az idény legjobbjának járó díjat

Oleg Blohin ünnepeli a Dinamo Kijev egyik gólját a bázeli KEK-döntőben. A Ferencváros tartalékos összeállításban játszott, a fináléig vezető úton azóta sem megközelített sikert ért el

a keret frissítése, amit Dalnoki Jenő vezetésével kezdett meg a klub 1973-ban. Dalnoki félretette a régi ászokat – többek közt Albert Flóriánt is –, és fiatal saját nevelésű játékosokra építette a csapatot. Az 1973–1974-es MNK-győzelemmel a Fradi a KEK sorozatba nyert indulási jogot, amely ekkor a második számú kupasorozat volt. Az FTC többek között a Liverpool gárdáját is kiütve veretlenül érkezett meg a májusi Bázeli döntőig, ahol az akkori szovjet válogatottal megegyező Dinamo Kijev várt rá. Az MLSZ azonban nem volt korrekt a Fradival. Kérték ugyanis, hogy a május 10-én, Békéscsabán vívandó bajnoki meccset halasszák el, amit nem engedélyeztek. Végül a parázs hangulatú, nagyon kemény mérkőzésen többen is megsérültek, Pusztai úgy, hogy nem is tudott játszani a kupadöntőn. Eközben a kitűnő erőkből álló kijevi gárda két hetet készült a kupadöntőre a helyszínen. Nem is lehetett más a vége, mint sima 3-0 arányú vereség. Azonban a legendás csikócsapat megmutatta „oroszlánkörmeit", és ez volt az

Az 1975 tavaszán a KEK-döntőig menetelő legendás csikócsapat megmutatta oroszlánkörmeit

a generáció, amely megszakította az Újpesti Dózsa 1969 és 1975 között bajnok aranyérmes sorozatát. Az 1975–1976-os bajnokságban a Fradi átgázolt a magyar mezőnyön. A csapat, amelyet Dalnoki Jenő összerakott, és az előző évadban a KEK-döntőig menetelt, igazán összeérett, a gépezetben minden fogaskerék a helyén volt és hibátlanul működött. A vezéregyéniség Nyilasi Tibor volt, de ki kell emelni a Fradiban újra kirobbanó formában futballozó Pusztai Lászlót, illetve Ebedli Zoltánt, Mucha Józsefet, Rab Tibort, és a többieket is. Ekkor minden szurkoló azt gondolta, hogy ez a Fradi hosszú évekre kibéreli a tabella első helyét.

A lila hetes mindent vitt

Bene Ferenc a lila-fehér klub Újpesti Dózsa név alatti korszakában legeredményesebb csatára. A klub színeiben, 1961 és 1978 között, 418 bajnokin 303 gólt szerzett, nyolc bajnoki címet gyűjtött, háromszor nyerte el az NB I gólkirályi címét

Az 1957 és 1976 közötti két évtizedben kiemelkedett az Újpest eredményessége. Mind korábbi önmagához, mind a riválisokhoz képest is. A lila-fehérek nyolc bajnoki aranyérmet és három MNK-t nyertek, további nyolc alkalommal végeztek az NB I dobogóján. Nemzetközi szinten KK-döntőig és VVK-döntőig jutottak, valamint az „elitsorozatban" is éveken át a kontinens legjobb nyolc – 1974-ben legjobb négy – csapata közé kerültek.

LASZIP GÁBOR

Az újpesti futball legszebb korszaka

A lila-fehérek megnyerték az 1959–1960-as bajnokságot, majd 1968 végéig négyszer a második, kétszer a harmadik helyen végeztek, mígnem elkezdődött a XX. század második felének magyar futballjában példátlan sikersorozatuk. Az Újpesti Dózsa a korszak hanyatló magyar labdarúgásának megkérdőjelezhetetlen élcsapata, a nemzetközi színvonalat tartani képes együttese volt, olyan világklasszis futballistákkal, mint Göröcs János, Bene Ferenc, Zámbó Sándor vagy Fazekas László, míg a kispadon is klasszisok váltották egymást: Baróti Lajos, Kovács Imre és Várhidi Pál.

Szusza Ferenc, a magyar bajnokságok történetének örökös gólkirálya az ötvenes évek második felében, egy Tatabánya elleni mérkőzésen. Jobb kezénél hátul: Görcs János

A második világháborút követő években az Újpest fantasztikus sorozatba kezdett. Egymást követő három bajnokságban is aranyérmet nyert, ráadásul az 1945–1946-os szezonban máig rekordot jelentő, 184 lőtt góllal hódította el az első helyet. 1948-tól, a politikai fordulat évétől azonban nem termett babér a klub számára, 1950-ben pedig a Rákosi-rendszer nagy sportátalakítása az újpestieket is elérte. Az ettől az évtől már a fővároshoz tartozó, Újpestből IV. kerületté változó település klubja Újpesti TE-ből előbb Dózsa SE, majd 1951-től Bp. Dózsa SK lett. A Belügyminisztérium fennhatósága alá rendelt klub egyik legsikertelenebb korszaka volt a következő hat év, melynek során a „Hajrá, Újpest"-et kiabáló szurkolókat gyakran érték atrocitások a hatóságok részéről.

A forradalmárok birtokba vették a stadiont, s ott megsemmisítettek minden Dózsa-emblémát

Az 1956-os forradalom megteremtette a változás lehetőségét. Az újpesti forradalmárok október 30-án birtokba vették a Megyeri úti stadiont, megsemmisítettek minden Dózsa-emblémát, és kitűzték az Újpesti Torna Egyesület feliratot. Másnap az Egyesült Izzó gyár dolgozói, Újpest-szurkolók és a klub korábbi sportolói megalakították az UTE forradalmi bizottságát, és újjáalakították az Újpesti TE-t. Harmadnapra a Bp. Dózsa is megalakította forradalmi bizottságát, melynek tagjai a klub aktuális sportolói és BM-háttérrel nem rendelkező vezetői közül kerültek ki. A két forradalmi bizottság szinte azonnal tárgyalásokat kezdeményezett egymással az egyesülés és az UTE néven való további szereplés témakörében. November 4-ére meghirdették a klub nagygyűlését, azonban erre a szovjet csapatok támadása miatt nem kerülhetett sor. A következő hónapokban több tárgyalás is zajlott a két fél között, miközben a Dózsához lassan visszaszivárogtak az október végén kámforrá

vált belügyi vezetők. A tárgyalások során két jövőbeli út tűnt járhatónak: a klub visszaveszi eredeti nevét, viszont csak a IV. kerületi tanács és az Egyesült Izzó támogatását élvezve jelentéktelenné válik, vagy a többi fővárosi nagyklubhoz hasonlóan megmarad kiemelt, államilag finanszírozott egyesületnek, ám megtartja a Dózsa nevet. A végleges döntésre 1957 márciusában került sor, amikor már nem volt szó sem szavazásról, sem a szurkolók véleményének kikéréséről. Ekkorra a Kádár-rendszer már kellően megszilárdult, megerősödött ahhoz, hogy a Belügyminisztérium önállóan határozzon: az UTE és a rendőrségi klub áhított egyesítése elmaradt, a Dózsa név pedig továbbra is megmaradt. Az újpesti forradalmárok erőfeszítéseinek azonban lett eredménye: a klub visszavette történelmi nevét, amely így a Dózsa elé került, és 1957 tavaszán megszületett az 1991-ig létező Újpesti Dózsa SC. Az UTE név is megmaradt azonban, hiszen a Vasas Izzó csapata Újpesti Tungsram TE néven, lila-fehér színekben, UTTE rövidítéssel szerepelt a hazai bajnokságokban a következő években.

A klub visszavette történelmi nevét, amely így a Dózsa elé került, megszületett az Újpesti Dózsa SC

Az Újpesti Dózsa első elnöke dr. Kovács Gyula lett – egykori újpesti kommunista partizán, majd a település rendőrkapitánya. Irányítása alatt a legfontosabb feladat a klub stabilizálása volt, miközben a vezetők a forradalmi céljaikat el nem érő, csalódott szurkolókat is igyekeztek kiengesztelni. Az egyesület mindezt hiánypótló szurkolói kiadványokkal, valamint a háború előtti múlt „rehabilitációjával", újbóli felvállalásával, a politika és a belügy jelenlétének háttérbeszorításával próbálta elérni, és célul tűzte ki egy újpesti kötődésű játékosokra épülő csapat kialakítását is. Az időközben meginduló 1957 tavaszi, félidényes bajnokságban eleinte nem léphetett pályára Szusza Ferenc, aki a részt vett a Bp. Honvéd dél-amerikai túráján,

Várhidi Pál és Rajna Károly nagy munkában Bécsben, egy Húsvéti Torna-mérkőzésen, a Práterben

ám Puskásékkal ellentétben a hazatérés mellett döntött, mégis eltiltás várt rá. A csapathoz ebben az időszakban csatlakozott a korábbi világbajnoki ezüstérmes szövetségi kapitány, Sebes Gusztáv is, aki az Újpesti Dózsa szaktanácsadójaként kapott szerepet. Az átalakult együttes meglepően gyorsan a csúcsra ért, hiszen az 1959–1960-as szezon végén a klub fennállása során kilencedik alkalommal lett magyar bajnok.

Az 1960-as évek első felében a lila-fehéreket egyfajta kettősség jellemezte: a csapat tele volt kiváló játékosokkal, válogatottakkal – Göröcs Jánostól Solymosi Ernőn át Bene Ferencig –, mégsem sikerült újabb bajnoki címeket szerezni. Bár az együttes rendre a dobogón vagy annak közelében végzett, és többször is harcban állt az aranyéremért, valamint Bene révén gólkirályt is adott, az állandóság és konzisztencia hiányzott. A klub elnöki posztján 1964-ben dr. Dániel Ernő rendőr alezredes váltotta Kovács Gyulát. Dániel korábban a Budapesti Rendőr Egyesület cselgáncsszakosztályának tagja volt, és az 1950-es egyesülés során került a klubhoz, melynek során a Dózsa SE létrejött. Elnökké választását megelőzően a klub egyik szakosztályának, a cselgáncsnak volt vezetője, klubelnöki korszakának kezdetével pedig egybeesett az Újpesti Dózsa szervezeti átalakulása is: 1965-től az állami szándékoknak megfelelően a Belügyminisztérium már nem irányította közvetlenül a klubot, csupán biztosította anyagi működését.

A csapathoz csatlakozott a korábbi világbajnoki ezüstérmes szövetségi kapitány, Sebes Gusztáv is

Az újpesti labdarúgóklub versenyképességének visszaszerzésére a megoldás egy klasszis edző volt. 1967-ben a klubvezetőknek sikerült a Megyeri útra csábítaniuk a válogatottól

Az 1959–1960-as bajnokcsapat. Hátul, balról: Győrvári, Halápi, Szusza, Szini, Várhidi, Rajna, Kuharszky. Elöl: Pethő Gábor gyúró, Borsányi, Tóth M., Török, Göröcs

Négy világklasszis csatája: Billy Bremner, Göröcs János, Bene Ferenc és Jackie Charlton az 1960-as évek közepén, egy Újpesti Dózsa–Leeds United kupamérkőzésen. Hátul, jobbra: Willie Bell

furcsa körülmények között távozó Baróti Lajost. A korábbi szövetségi kapitány irányítása alatt pedig az együttes szinte pillanatok alatt megtalálta az összhangot, amelyet korábban csak ritkán sikerült. Barótinál állandósult az először Balogh II Sándor által „összerakott" Fazekas, Göröcs, Bene, Dunai II, Zámbó támadósor, és irányításával a Lilák páratlan sorozatba kezdtek. Az újpesti csatárok már az 1967-es bajnokságban is a legtöbb gólt lőtték, a csapat pedig bejutott a Közép-európai Kupa döntőjébe, azonban mindkét sorozatban vereséget szenvedett a döntőben, így meg kellett elégednie a második hellyel.

1968-ban azonban már nem akadt ellenfele az Újpestnek. A 30 bajnokin mindössze két vereséget szenvedtek – a Csepeltől és az MTK-tól – és 102 gólt lőttek. A Megyeri úti katlanban öt gólt vágtak a Haladásnak, a Salgótarjánnak, az Egyetértésnek, a Pécsnek és a Győrnek, hatot a Videotonnak, kilencet a Diósgyőrnek és tizenegyet a Szegednek. De a

1967-től Baróti Lajosnál állandósult a Fazekas, Göröcs, Bene, Dunai II, Zámbó támadósor

Honvéd Kispesten kapott egy ötöst, a Videoton és a Haladás pedig hazai pályán is egy-egy hatost az újpestiektől. Az ellenállhatatlan csatárjátéknak mégis megálljt parancsolt egyvalami: egy bundamérkőzés. A 28. forduló előtt az FTC egy ponttal vezette a bajnokságot az Újpest előtt, a bombaformában lévő újpestiekre azonban három könnyű mérkőzés várt, míg a zöld-fehérekre egy rangadó a dobogó harmadik helyén álló Vasas ellen. A Népstadionban játszott Ferencváros–Vasas mérkőzést a televízió is közvetítette, az újpestieknek pedig már egy döntetlen is tökéletes eredmény lett volna kiemelkedő gólarányuk miatt. Azonban

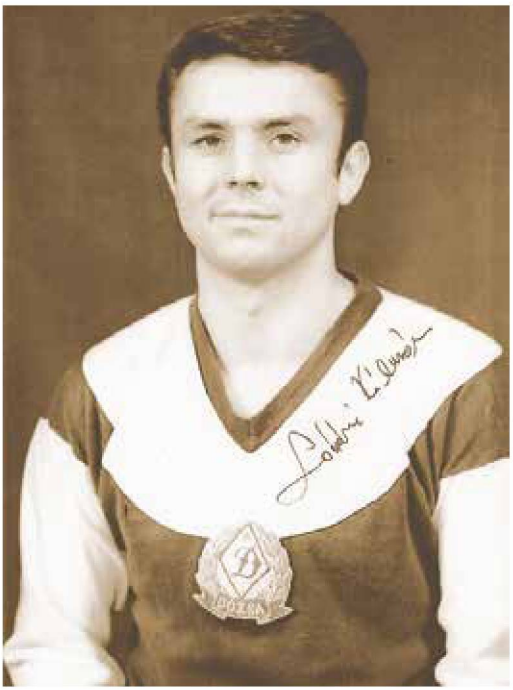

Két fontos szereplő a Dózsa e korszakbeli védelméből: Solymosi Ernő és Sóvári Kálmán. „Pixi" fedezetként került a Megyeri útra, majd középhátvéd lett belőle

a találkozó 73. percében a zöld-fehér csapat olyan győztes gólt szerzett, amelyről még ma is sokan és sokat beszélnek: ekkor Mathesz Imre hazaadta a labdát az ötös sarkán álló Varga László kapusnak. Az angyalföldiek hálóőre azonban ahelyett, hogy – az akkoriban érvényes szabályoknak megfelelően – megfogta volna a labdát, felszabadító rúgással próbálkozott, azonban hatalmas lyukat rúgott. A labda tovább vánszorgott, az érkező Branikovits pedig könnyedén az üres hálóba helyezett. A gól láttán a televíziókészülékek előtt ülők bundát kiáltottak, a mérkőzést pedig 2:1-re az FTC nyerte. Utólag, levéltári forrásokból az is kiderült, hogy az FTC a győzelemért cserébe lefizette a Vasast, a vereség ára pedig 36 ezer forint volt. A győzelemnek köszönhetően az Üllői úti gárda megőrizte egypontos előnyét a bajnokságban, az Újpest aranysorozata pedig csak egy évvel később kezdődhetett el.

A gól láttán a televíziókészülékek előtt ülők bundát kiáltottak, a mérkőzést pedig 2:1-re az FTC nyerte

1969-ben már semmi sem akadályozta meg az Újpest elsőségét. A csapat négy pont előnnyel nyerte meg története 10. bajnoki aranyérmét, sorozatban harmadszor adott gólkirályt – a korábban duplázó Dunai II Antal helyett ezúttal Bene Ferenc személyében –, és két kupasorozat döntőjébe is bejutott. Az országos kupa küzdelmeiben 1922 óta hatodik alkalommal meneteltek a fináléig a lila-fehérek, de ezúttal végre meg is nyerték, a Honvéd ellenében. Ennél is nagyobb tett volt a VVK-menetelés. Az Újpesti Dózsa veretlenül, nyolc

mérkőzésen hét győzelmet aratva, 27-5-ös gólkülönbséggel jutott be a döntőbe. A legnagyobb diadal az angol bajnok Leeds United kettős győzelemmel való búcsúztatása volt, hiszen az angolok 1969-ben mindössze négyszer szenvedtek vereséget: kétszer a bajnokságban és kétszer a Lilák ellen. A VVK-döntőben azonban a Newcastle United jobbnak bizonyult, így a serleg mégis Angliába került. A bajnokság és a kupasorozatok mellett az újpestieknek további komoly megterhelést okozott, hogy a rájuk épülő válogatott kétszer is dél-amerikai túrán vett részt.

1970-ben az MLSZ átszervezte a bajnokságot, és végleg visszatért az őszi–tavaszi rendszerhez. Ennek jegyében az év tavaszán egy félidényes, két csoportra osztott bajnokságot rendeztek, 8-8 résztvevővel. Az Újpest óriási fölénnyel nyerte az „A" csoportot, így Magyarország történetének első és máig egyetlen bajnoki döntőjét játszhatta a „B" csoport élén végző Ferencvárossal. Az ősi riválisok először a Megyeri úton csaptak össze, a rendkívül izgalmas találkozón pedig a 86. percig a vendégek vezettek. Ekkor Göröcs egyenlíteni tudott, majd a lefújás előtti másodpercekben a gólkirály Dunai II a győzelmet is megszerezte az örömmámorban úszó újpestieknek.

A legnagyobb diadal az angol bajnok Leeds United kettős győzelemmel való búcsúztatása volt

A Népstadionban rendezett visszavágón is vezetett az FTC, azonban a Lilák kiegyenlítettek, így ismét ők nyerték a bajnokságot. Sőt, 1970-ben a Magyar Népköztársaság-kupában is megvédték címüket – a döntő hőse ezúttal a duplázó Fazekas László volt.

Az 1970–1971-es szezon egy sajnálatos sérüléssel indult, a csapat karmesterének, Göröcs Jánosnak egy válogatott találkozón elszakadt a térdszalagja és levált a porca is, így ő kidőlt a szezon hátralévő részére. Kiválásával a csapat stílusa is megváltozott. 1970 nyaráig a Lilák elsősorban gyors kontratámadásaikról voltak híresek: a kivételes rúgótechnikával rendelkező Göröcs a jobb és bal oldalra is úgy tudta nyesni a labdát, hogy az, a befelé helyezkedő védőt kikerülve, negyven méterről is a kapu irányába rohanó csatár elé esett. Sérülése után többnyire az addigi balszélső Zámbó Sándor helyettesítette, aki a védők

A két Ernő, Noskó és Solymosi védekezik a Newcastle elleni, 1969-es VVK-döntő kinti mérkőzésén. Hiába volt jobb technikailag a magyar csapat, az angolok nyertek

gyűrűjében is ugyanolyan jól vette át a hozzá játszott labdákat, mint Göröcs, néhány csellel tisztára is tudta játszani magát, de nemigen vállalkozott tértölelő átadásokra. A korábbi gyors, robbanásszerű támadásokat egy teljesen más rendszer vette át. Fazekas és Nagy László – valamint időnként Bene – alkalmanként hátrébb léptek a középpályára és a széleken, hosszú sprintekkel, lendületből végzett cselsorozatokkal törtek előre, hogy a 16-os vonalánál kényszerítővel folytassák az akciót. Az addig kitörésekre alapozó Dunai II pedig klasszikus centerként játszott, beékelődött az ellenfél védőfalába, és a rálőtt labdákat változatosan pörgette, sarkazta, passzolta az érkező társaknak, elsősorban Benének. A megújult Újpest is ragyogóan szerepelt, 1971-ben is bajnoki aranyérmet nyert, immáron sorozatban harmadszor. Azonban a szezon végeztével Baróti Lajos távozott a Megyeri útról, és az előző világbajnokságon negyeddöntőig jutó perui válogatott szövetségi kapitányaként folytatta sikerekben gazdag edzői pályafutását.

1971 nyarán nehéz helyzetben vette át az újpesti csapat vezetőedzői tisztségét az aranycsapat korábbi fedezete, Kovács Imre. A magyar labdarúgás az 1960-as évek sikerei után egyértelműen egyre rosszabb helyzetbe került. A válogatott története során először nem jutott ki az 1970-es világbajnokságra és

A csapat irányítójának, karmesterének, Göröcs Jánosnak a kiválásával a csapat stílusa is megváltozott

Göröcs János, mindenki által használt becenevén Titi, több mint egy évtizeden keresztül vezényelte az újpesti támadásokat. Először belsőcsatárként, majd fedezetként

1970–1971, hátul, balról: Baróti Lajos, Fazekas, Göröcs, Bene, Dunai II, Nagy László, Kellner, Tóth András, Zámbó. Elöl: Szentmihályi, Juhász, Káposzta, Horváth, Dunai III, Solymosi, Noskó, Bánkuti, Borbély

a nemzetközi kupákban is évről évre szerényebb eredményeket értek el a klubcsapatok. Az új trénernek egyszerre kellett megtalálnia Göröcs utódját, hogy a csapat visszatérhessen a tradicionális újpesti futballstílushoz, pótolnia kellett a Baróti-csapatból kiöregedő vagy sérülések miatt kikerülő további játékosokat, mint Káposzta Benő, Bánkuti István vagy Solymosi Ernő, és végre nemzetközi szinten is nagyot kellett alkotnia. A feladatokat azonban az új tréner sikerrel teljesítette. Az 1971–1972-es BEK-sorozatban az Újpest bejutott Európa nyolc legjobb klubcsapata közé, végül a két évvel korábbi BEK-döntős (és öt évvel korábbi győztes) skót Celtic állította csak meg a Lilákat. A védelemben is beváltak az új játékosok: Horváth József, Maurer László és Harsányi László a tengelyben, a középpályáról hátra vezényelt Noskó Ernő és a csatárból „átképzett" Juhász Péter pedig a két szélen nyújtott stabil, válogatott szintű teljesítményt. A szezon végére az irányító is meglett: Tóth András, az addigi tartalék balszélső kitűnő karmesternek bizonyult, a csapat pedig visszatérhetett a kiugratásokon,

Az átalakulás és a nemzetközi sikerek mellett a lila-fehérek ismét lehengerlő fölénnyel lettek bajnokok

váratlan indításokon és gyors csatárjátékon alapuló igazi újpesti stílusához. Az átalakulás és a nemzetközi sikerek mellett a lila-fehérek ismét lehengerlő fölénnyel, hétpontos előnnyel gyűjtötték be újabb bajnoki címüket. A gólkirály is a Megyeri útról került ki, Bene Ferenc ezúttal 29 találatig jutott.

Az 1972–1973-as szezonra szinte semmi sem változott a Lilánál. Kovács Imre csapata az előző évhez hasonlóan 46 ponttal lett magyar bajnok, Bene Ferenc ezúttal 23 góllal lett gólkirály, az újpesti csatársor pedig továbbra is csillogott, villogott, rengeteg ragyogó élménnyel megajándékozva az újpesti szurkolótábort. Sőt, a nemzetközi kupában is megismételte szereplését az Újpest. Fazekasék a BEK első fordulójában a svájci bajnok FC

Itt éppen a Videoton védelme bánta Bene Ferenc, illetve az újpesti csapat kiemelkedő gólképességét

Baselt búcsúztatták, majd a nyolcaddöntőben megkapták előző évi ellenfelüket, a Celticet. A zöld-fehér skót csapat hazai pályán ugyan 2-1-re győzött, azonban a visszavágón nem volt esélyük a lila-fehér rohamokkal szemben. Bene már a 7. percben megszerezte a vezetést, a 15-ben Fazekas megduplázta az előnyt, a 24. percben pedig ismét Bene talált a kapuba. Az újpestiek a mérkőzés elején kiütötték a Celticet, majd rutinosan tartották az eredményt, könnyedén jutotta a legjobb nyolc közé. Az elődöntőért az olasz bajnok Juventus volt a magyar csapat ellenfele, és már a torinói 0-0 is bizakodásra adott okot. A visszavágó első perceiben nyújtott újpesti teljesítmény pedig még inkább. Bene már az első percben betalált, a tizenkettedikben pedig egy szöglet után Tóth András bombázott – tőle szokatlan módon jobbal – Dino Zoff kapujába. A zebramezesek azonban feltámadtak, és Altafini, valamint Anastasi találataival kiegyenlítettek, idegenben lőtt több góljuknak köszönhetően pedig ők jutottak tovább. Az Újpesti Dózsát talán csak az vigasztalhatta, hogy a későbbi döntős csapat ellen estek ki a BEK-sorozatból, vereség nélkül.

Az újpesti csatársor továbbra is csillogott, ragyogó élményekkel megajándékozva a szurkolótábort

1973 nyarán a mindig rövid távú szerződéseket kötő Kovács Imre is távozott, utódja a Megyeri úti kispadon az 1960-as bajnokcsapat trénere, Szűcs Gyula lett. A taktikailag remekül képzett, filozofikus futballgondolkozó, játékos-pártiként ismert Szűcs azonban túlságosan gyengekezűnek bizonyult. A Lilák jól rajtoltak a bajnokságban, azonban októberre megtorpantak, egymást követő négy mérkőzésen sem tudtak nyerni, miközben sorozatban két vereséget is elszenvedtek. Utóbbira akkor már öt és fél éve nem volt példa a főváros IV. kerületében, így az őszi félszezon végén Szűcsöt menesztették. Helyét a klub korábbi legendás hátvédje, a tartalékcsapat edzője, Várhidi Pál foglalta el. A szigorú, vehemens, ősújpesti tréner pedig jött, látott és győzött. A csapat tavasszal újra ragyogó formába lendült,

a Megyeri úti stadion pedig ismét katlanná változott. A Salgótarján ötöt, a VM Egyetértés hatot, a Csepel pedig hét gólt kapott a lila-fehérek félelmetes csatársorától, a 13 mérkőzéses tavaszi veretlenségi sorozatnak pedig nem is lehetett más a vége, mint a sorozatban megszerzett hatodik bajnoki aranyérem. A BEK-ben pedig tovább jutottak a Lilák, mint valaha. A nagy menetelés első fordulójában az ír bajnok Waterford United semmilyen gondot nem okozott. A második körben azonban igazán nagy hal látogatott a Megyeri útra, a portugál rekordbajnok Benfica. A másfél évvel korábban BEK-elődöntőig, 1968-ban döntőig jutó Benficát azonban ragyogó játékkal, Bene és Kolár góljaival ejtette ki a magyar gárda. A negyeddöntő két nehéz mérkőzést és büntetőpárbajt hozott a csehszlovák bajnok Spartak Trnava ellen, de ebben a műfajban is az Újpest bizonyult jobbnak, és – máig utolsó magyar csapatként – bejutott a BEK elődöntőjébe. A Várhidi-gárda 1974. április 10-én a német slágercsapat, a Bayern München ellen lépett pályára a Népstadionban. Bár a játékosok és a szurkolók is inkább Újpesten, hazai pályán fogadták volna a bajorokat, a klubvezetés a több mint kétszer annyi néző befogadására alkalmas nemzeti arénát választotta. Az újpesti futballisták nem kedvelték a hatalmas betonmonstrumot, és mindmáig állítják, hogy hazai környezetben győzni tudtak volna a Bayern ellen. Ezt azonban már sohasem tudjuk meg: a magyar klubmérkőzések történetének legtöbb, 400 ezer feletti jegyigénylése után végül a Népstadionban mintegy 80 ezren látták, hogy a hat Európa-bajnokkal felálló németek és a magyar élklub kiegyenlített csatájában 1–1-es döntetlen született. Egy

Várhidi Pál, a szigorú, vehemens, ősújpesti tréner pedig jött, látott és győzött a lila-fehérekkel

Tóth András a Spartak Trnavának rúgott tizenegyesgólja nagy szerepet játszott abban, hogy 1974 márciusában a Lilák bejutottak a BEK elődöntőjébe

héttel később az NSZK és Magyarország válogatottjai találkoztak egy barátságos mérkőzésen, amelyen a németek „beárazták" a magyar labdarúgást, és sima, 5-0-s győzelmet arattak – mindkét együttesben négy-négy kezdőjátékos szerepelt a BEK-párharcból. Újabb egy hét elteltével következett a müncheni visszavágó, ahol a Bayern 3-0-ra győzte le az akkor már tíz BEK-mérkőzés óta veretlen, egyébként kiválóan játszó Újpesti Dózsát. A bajorok az 1974-es BEK-döntőt megnyerték, akárcsak a következő két kiírást, valamint az év nyarán világbajnoki címet szerző német válogatottba is hét játékost adtak. Bár a Bayern legyőzhetetlennek tűnt, a visszavágás hamarosan összejött.

Az újpesti futballisták mindmáig állítják, hogy hazai környezetben győzni tudtak volna a Bayern ellen

1974 nyarán az Újpest Spanyolországban különféle rangos meghívásos tornákon vett részt, és a Trofeo Colombino elődöntőjében a a 2–2-es rendes játékidő után büntetőkkel legyőztea bajorokat.

Az 1974–1975-ös bajnokság sem tartogatott sok izgalmat a magyar csapatok számára. Az Újpesti Dózsa könnyedén szerezte meg sorozatban hetedik, egyben története tizenhatodik bajnoki aranyérmét, ráadásul ismét begyűjtötte az MNK-serleget is. A BEK-ben azonban most nem volt szerencséjük: a Levszki Szófia könnyed legyőzése után az angol bajnok Leeds United állta útjukat, és a szezon végén BEK-döntőbe jutó angolok búcsúztatták az újpestieket. A gólkirályi cím ezúttal is Újpestre került, Bene Ferenc nyerte el, immáron ötödször.

Az 1957 és 1976 közötti időszakban az Újpesti Dózsa egyértelműen Magyarország élklubja volt. Ebben a 21 szezonban a csapat nyolc bajnoki címet szerzett, emellett négy-négy alkalommal végzett második és

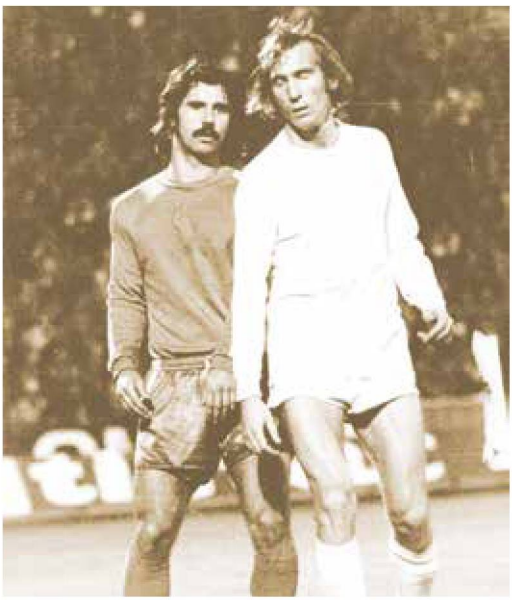

Horváth József és Gerd Müller kettőse, valamint Fazekas László gólja a Népstadionból, a Bayern München elleni BEK-elődöntő első felvonásából

Különleges kép a sorozatban hétszeres, pályafutása során összesen kilencszeres bajnok Dunai III Edéről: mintha fejét vesztette volna mellette Branikovits László a Ferencváros elleni rangadón

harmadik helyen, és csupán ötször maradt le a dobogóról. A páratlan, hetes győzelmi szériát, valamint a nemzetközi sikereket a csapat elsősorban látványos és eredményes támadójátékának köszönhette. Az együttes hét év 195 bajnoki mérkőzésén 129 győzelmet aratott, 39 alkalommal végzett döntetlenre, és mindössze 27 vereséget szenvedett. A magért beszélő összesített gólkülönbség 504-193 volt A klub csatárai ezen időszak alatt öt gólkirály címet szereztek, és összesen 453-szor léptek pályára a válogatottban, ahol 104 alkalommal voltak eredményesek. A nemzetközi tornákon is kiemelkedtek: öt olimpiai arany-, három ezüst- és egy bronzérmet nyertek Magyarországnak. Ezekkel az eredményekkel az Újpest labdarúgói a magyar labdarúgás történetének legfényesebb lapjaira kerültek fel.

A hét éven át tartó sikersorozat mögött egy olyan újpesti dinasztia állt, amely hosszú időn át meghatározó, uralkodó szerepet

A hetes győzelmi szériát és a nemzetközi sikereket a csapat elsősorban látványos támadójátékának köszönhette

töltött be a magyar futballban. Ez a kiemelkedő játékosgárda nemcsak a klub, hanem az egész ország futballéletére nagy hatással volt, és hozzájárult ahhoz, hogy az Újpesti Dózsa a nemzetközi porondon is elismerést vívjon ki magának. A dinasztia tagjai közül az óbudai születésű, ifjúsági játékosként Újpestre igazoló Dunai III Ede nevével találkoztak a szurkolók a legtöbbször, hiszen hihetetlen módon a hét bajnoki év 195 bajnoki mérkőzéséből csak az utolsót hagyta ki, és fedezetként 14 gólt ért el. Bene Ferenc, a világklasszis csatár 190 bajnokin szerepelt, és elképesztő számú, 147

Zámbó Sándor egészen kivételes képességű futballista volt. Balszélsőként került a csapatba, de aztán irányítóként, középpályásként is megállta a helyét. Kilenc bajnoki címet nyert

gólt szerzett. Az újpesti gólzsák 16 évesen került a Megyeri útra, ötször volt magyar gólkirály, de volt legjobb góllövő és aranyérmes olimpián, társgólkirály és bronzérmes EB-n, házigólkirály és 6. helyezett VB-n, és egy ízben még a VVK legjobb góllövőjének is ő bizonyult. A Lilák 9-ese számos rekordot tart: az Aranycsapat utáni korszakban ő lőtte a legtöbb gólt tétmérkőzésen válogatott színekben – 24-et –, és klubcsapatában elért 39 nemzetközi kupagóljával is toronymagas csúcstartó a magyar csatárok között. A balszélső Zámbó Sándor újpesti „bennszülött" volt, és a XV. kerületi Vasasból került ifistaként az Újpesthez. A tökéletes labdakezelésű trükkmester hosszú pályafutása alatt 408 bajnokin játszott – kizárólag az Újpestben – és 33 alkalommal szerepelt a válogatottban. Fazekas László az Újpesti Dózsa saját nevelésű futballistájaként futott be fantasztikus karriert, lett 92-szeres válogatott, háromszoros gólkirály, a hét, sorozatban elért bajnoki címhez 90 góllal járult hozzá. Noskó Ernő egy kisebb újpesti klub, a Vasas Izzó neveltjeként igazolt a kerület élcsapatába és vált meghatározó, hétszeres bajnok, olimpiai aranyérmes, válogatott játékossá. Dunai II Antal, az európai ezüst- és bronzcipős, háromszoros gólkirály kakukktojás a

A kiemelkedő játékosgárda nemcsak a klub, hanem az egész ország futballéletére nagy hatással volt

legjobbak között, hiszen már NB I-es futballistaként – ám a válogatott közelébe sem kerülve – igazolt Pécsről a Megyeri útra és vált éveken át a kontinens egyik legeredményesebb, az olimpiák történetének leggólerősebb támadójává. 76 találattal vette ki a részét a lila-fehérek nagy sorozatából. Nagy László az újpesti utánpótlásban járta végig a szamárlétrát és lett olimpiai aranyérmes, valamint a baloldal bármely posztján bevethető univerzális, világbajnokságot is megjárt futballistává. A legtöbb magyar bajnoki címet szerző kapus, Szentmihályi Antal a Vasastól, olimpiai bajnok és válogatott játékosként igazolt Újpestre. A bajnokcsapatokban 1974-es búcsújáig 137-szer védte a kaput. Tóth András az újpesti stadiontól néhány sarokra született és nőtt fel. A fantasztikus rugótechnikájú irányító középpályás is egy kisebb újpesti csapatban, a Magyar Pamutban nevelkedett, és onnan igazolt még utánpótlás korában a Megyeri útra, ahonnan az argentin világbajnokságig jutott. A 11-szeres válogatott

Dunai II Antal, az európai ezüst- és bronzcipős, háromszoros gólkirály kakukktojás a leg jobbak között

Horváth József, a gólerős középső védő óbudai születésűként, ifjúsági korában igazolt Újpestre. Az olimpiai ezüstérmes balhátvéd Juhász Péter Újpesten nőtt fel, a XV. kerületi Vasas neveltjeként, ifjúsági korában lett a lila-fehérek játékosa. A háromszoros válogatott középhátvéd Harsányi László is Újpesten született, a víztorony mellett. A Vasas Izzóban nevelkedett, lokálpatriótaként pedig természetes volt, hogy ifjúsági korában az Újpesti Dózsához igazolt. Az 1964-es olimpiát és az 1966-os világbajnokságot is megjárt Káposzta Benő Angyalföld északi, Újpest-felőli végéről származik, 17 évesen lett a Gyárépítők csatárából az Újpesti

Dunai II Antal családi körben. Még egy ezüst- és egy bronzcipőre is ráfér időnként a gondos tisztítás

Dózsa jobbhátvédje. A minden poszton bevethető, „örökös tartalék" Kellner Jenő az újpesti Egyesült Izzógyár egyik legfontosabb beszállítója, a Tokodi Üveggyár csapatában nevelkedett. A két vállalat és a két klub között is szoros kapcsolat révén, ifjúsági korában lett az Újpest játékosa, és játszott balszélsőtől jobbhátvédig mindent, amire szükség volt. Kolár Endre a klub saját nevelésű játékosaként lett jobboldali középpályásként és jobbhátvédként is válogatott szintű labdarúgó. A világbajnokságin is szereplő, EB-bronzérmes Solymosi Ernő is a kisszámú kakukktojások egyike, Diósgyőrből, néhányszoros válogatott futballistaként érkezett a Megyeri útra és lett a csapat támadófedezete, majd középhátvédje, vezéregyénisége. A világklasszis képességű Göröcs János is Angyalföld északi feléről származott, az Újpest határában fekvő Jutagyár pályáján kezdte pályafutását, majd a Vasas Izzóban érett felnőtt játékossá. 18 éves korában ment át Újpest legnagyobb csapatához, ahol kiteljesedett parádés pályafutása. A sorozatban hét bajnoki címet gyűjtő újpesti aranycsapat kezdőtizenegye pusztán az 1969–75 között játszott mérkőzésszám alapján így állítható össze: Szentmihályi – Noskó, Horváth J., Juhász P. – Dunai III, Tóth A., Nagy L. – Fazekas, Bene, Dunai II, Zámbó – parádés névsor.

A hét bajnoki címet nyerő „aranycsapat" kezdőtizenegye, két kivétellel, Újpesten nevelkedett

Amint az a rövid életrajzokból kiderül, a lila-fehérek aranycsapatának magja többnyire újpesti vagy még utánpótláskorúként Újpestre igazoló, gyakran környékbeli játékosokból állt. A játékosok felfedezésében és kiválasztásában pedig óriási szerepe volt Konkoly Bélának, aki hol intézőként, hol hivatalos tisztség és bérezés nélkül, de évtizedeken át járta az újpesti és a kerülettel szomszédos grundokat, valamint a fővárosi utánpótláscsapatok mérkőzéseit. Játékosok, válogatott klasszisok tucatjait fedezte fel szeretett klubja és a magyar labdarúgás számára. Informális játékosmegfigyelői hálózata pedig az ország minden pontjára kiterjedt, hiszen rengeteg, a klubhoz kötődő

Nagy László eleinte a „tizenkettedik" játékos volt, aztán kulcsember lett. Meg sem állt kilenc bajnoki címig

Szentmihályi Antal a válogatott keret kapusaként is egyéves kivárásra kényszerült azért, hogy átigazolhasson a Vasasból az Újpesti Dózsába

egykori futballista edzősködött hazánk minden pontján, és ha ők láttak meg vidéken egy-egy kivételes tehetséget, akkor rögtön tárcsázták Konkoly telefonszámát.

Az újpestiek egyedülálló sikersorozata kapcsán számos tévhit és mítosz terjedt el, főleg a klub rosszakarói között, amelyekre röviden érdemes kitérni. Gyakran érte a klubot az a vád, hogy nem nevel ki megfelelő képességű játékosokat, hanem más kluboktól igazolja labdarúgóit. Ráadásul – szólt az ítélet – belügyi klubként ezt más egyesületeknél egyszerűbben tudja elintézni. Nos, amint az már kiderült, az Újpesti Dózsa többnyire újpesti és környékbeli játékosokra támaszkodott, NB I-ben már bemutatkozott játékost pedig elvétve igazolt. Amikor mégis felnőtt futballista érkezett Újpestre, az átigazolása előtt gyakran tornyosultak adminisztratív akadályok. 1964 novemberében, az olimpiát követően Szentmihályi Antal, a válogatott alapembere

A „gyöngyhalász" Konkoly Béla évtizedeken át járta az újpesti és a kerülettel szomszédos grundokat

jelezte egyesülete, a Vasas vezetőinek, hogy nem érzi a bizalmat, így szeretne távozni. Elengedték, így jelentkezett a Megyeri úton, ahol tárt karokkal fogadták a váratlan vendéget. A következő év januárjában meg is kezdte a csapattal a felkészülést az NB I 1965-ös szezonjára, az MLSZ által szervezett, kötelező tatai edzőtáborban. Azonban a Vasas addigra úgy döntött, hogy megakadályozza az átigazolását, és a kapusra így egyéves kivárási idő vonatkozott. Sőt, a piros-kékek azt is elérték, hogy az MLSZ vezetősége hazazavarja Szentmihályit az edzőtáborból. A szövetség külön

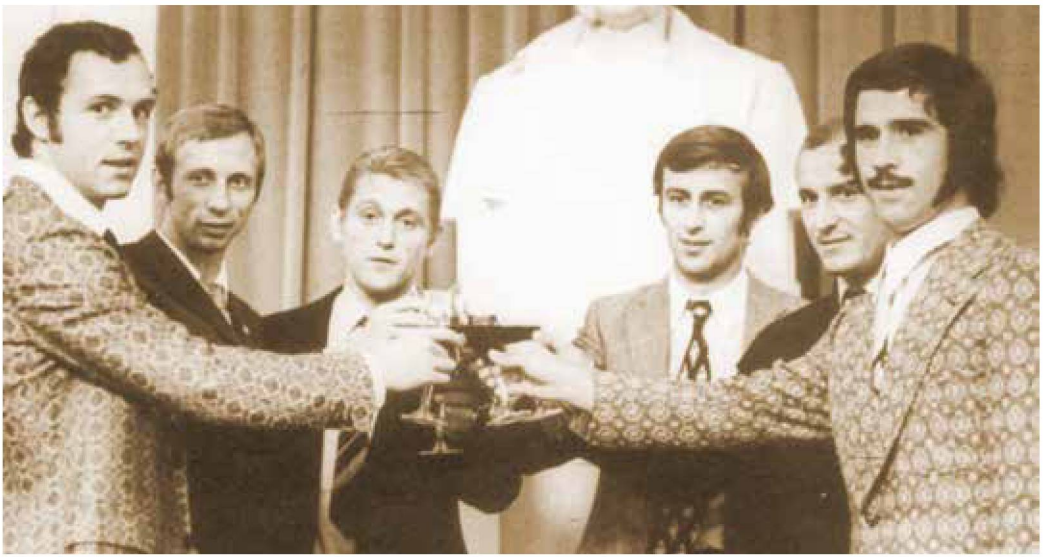

Fazekas László, Bene Ferenc és Zámbó Sándor a bécsi Austria vendégjátékosaként játszottak 1971-ben, a Bayern München ellen. A képen: Beckenbauer, Fazekas, Fiala, Hickersberger, Bene és Gerd Müller

elnökségi határozatot szabott ki Szentmihályira, miszerint átigazolás alatt álló, vagyis az egyéves kivárását töltő játékos még csak edzésen se vehetett részt új csapatában. A válogatott első számú hálóőre így kénytelen volt titokban, az Újpest jégkorongozóival és utánpótláscsapataival felkészülni az idényre, és csak 1965 augusztusában játszhatott először lila-fehér színekben. Tehetségét és szorgalmát bizonyítja, hogy a hosszú kihagyást követően alapembere lett a Dózsának és ismételten a válogatottnak is.

A lila-fehéreket sokszor gúnyolták rendőrcsapatnak. Tény, hogy miután a Belügyminisztérium 1950-ben „megszállta" az Újpestet és a Dózsa nevet kényszerítette rá, a sportolóknak kötelező volt rendőrként dolgoznia – ez alól csak a klub elnöke adhatott felmentést. A forradalmat követően azonban a név visszavétele mellett a munkához való hozzáállás megváltozott. Egyrészt a játékosok maguk választhatták meg munkahelyüket, a rendőrség pedig csak opció maradt. Másrészt a rendőri szolgálat mellett a Belügyminisztérium számos más álláslehetőséget is kínált: többen vállaltak munkát a jogi osztályon vagy éppen rendőrautók autószerelőjeként, esetleg minisztériumi irodistaként. 1965-ben a klub teljesen kikerült a BM irányítása alól, a minisztérium onnantól csak „mecénásként" támogatta a klubot, a napi ügyekbe egyáltalán nem szólt bele. Az 1960-as évek második felétől a Budapesti Rádiótechnikai Gyár, azaz a BRG is a klub bázisszervei közé került, több játékos is ott vállalt sportállást. Kivételek is voltak, például Fazekas László, aki sem rendőr, sem BRG-alkalmazott nem volt soha, ő édesapja műhelyében dolgozott, sárga Ford Caprija és hippiket megszégyenítő öltözködése pedig távolabb nem is állhatott volna

1956 után a játékosok maguk választhatták meg munkahelyüket, a rendőrség csak opció maradt

attól, amit egy valódi rendőrcsapat játékosairól elképzelnénk.Még manapság, bőven több mint három évtizeddel az Újpesti TE név visszaállítását követően is sokan csúfolják Dózsának a lila-fehér klubot. Nos, a klub saját szurkolói ezt a nevet nem használták, ők mindig csak Újpestként emlegették szeretett csapatukat, a Dózsa nevet az állampárt által az egyesületre kényszerített teherként élték meg. Az 1956-os forradalom alatt mindent elkövettek a szurkolók és a sportolók is, hogy ismét az UTE nevet használhassa a klub, azonban ezt a Kádár-rendszer nem engedte meg, de legalább a Dózsa elé ismét odakerülhetett az Újpesti jelző. A Megyeri úti szurkolótábor, a Lila Közép is tovább éltette a klub hagyományait, és például az 1960-as bajnokavatón egy 1949-es, UTE-címeres zászlót vont fel maga elé a zászlótartó rúdra, „Hajrá, Újpest"-et kiáltva buzdította csapatát.

Több mint három évtizeddel az UTE név visszaállítását követően is sokan csúfolják Dózsának a klubot

Gyakran felvetődött az is, hogy az Újpest azért volt vonzó az amint láttuk, kisszámú játékosnak az átigazolások során, mert a klub el tudta intézni, hogy ne kelljen katonáskodniuk. Ez azonban egyáltalán nem igaz, sorkatonai szolgálat szempontjából sokáig ugyanazok a szabályok vonatkoztak az újpestiekre, mint más klubokban szereplőkre. Aztán az 1970-es évektől annyit el tudott érni a klub, hogy a lila-fehér futballisták a honvédség helyett a BM-hez tartozó határőrséghez kerüljenek szolgálatra, más könnyebbséget nem

Fazekas László és az ő híres Ford Caprija. „Kapa" mindig adott a megjelenésre...

élveztek. Az a vád is érte az Újpesti Dózsát, hogy bármilyen futballistára le tud csapni, hiszen csak bevonultatja a kinézett játékost, és máris a klubhoz lesz kénytelen igazolni. Nos, ez sem igaz, az egyesület egyrészt nagyon ritkán igazolt felnőtt játékost, másrészt olyankor sem bevonultatással. Sorozással egyedül a különböző Honvédokhoz kerültek futballisták.

Gyakran pletykáltak olyan tévhitekről is, amelyek a belügyi támogatásnak köszönhető kiemelkedő juttatásokról számoltak be. Ennek azonban pontosan az ellenkezője volt igaz: a BM és az újpesti klub is nagy figyelmet fordított arra, hogy a futballisták csak hivatalosan meghatározott összegekhez juthassanak. Ez azt jelentette a gyakorlatban, hogy az alapfizetése egy-egy újpesti labdarúgónak hasonló volt ahhoz, amelyet más magyar kluboknál kereshetett, azonban az egyéb juttatások már jelentősen alacsonyabbak voltak. Számos futballklub tudott – főleg az 1970-es évektől – lakásokkal vagy akár családi házakkal magához édesgetni játékosokat. Újpesten azonban csak szolgálati lakásokat tudtak felajánlani, azt is csak limitált számban, kizárólag a családos futballistáknak, abban az esetben, ha egy korábbi lakás felszabadult. Ezen szabály miatt rengeteg legendás futballistát fenyegetett a kilakoltatás veszélye pályafutása befejezését követően. A bónuszok terén is hátrányban voltak az újpestiek más klubok játékosaihoz képest, hiszen csak a klubtól és a csak az előírt mértékben kaptak prémiumot. Vidéki kluboknál vagy más fővárosi egyesületeknél a bázisszervek alkalmanként extrém összegeket csúsztattak a játékosok zsebébe, Újpesten viszont többnyire nevetséges összegekkel kellett megelégednie

Újpesten csak szolgálati lakásokat tudtak felajánlani, azt is csak limitált számban, családosoknak

Harsányi László a Benfica ellen. A középhátvéd később azt mondta, külföldre távozásában nagy szerepet játszott, hogy az anyósáékkal kényszerült együtt lakni, nem tudott lakáshoz jutbni

Szentmihályi Antal és Gerd Müller a Népstadionban. A két csapat, az Újpest és a Bayern München között a pályán mutatkozott meg a legkisebb különbség

a csapatnak. 1974-ben, a Bayern München elleni BEK-elődöntő előtt például a klubvezetés 70 000 forintos bónuszt ígért továbbjutásért, ez az összeg pedig nagyjából egy új Wartburg 353-as árával vetekedett. Sőt, kevesebb mint a duplája volt annak, amit – mint láttuk – a Vasas játékosai kaptak a hat évvel korábbi, bajnoki címről döntő bundameccsért. Ráadásul, ha figyelembe vesszük, hogy ez idő alatt a hazai átlagbérek 47 százalékkal emelkedtek, a különbség szinte eltűnik: alig maradt eltérés a tisztességesen elérhető prémium és a megbundázott mérkőzésért járó pénz között. A 70 000 forint ráadásul nem egyenként, hanem a teljes keretnek járt volna, így egy játékosra csak egy középszintű havi keresetnek megfelelő összeg jutott volna a magyar klubfutball legnagyobb sikeréért cserébe. Miután a klubvezetés a mérkőzést a Népstadionba vitte, ezzel sokmilliósra növelve meccsnapi bevételét, a játékosok nagy nehezen elérték, hogy a klubvezetők 120 000 forintra emeljék a kitűzött prémiumot. Az ellenfél, a Bayern München vezetői ezzel szemben 20 000 márkát, vagyis körülbelül 180 000

A profi németek és az amatőr státuszú magyarok között a játékban alig mutatkozott különbség

Fazekas László bűvöli a labdát a Vasas védőinek gyűrűjében. Noskó Ernő, Dunai Ede és Nagy László, illetve Vidáts Csaba, Kántor Mihály és Komjáti András figyeli

forintot ajánlottak játékosaiknak a döntőbe jutásért – fejenként. Ez harmincszoros különbséget jelentett, amit a pályán mégsem lehetett egyértelműen érzékelni: a profi németek és az amatőr státuszú magyarok között a játék minőségében alig mutatkozott meg a szakadék.

Olyan vélemények is születtek, melyek szerint az Újpesti Dózsa hatalmas fölénye kizárólag bundamérkőzésekkel volt fenntartható, miközben az egész közeget áthatották a pénzért vásárolt és eladott mérkőzések. Bár az tényszerű, hogy ebben az időszakban számos mérkőzésen született előre megbeszélt eredmény, azonban az újpestiek ezekben a legritkább esetben vettek részt. Ennek a legfőbb oka pedig a hosszú időn át a csapatkapitányi pozíciót is betöltő Bene Ferenc volt. A mindig sportszerű gólfelelős győzni akarásának, hozzáállásának köszönhetően egyszerűen nem volt hajlandó megegyezni az eredményben. És játéktudásának köszönhetően akár egymaga is képes volt eldönteni bármilyen találkozót. Ennek megfelelően alig néhány újpesti bundamérkőzésről tudunk a korszakból. Arról, hogy valaha pénzt fogadott vagy adott volna a klub vagy bármelyik játékosa a kívánt eredményért cserébe, többszöri átvizsgálás és számos beszélgetés után sem került elő információ, sem visszaemlékezésekben, sem pedig titkosszolgálati dokumentumokban. Az újpestiek által játszott kisszámú, ismertté vált bundamérkőzés mindegyike „szalonremi" volt, vagyis a bajnokság sorsát egyáltalán nem befolyásoló, békés, baráti döntetlen eredmény. Példaként felhozható az 1976-ban, az utolsó előtti fordulóban játszott Békéscsaba–Újpest 1–1-es mérkőzés, amely előtt a fővárosi lila-fehérek már biztosan harmadikak voltak, kieső pedig ebben az idényben a létszámemelés miatt nem volt. Ezen a mérkőzésen a csereként beálló Bene vállalta, hogy ezúttal nem ront kapura, hanem a 16-os vonaláról ellövi a labdákat

Az újpestiek által játszott kisszámú, ismertté vált bundamérkőzés mindegyike „szalonremi" volt

– persze felelősséget a mindig erős és pontos lövéseiért már nem vállalt. Vagy az 1967-es Ferencváros-Újpest 3:3 is megegyezéses, közönségszórakoztató döntetlen volt a már bajnok FTC és a biztos ezüstérmes Dózsa között. Volt amikor azonban még az előre megbeszélt döntetlen sem jött össze. Miután az Újpest már megnyerte az 1960-as bajnoki címet, a Megyeri úton rendezték a fixen negyedik MTK elleni a bajnokavatót. A játékosok a mérkőzés előtt sokgólos döntetlenben és emlékezetes szezonzárásban egyeztek meg. A célt azonban nem sikerült elérniük, ugyanis Göröcs János szenzációs napot fogott ki, és ezen a találkozón az is sikerült neki, amire még maga sem számított. A 76. percben, 4:3-as újpesti vezetésnél az újpesti karmester a félpályáról, vaktában lőtte előre a labdát, azonban a felszabadítónak szánt lövés olyan tökéletesnek bizonyult, hogy az MTK-s Gelei József kapujában kötött ki. A kék-fehérek hiába támadtak, a hátralévő időben pedig csak szépíteni tudtak, így az Újpest 5:4-re nyerte a rangadót – szurkolói legnagyobb örömére. Arra ma is bármelyik újpesti játékos megesküszik – és ezt a levéltári források megerősítik –, hogy sem a bajnoki címről, sem kiesésről döntő bundamérkőzésen nem vettek részt, sohasem adtak vagy fogadtak el pénzt ellenféltől, és még bundamérkőzéseken sem kaptak ki, legfeljebb döntetlent játszottak. Ez pedig az 1968-as vagy a későbbi, 1976-os bajnokságok során történtektől jelentősen különbözik, hiszen mindkét idényben komoly összegek cseréltek gazdát, befolyásolva ezzel az első hely sorsát.

A játékosok a mérkőzés előtt sokgólos döntetlenben és emlékezetesen szezonzárásban egyeztek meg

A mítoszok felsorolását zárjuk az 1970-es Páncsics-üggyel. Újpesten a csodás csatársor mellett a védelem mindig problémát okozott.

Dunai III Ede, Juhász Péter és Tóth András, hárman az Újpesti Dózsa 1948–1949-es születésű „nagy generációjából". Hárman együtt 25 bajnoki aranyérmet nyertek

A támadófedezetből lett középhátvéd, Solymosi Ernő egyre többször hibázott, Baróti Lajos éveken át kereste utódját. Kapura jött, hogy a Ferencvárosnál Varga Zoltán disszidálása, Albert Flórián sérülése és Lakat Károly edző távozását követően, 1970 elején jelentősen megromlott a csapategység, többen elvágyódtak a klubtól. A fedezet Szűcs Lajos már az év elején bejelentette távozási szándékát, egy év kivárás után a Honvéd játékosa lehetett. Augusztusban a középhátvéd Páncsics Miklós bejelentkezett a Megyeri úton, hogy szeretne Újpestre igazolni. Az MLSZ ezt az igazolást azonban adminisztratív úton megakadályozta. Előbb a szezon végéig, vagyis egy teljes évre felfüggesztett minden átigazolást, majd megalkották a „Lex Páncsics" rendeletet, melynek következtében a korábbi klub által nem engedélyezett játékosátigazolás esetén a kivárási időt két esztendőre növelték. Ez az új szabály azt jelentette, hogy Páncsics Miklós három teljes éven át nem játszhatott volna egyetlen klubban sem, 1973 nyarán (!) csatlakozhatott volna az újpestiekhez. Az MLSZ adminisztratív lépése nyomán az FTC-nél tartott válogatott védő ügyét még a pártlap Népszabadság is így kommentálta: *„Mindenki előtt nyilvánvaló, hogy ez a szabály szinte kizárólag, de kétségtelenül elsősorban Páncsics Miklósra vonatkozik. Ebből az is következik, hogy Páncsics a Lex Páncsics nyomán maradt a régi egyesületében. Nem meggondolta magát, hanem meg kellett gondolnia magát."* A Páncsics-ügyből és a korábbi Szentmihályi-ügyből világosan kiderül, hogy

Páncsics három éven át nem játszhatott volna egyetlen klubban sem, 1973 nyarán mehetett volna Újpestre

Az Újpest rendszeresen járt nyári spanyolországi tornákra az 1970-es évek elején.
Hátul, balról: Szigethi Károly, Kolár Endre, Dunai III Ede, Harsányi László, Horváth József, Juhász Péter.
Elöl: Fekete László, Tóth András, Bene Ferenc, Fazekas László, Zámbó Sándor

Fazekas László öt góljából az egyik: a „8–3” hozta élete legjobb mérkőzését

az Újpesti Dózsa átigazolásai egyáltalán voltak egyszerűek, sőt, a Lilák gyakran az MLSZ által nehezített pályán mozogtak. Az újpesti futballisták pedig a mai napig meggyőződéssel állítják, hogy ha nem lehetetlenítik el a válogatott középhátvéd újpesti igazolását, akkor a BEK-döntő is összejött volna a csapatnak.

Bár az Újpest lenyűgöző, hét egymást követő bajnoki címet magába foglaló sorozata 1975-ben véget ért, a korszakot mégis az 1976-os év zárja. Ennek az évnek a tavaszán pedig egy igazán emlékezetes mérkőzést játszottak, amelyről Újpest-szerte még manapság is sok szó esik, gyakran nevezik az évszázad bajnokijának. 1976. május 15-én este 19 órakor 50 000 néző foglalt helyet a Népstadion lelátóin, hogy megtekinthesse az Újpest–Ferencváros derbit. A futballünnepen már az 5. percben megszületett az első találat, Fazekas László az újpestieknek szerzett vezetést. A 11. percben Szabó Ferenc egyenlített, de három perccel később Fazekas ismét a Lilák számára ért el előnyt egy ragyogó góllal: egy kiugratást követően a félpályáról megindult, és lendületből átrohant a zöld-fehér védőkön, végül 15 méterről lőtt a hálóba. A 16. percben Szabó ismét betalált, egy lecsorgó labdát szinte az alapvonalról lőtt az üres kapuba, a 24. percben viszont büntetőhöz jutott az Újpest, amelyet Fazekas értékesített. A zöld-fehéreknek erre is volt válasza, a 30. percben az újpesti védőkről

Az öt gólt szerző Fazekas László vezérletével újpestiek a hetes sorozatukat egy nyolcassal fejelték meg

Nyilasi elé pattant a labda, aki ismét – immáron utoljára – kiegyenlítette az állást. A 34. percben egy szögletet követően Fekete László fejelt a hálóba, így a félidőben 4-3-ra vezetett az Újpest. A második félidő ferencvárosi rohamokkal indult, gólt azonban megint az Újpest szerzett: az 50. percben Törőcsik becsapta védőjét és Fekete elé játszott, aki belőtte az ötödiket. Innentől pedig nem volt megállás. A 64. percben Zámbó passzából Fazekas lőtte a hatodikat, a 83. minutumban pedig a mérkőzés legszebb találata is megszületett: Törőcsik cselezte magát tisztára, majd a 16-os vonaláról egy leheletfinom bokamozdulattal alányesett a labdának, az pedig Hajdú kapus fölött a bal felső sarokba jutott. A kegyelemdöfést a mérkőzés hőse, az ötgólos Fazekas László adta meg, aki ismét Zámbó passzát értékesítette nagy nyugalommal, a jobb alsó sarokba. A végeredmény 8-3, kiütés. Bár 1976-ban az Újpest nem lett bajnok, de ez a mérkőzés élénken él mindenkiben, aki látta. Az újpestiek a hetes sorozatukat egy nyolcassal fejelték meg.

Gyerünk, gyerünk, Angyalföld!

A Vasas a Bajnokcsapatok Európa-kupája négy kiírásán belül kétszer is találkozott a Real Madriddal. A spanyolok uruguayi származású hátvédjének, José Emílio Santamariának meggyűlt a baja Machos Ferenccel az 1961. szeptemberi mérkőzéseken

A Vasas 1956 után lett igazán nagy csapat. A Kádár-korszak első (hő) évtizedében ötször lett bajnok, s az előző nyári, a bécsi Rapid elleni 9:2-vel elért KK-győzelmet is még további három követte. A piros-kékek, első magyar csapatként, 1958 tavaszán bejutottak a Bajnokcsapatok Európa-kupája elődöntőjébe, valamint 1967-ben, például a Pelével felálló brazil Santos és az uruguayi Peñarol előtt, megnyerték Chilében a Hexagonal-tornát.

DÉNES TAMÁS

A Vasas aranykorszaka leginkább szimbolikus jelentőségű volt a Pártnak

Kádár János kedvenc csapata volt a róla elnevezett korszak első évtizedének legeredményesebbje. Véletlen volna? „A kádári periódus első harmadának legsikeresebb csapata (…) a Rákosiék által némi fenntartással kezelt Vasas lesz, mely 1956-tól a hatvanas évek végéig ötször végez a tabella élén. Története során először mindjárt az első, csonka bajnokságban, 1957-ben. Ennek szimbolikus súlyát – úgy gondoljuk – nemigen lehet túlbecsülni!" – írta Hadas Miklós és Karády Viktor Futball és társadalmi identitás című alapmunkájában.

Csordás Lajos volt a Vasas egyik leggólerősebb csatára az 1950-es évek második felében. Itt éppen a Rapid kapujába lő a legendás, 9:2-es mérkőzésen, 1956-ban

Alighanem Illovszky Rudolf is sokszor szembesülhetett ezzel a véleménnyel, így fakadt ki egy, az ezredforduló körüli beszélgetésben: „Örökké azt hányták a szemünkre, hogy persze, mi a párt csapata vagyunk, és mindent megkapunk. Nem igaz! Megnézhette bárki a Fradi-pályát meg a miénket, óriási különbség volt a kettő között. Kádárt kétszer, ha láttam kint, összesen".

Hasonlóképpen emlékezett a klub és a politika kapcsolatára a remek balhátvéd, Ihász Kálmán egy 2011-es interjújában: „Azt persze mindig tudtuk, hogy vagy Kádár János, vagy Gáspár Sándor, vagy Biszku Béla ott ül a díszpáholyban, de ők nem szóltak bele semmibe. Legalábbis mi, futballisták nem tudtunk erről. Nekem személy szerint jóleső érzés volt, hogy olyan emberek tisztelték meg figyelmükkel mérkőzéseinket, akiknek döntéseitől az ország sorsa függött".

Idejétmúlttá lett a „Vasas, ne hagyd magad!" kiáltás – bántani már senki nem akarta a klubot

Az 1949–1950-es nagy változásoknak, a klubok szovjet típusú átalakításának a Vasas nem lett nyertese. Nyilván vesztese sem (s nem csak azért, mert az elitből egyedüliként, megtarthatta a nevét), de nem volt a hatalom dédelgetett gyermeke. Ettől függetlenül idejétmúlttá lett a „Vasas, ne hagyd magad!" kiáltás, biztatás – bántani már senki nem akarta a klubot. Vagy csak kicsit.

„Külön említésre méltó a Vasas csapata, mellyel kapcsolatban a kommunisták viselkedését bizonyos ambivalencia jellemezi. A korábbi rezsim baloldali ellenzékiségét megtestesítő angyalföldi együttes neve – kivételként – változatlan maradhat: ebben az értelemben kétségkívül egyfajta lokálisan jól behatárolható, baloldali folytonosság képviselőjének számít. A szociáldemokratákhoz fűződő

kapcsolatai miatt azonban a hatalom bizalmatlanul szemléli. (Ne feledjük: a demokratikus baloldali munkáspártot a kommunisták a fordulat évében egyszerűen bekebelezik.) Fölöslatására ugyan nem vállalkoznak, ám az erőforrásokat úgy adagolják számára, hogy az előnyhelyzetbe juttatott Honvéd, Bástya és Dózsa előtt lehetőleg ne végezhessen a bajnokságban" – olvasható Hadas Miklós és Karády Viktor alapmunkájában.

Végh Alpár Sándor, a kitűnő tollú újságíró majdnem negyedszázaddal ezelőtt írta a Magyar Nemzetben, úgy vélve, mindez magyarázható Kádár János bebörtönzésével is: „Minden fontosabb volt akkor, mint a Vasas. A klub egyébként is átmenetiségben élt: pályája messze, a Népligetben, elnöke, Kádár János, a börtönben. Azt írta róla a Szabad Nép, hogy a nép ellensége lett. A csapatban jó futballisták játszottak: a hosszú Szilágyi, Kontha, Berendy, a két szélső: Illovszky és Raduly, ám tudták, míg elő nem kerül a volt belügyminiszter, a Vasas annyit ér a bajnokságban, mint a Salgótarján vagy a Dorog."

A Vasas 1956 után lett igazán nagy csapat. A Kádár János nevéhez kapcsolat korszakban

Tény: a Vasas 1956 után lett igazán nagy csapat. A Kádár-korszakban. Függetlenül attól, hogy az ötvenes évek első felében negyedik (1951, 1952, 1954, 1955), sőt harmadik (1953) is volt a gárda, csak egy-egy meccs erejéig vetélkedhetett a Bp. Honvéddal és a Vörös Lobogóval. A háború utáni első bő évtizedben (1945–1956) összesen 65 futballista szerepelt első osztályú bajnoki mérkőzésen a piros-kékeknél, közülük csak ketten, Illovszky Rudolf és Szilágyi I Gyula játszottak több mint kétszáz mérkőzésen.

Szilágyi I Gyulánál senki sem szerzett több gólt a Vasas mezében. Igazán nagy sikereit mind-mind a 32. születésnapja után érte el. Kétszeres bajnok, kétszeres KK-győztes, MNK-győztes is lett

A legtöbbet játszók tizenegye: Ruzsa Sándor (117) – Lőrincz Emil (184), Kontha Károly (139), Pósa Béla (152) – Bundzsák Dezső (148), Szilágyi II János (197) – Illovszky Rudolf (269), Csordás Lajos (146), Szilágyi I Gyula (299), Teleki Gyula (132), Sárosi László (137).

A névsor két korszak játékosait jelöli, hiszen az első nagy siker, az 1955-ös, egyébként már Baróti Lajos irányításával elért MNK-győzelem évében már a Kamarás – Sárosi, Kontha, Teleki – Szilágyi II, Berendy – Raduly, Csordás, Szilágyi I, Bundzsák, Illovszky tizenegy tündökölt. (A Bp. Honvéd ellen 3:2-re megnyert döntőben a fenti névsorhoz képest egyetlen változást regisztrálhattak: Szilágyi II helyett Bodzsár Sándor játszott.)

Amúgy is erős játékosállományuknak köszönhetően kihasználták a riválisok meggyengülését

Az MNK-győzelmet az 1956. augusztus 4-én elért szenzációs KK-győzelem, a bécsi Rapid 9:2-es legyőzése követte, amit a legidősebb Vasas-szurkolók még ma is a klubtörténet talán legjobb meccseként emlegetnek. Nem egészen egy évvel később a Vasas megnyerte története első futballbajnoki címét, addigra már Kádár János volt az ország első embere.

Ez történelmi tény, mint ahogy az is, hogy akkoriban került vissza a Vasas Angyalföldre, pályát cserélve az Építőkkel. Meg az is, hogy a piros-kékek amúgy is erős játékosállományuknak köszönhetően kihasználták a riválisok meggyengülését. A Kovalik – Kárpáti, Kontha, Sárosi – Bundzsák, Berendy – Raduly, Csordás, Szilágyi I, Kaszás, Lelenka tizenegy nyerte meg a klub első bajnoki címét, majd később, néhány poszton még erősödve is, nagyszerűen helytállt a Bajnokcsapatok Európa-kupájában: első magyar csapatként jutott az elődöntőbe, ahol ugyan az idegenbeli 0:4 után, de mégis legyőzte a kor világviszonylatban legerősebb csapatát, a Real Madridot. A Népstadionban is zengett a szurkolók rigmusa: „Gyerünk, gyerünk, Angyalföld!”

A Vasas 1958 tavaszán repülővel utazott a spanyolországi BEK-elődöntőre. A csapat Brüsszelben átszállt, majd folytatta az útját Madridba

Mészöly Kálmán 1961-ben, húszévesen játszott először a Real Madrid ellen. Itt épen az ellenfél balszélsőjét, Francisco „Paco" Gentót igyekszik megakadályozni a góllövésben

Ez már a klub aranykorszakának része volt. A Vasas 1955 és 1966 között öt bajnoki címet szerzett, egyszer megnyerte a Magyar Népköztársasági Kupát, és négyszer a Közép-európai Kupát. Két játékos akad, aki mind az öt bajnokcsapatban szerepet kapott: Sárosi László és Berendy Pál. Az 1957 tavaszi, egyfordulós, kieső nélküli bajnokságban a 11 mérkőzésből tízen ugyanabban az összeállításban szerepelt a csapat, s csak a Bp. Honvéd elleni találkozón helyettesítette Szilágyi II János a csapat egyik legjobbját, Bundzsák Dezsőt. Talán éppen ez az állandóság (másképpen: a megfelelő cserejátékosok hiánya) okozta a piros-kékek vesztét a következő két idényben.

A hazai és nemzetközi porond jelentette terhelés túl sok volt a Vasasnak, amely, mivel bejutott a Bajnokcsapatok-Európa Kupája elődöntőjébe, európai sztárcsapattá emelkedett, de csak az ötödik helyen zárta a bajnokságot. Ilyenre is ritkán volt példa a magyar futball történetében: egy csapatot kevesebb vetélytársa előzte meg Európában, mint az NB I-ben!

A Vasas, miután 1958 tavaszán bejutott a BEK elődöntőjébe, európai sztárcsapattá emelkedett

Az 1958–1959-es idényben egy helyet előrelépett az immár Illovszky Rudolf által dirigált csapat, de így is „csak" negyedik lett. Tegyük hozzá, a magyar bajnokságok történetének egyik legszorosabb idényében, amelyben az első helyezett Csepelt és a negyedik Vasast mindössze egy pont választotta csak el egymástól. Ha az utolsó előtti fordulóban az angyalföldi gárda le tudta volna győzni a tartalékos Csepelt, arany lett volna a jutalma – ám a Fáy utcában 3:0-ra kikapott.

Pedig vezetői még egy „trükköt" is bedobtak. Az eredeti tervek szerint az MLSZ kettős mérkőzést írt ki a Népstadionba, a programban előbb a Ferencváros–Újpest, aztán a Vasas–Csepel mérkőzés szerepelt. Ám a Vasas

A Vasas első címvédő bajnokcsapata, 1962 tavaszáról. Hátul, balról: Mathesz, Kékesi, Bundzsák, Machos, Farkas, Ihász. Középen: Kárpáti, Bakos, Mészöly, Berendy, Sárosi. Elöl: Szentmihályi

vezérkara – a versenykiírásra hivatkozva, amelyben az szerepelt, hogy az utolsó három fordulóban minden mérkőzésnek azonos időben kell kezdődnie – elérte, hogy az eredeti „főmeccset" végül a Fáy utcában játsszák le. Korai volt azonban az öröm, a szigetiek meglepő, de megérdemelt győzelmet arattak igazi vendégként is. A piros-kékek nyertek – de ezt a Vasas hívei siratták.

Az 1959-es nyár a nagy átszervezések időszaka volt. Kamarás Mihály, Teleki Gyula, Kontha Károly és egy időre Szilágyi I Gyula helyére fiatalok kerültek. A Bp. Honvédból átigazolt Machos Ferenc mellett olyan, később ugyancsak válogatott játékosok kerültek az első csapat keretébe, mint a még csak tizenéves Mészöly Kálmán, Farkas János, a Győrből érkező, éppen húszéves Szentmihályi Antal, valamint az ifjúsági csapatból „előléptetett" Kékesi Mihály, Ihász Kálmán és a már a bécsi Austriát is megjárt Mathesz Imre. A fiatalításnak ára volt, a kilencedik forduló után még csak a tizedik helyen szerénykedett a csapat. Hívei közül egyre többen vonták kétségbe, jó döntés volt-e a radikális fiatalítás. Ám a tamáskodók hamar elhallgattak, a Vasas „csikócsapata" ugyanis az idény második felében nagyszerűen játszott, s végül csak az Újpesti Dózsát és a Ferencvárost nem tudta megelőzni a tabellán.

A piros-kékek hívei közül egyre többen vonták kétségbe, jó döntés volt-e a radikális fiatalítás

A következő szezon meghozta a Vasas futballtörténetének második bajnoki címét. Tulajdonképpen a hajrát tekintve simán, hiszen négy pont előnnyel végzett az élen. Ám hosszú út vezetett odáig, hiszen rosszul kezdte az idényt, sőt, még március közepén is az Újpesti Dózsa számított a legnagyobb favoritnak, hat ponttal vezetett a Vasas, héttel a Ferencváros és a meglepően jól szereplő Salgótarjáni Bányász előtt. Ám a lila-fehérek összezuhantak, a Vasas ellenben szárnyakat kapott a hajrára. A piros-kékek 6:0-ra verték a riválist SBTC-t, jelezve ezzel, az egyetlen céljuk a bajnoki címnyerés, s attól kezdve csak egyetlen mérkőzését veszítettek el (a Tatabánya ellen). Fontosabb ennél, hogy az utolsó három fordulóban csak nyertek, a Csepelt például 6:0-ra ütötték ki, Machos Ferenc négy góljával. A pécsi 3:2 biztosította a bajnoki címet, ezért aztán a Dorog elleni 2:0 már ünneplés is volt egyben.

A Vasas úgy utasította maga mögé vetélytársait, hogy a legkevesebb gólt kapta, s a legtöbbet rúgta

Átalakult a csapat az őszihez képest: Szilágyi Gyula végleg visszavonult, Ihász Kálmán a csatársorból a védelembe került, a rendkívül sokoldalú Bundzsák Dezső, aki korábban középhátvédet is játszott, jobbfedezetből előrébb lépett Hidegkuti-féle, irányító középcsatárnak, Sárosi László és Kárpáti Béla is újra harcba szállt, s beépült a csapatba Bakos Sándor is. Ellentétben az első bajnokcsapat 12 játékosával (igaz, több mint kétszer annyi mérkőzésen) 18-an játszottak. Úgy lett bajnok a Vasas, hogy a legkevesebb gólt kapta, s a legtöbbet rúgta. Utóbbi elsősorban az Albert Flórián és Tichy Lajos mögött a góllövőlistán harmadik Machos Ferenc érdeme, aki 17 találatával a gólok több mint negyedét szerezte. Az értékelők az idény után a csapat egységét emelték ki, megjegyezve, azért is számított ez kiemelendőnek, mert tulajdonképpen két generáció adta a keretet. A 33 éves Bundzsák, a 32 éves Kárpáti és a 29 éves kvartett, Sárosi László, Berendy Pál, Csordás Lajos és Machos Ferenc alkotta az egyik korosztályt, a 19-20 évesek, Farkas,

Közös fotón az 1956-os és az 1965-ös KK-győztes csapat. Baróti Lajos, Kamarás, Csordás, Berendy, Sárosi, Bundzsák, Raduly, Szilágyi I, Kárpáti, Teleki, Lenkei, Kontha, Illovszky, Tőke János. Elöl: Varga, Mathesz, Bakos, Molnár, Farkas, Ihász, Mészöly, Fister, Pál T., Puskás, Lázár-Liebhaber

Mészöly, Ihász, Kékesi, s a „már” 22 éves, minden mérkőzésen védő, kapusként kifejezetten fiatalnak számító, mégis kulcsemberré előlépő Szentmihályi Antal a másikat.

1962 tavaszán az együttes megvédte bajnoki címét, aligha kell hangsúlyozni, története során először. A csapat egy „hetessel” kezdte a szezont, Machos három, Pál II, Farkas és Sárosi egy-egy góljával, valamint egy öngóllal 7:0-ra verte a Győrt. Ám a folytatás kevésbé szépen alakult, a következő négy fordulóban egy győzelem, egy döntetlen és két vereség volt a mérleg. Augusztus 20-án az ország ünnepelt, a Vasas-tábor búsongott, miután a csapat vereséget szenvedett Pécsett. Ám utána márciusig veretlen maradt, októberben két héten belül egyaránt 3:2-re verte meg a Népstadionban a Ferencvárost és a Honvédot is. (A hat gólból a remek Bundzsák Dezső egymaga négyet lőtt, igaz, kettőt büntetőből.) Az akkor listavezető Tatabányát 3:0-val küldte haza a Vasas.

Augusztus 20-án az ország szokás szerint ünnepelt, ám a Vasas-tábor búsongott a Pécsen történtek miatt

Az immár a tabella élén álló Vasas volt az arany első számú esélyese – s aztán célba is ért, noha a márciusi, a Fradi elleni 0:3 után időlegesen az Újpest vette át a vezetést. Ám az utolsó előtti fordulóban (a chilei világbajnokság miatt viszonylag korán, már április 8-án), a Népstadionban tulajdonképpen bajnoki döntőt játszott a két csapat. Az akkor még egy ponttal jobban álló lila-fehéreknek elég lett volna a döntetlen is, azt kalkulálva, hogy az utolsó játéknapon már egyik esélyes sem hibázik. Ám a Vasas megnyerte a rangadót – elsősorban Machos Ferencnek köszönhetően. Három gól esett a meccsen, előbb két balszerencsés öngól (Rajna Károlyról és Mészöly

Bundzsák Dezső, a korszak egyik legjobb, legsokoldalúbb Vasas-játékosa a Közép-Európai Kupával. Balra Terpitkó András (akkor az MLSZ elnökhelyettese), jobbra Kékesi Mihály

Farkas János, Pál II Tibor és Fister Ferenc akcióban az 1964-es idény egyik bajnoki mérkőzésén

Kálmánról is saját kapujába perdült a labda), majd egy igazi, Machos lövéséből, tulajdonképpen eldöntve a bajnoki címet. Utána már „csak" meg kellett verni az Ózdot a Fáy utcában. Nem jelentett gondot: szűk félóra alatt Machos Ferenc, Farkas János és Mathesz Imre is gólt lőtt. Kékesi Mihály találata csak újabb elixír volt az amúgy is ünneplő közönségnek.

A nyáron a Vasas még megszerezte a Középeurópai Kupát is, mégpedig a döntőig vezető út nagy részén a chilei világbajnokságra utazott válogatott játékosai nélkül. Maradt azért így is pár elég jó futballistája: a Fiorentinának Machos Ferenc, a Spartak Trnavának Pál I László lőtt mesterhármast. A döntő pedig - már teljes csapattal - Bundzsák Dezső jutalomjátéka lett.

Némi megtorpanás következett ezután, két bajnoki cím után különösen meglepő volt az 1962–1963-as idény kilencedik helye. (S még az a tény sem kozmetikázza a gyenge teljesítményt, hogy a csapatnak rengeteg nemzetközi kötelezettségnek kellett eleget tennie, s hogy gyakorta zavarták sérülések a munkát. Az elnyűhetetlen Berendy Pál is mulasztott mérkőzést, aki pedig 1952-től kezdve mindössze kettőt hagyott ki, azt is még 1954-ben.) Nem volt sokkal szívderítőbb az 1963-as őszi idény ötödik helye sem, a Vasast éppen úgy három pont választotta el a bajnok Győrtől (és a második Honvédtól, illetve harmadik Ferencvárostól), mint a tizenegyedik helyezett Diósgyőrtől és tizenkettedik Szegedtől. 1964-ben még egy helyet visszaesett, csak hatodik lett a játékosállománya alapján (a Fradi elleni mérkőzésen például a Szentmihályi – Ihász,

Berendy Pál is mulasztott mérkőzést, aki pedig 1952-től kezdve mindössze kettőt hagyott ki

1966-ban a Vasas veretlenül nyerte meg a bajnoki címet az NB I-ben. Hátul, balról: Csordás Lajos edző, Varga, Ihász, Berendy, Mészöly, Köves, kenderesi. Középen: Lázár-Liebhaber, Kékesi, Fister, Pál II, Bakos, Mathesz. Elöl: Vidáts, Farkas, Puskás, Molnár

Mészöly, Sárosi – Bakos, Fister – Pál I, Machos, Kékesi, Puskás, Farkas tizenegy játszott) sokkal többre hivatott piros-kék legénység.

Ha a helyezéseket nézzük, nem ígérte semmi, hogy a következő két év a Vasasé lesz az NB I-ben. Még a bajnokság előtti, immár „szokásos" dél-amerikai túra mérlege sem sejtetett sok jót. Ám ha a játékosállományt vesszük alapul, más a helyzet. Az évtized elején két bajnoki címet nyerő fiatalok futballista-pályafutásuk delelőjére értek. Az idény elején még csikorgott a gépezet (ez volt az az időszak, amelyben Illovszky Rudolf végleg átállította a csapatot a 4-2-4-es hadrendre), de a majdnem a nyár derekáig tartó futballtavaszt négy győzelemmel zárta a csapat, s ez elég volt a félidény utáni vezetéshez. (Igaz, akkor még a vesztett pontokat tekintve a Fradi állt jobban.) A kilencedik fordulótól kezdődően folyamatosan az élen álló Vasas ősszel nyolc meccsen nem kapott ki, de aztán a legrosszabbkor botlott meg kétszer is: az Újpest, majd a Dorog elleni vereség azt jelentette, hogy az utolsó előtti forduló előtt azonos pontszámmal állt a Vasas és a Ferencváros. Ismételte magát a történelem: akárcsak 1962-ben, az első és a második játszott „bajnoki döntőt". S megint a Vasas nyert! Akkor az Újpest, most a Ferencváros ellen. Október 31-én, 55 ezer néző előtt a Népstadionban, óriási meccset játszott a két bajnokesélyes. Az egyetlen gól az első félidő hosszabbításában esett, Puskás

Úgy lett bajnok a Vasas, hogy mindössze három bajnoki mérkőzését játszotta a Fáy utcában!

Lajos átadásából Farkas János lőtte a labdát a kapuba. Az utolsó forduló ismét 1962-t idézte: a Vasas a Fáy utcában biztosította be újabb bajnoki címét. Akkor az Ózd, most egy másik bányászváros csapata, a Salgótarján kapott egy négyest az angyalföldiektől. Úgy végzett az NB I élén a piros-kék alakulat, hogy mindössze három mérkőzését játszotta a Fáy utcában! Ez már már a második fontos titulus volt, amit az esztendő során megnyert a Vasas, ugyanis a nyáron a döntőben Mészöly Kálmán tizenegyes-góljával a Fiorentinát legyőzve, megnyerte a bécsi négyes döntőben a Közép-európai Kupát. A magyar futballisták egyik mumusával, a svéd Kurt Hamrinnal felálló firenzei csapat legyőzése is nagy fegyverténynek számított, de a nagy meccs az előd döntő volt. A Vasas azon a Sparta Prahát verte 5:4-re, 120 perces csatában.

Bár tét nélküli gálatorna volt, mégis az ott elért siker a magyar klubfutball egyik legnagyobb diadala

1965 nagy éve volt a Vasasnak – de 1966 még nagyobb. A bajnoki címét megvédő gárda nem talált legyőzőre a hazai mezőnyben, magyarul veretlenül lett bajnok. Olyan bravúr volt ez, ami előtte is csak az 1932-es Ferencvárosnak, az 1936-os Hungáriának és az 1952-es Bp. Honvédnak sikerült a magyar profi bajnokság kiírása, azaz 1926 óta, azóta pedig csupán 2012-ben a DVSC-Tevának. Az angyalföldi legénység hat ponttal előzte meg a második helyezett Ferencvárost, már egy hónappal a bajnoki zárás

Festményen nyolc játékos az 1960-as évek közepének Vasasából. Fent: Kenderesi István, Varga László, Bakos Sándor, Mészöly Kálmán. Elöl: Ihász Kálmán, Mathesz Imre, Fister Ferenc, Menczel Iván

előtt bebiztosította elsőségét. Hoppe László Labdarúgó-bajnokságaink, 1901–1969 című könyvében így foglalta össze a piros-kékek legfontosabb erősségeit: „Pedig a Vasast is érték súlyos csapások (Ihász, Fister sérülése), de az a nyereség, amit a debreceni Puskás – egy kissé hosszadalmas, ám végül is sikeres – beilleszkedése, a Győrből jött Korsós szereplése, Farkas nagy formája, Mészöly „új hulláma", valamint a többiek megnyugtató játéka, a jó felkészülés, a választott 4-2-4-es játékrendszer egyre jobb kidolgozása és alkalmazása, a taktikai fejlődés és a fegyelmezettség jelentett, meghozta gyümölcsét."

Ősszel, az 1966-os angliai világbajnokság után, a Vasas 3:0-ra verte meg az ezüstérmes Ferencvárost, 2:0-ra a bronzérmes Tatabányát és 4:1-re a negyedik helyezett Újpesti Dózsát...

Néhány hónappal később, 1967 elején, a Vasas ismét Dél-Amerika felé vette az irányt, Chilébe, a Hexagonal-kupára tartott. Alkalmasint tét nélküli gálatorna volt, mégis az ott elért siker a magyar klubfutball egyik legnagyobb diadala, a Vasas esetében vetekszik a KK-győzelmekkel vagy az 1958-as BEK-elődöntőbe jutással. Az öt ellenfélből kettő akkoriban a világ legszűkebb elitjébe tartozott: a Pelével felálló Santos és a Világkupa akkori védője, az uruguayi Peñarol. E két alakulatot előzte meg a Vasas, meg a három chilei sztárklubot, az Universidad de Chilét, a Colo-Colót és az Universidad Catolicát. Az indiánvezérről elnevezett santiagói gárdát például 9:3-ra verte meg a Vasas, amely végül három győzelemmel és két döntetlennel, 20:9-es gólkülönbséggel nyerte meg az óriási trófeát. Pelé, a futball királya sem tudta győzelemre vezetni a csapatát a Vasas ellen. A piros-kékek jobb gólarányukkal (2,22 a Santos 2,16-jával szemben) nyerték meg a trófeát, profitáltak abból, hogy – elsősorban Farkas János és az élete legjobb

Rózner Győző, a Vasas szakosztályvezetője 22 500 dollárt számolt le a hazaérkezés után

A Vasas parádés mezőnyben nyerte meg 1967-ben a Hexagonal-trófeát. Balra: Farkas János Pelével, a Futballkirállyal. Jobbra: Berendy Pál, Farkas és Mészöly Kálmán a tekintélyes súlyú díjjal

formájában játszó Korsós István révén – mérkőzésenként négygólos átlaggal tündököltek. A hazaérkezés után Boskovics Jenő, az MTI nagytekintélyű újságírója (s nem utolsósorban a Vasas nagy barátja) hosszú és élvezetes beszámolót írt a túráról a Labdarúgás című havilap márciusi számába. Ebben idézi a Csordás Lajos véleményét, a vezetőedző az alábbi tizenegyet jelölte a torna álomcsapatának: Gilmar (Santos) – Carlos Alberto (Santos), Cruz (Colo-Colo), Varela (Peñarol), Ihász (Vasas) – Lima (Santos), Hodge (Universidad de Chile) – Molnár (Vasas), Farkas (Vasas), Pelé (Santos), Korsós (Vasas). Az írásból egyébként az is kiderült, hogy Rózner Győző, a Vasas szakosztályvezetője 22 500 dollárt számolt le a hazaérkezés után, „ez a valutamennyiség" – a cikkíró szerint – sok-sok, külföldi megrendelésre dolgozó vállalatunknak is dicsőségére válna". Rózner hozzátette: „Amikor legutóbb Chilében jártunk, még csak 2700 dollárt fizettek meccsenként, azóta emelkedett a Vasas rangja, a Hexagonal-tornára már ötezer dollárért szerződtünk, mérkőzésenként. Valószínű, hogy a következő alkalommal már nem leszünk ilyen olcsók."

A szakosztályvezető elmesélte, hogy a santiagói El Mercurio az első oldalán közölte Mészöly Kálmán és Farkas János (állítólagos) kijelentését, amely szerint nem akarnak profi futballisták lenni. Ennek szó szerinti igazságtartalma alkalmasint nem veendő nagyon komolyan, mindenesetre utal arra, s aláhúzza: e két játékost, illetve a Vasas szinte minden kulcsjátékosát szívesen leszerződtették volna a tornán részt vevő dél-amerikai klubok, beleértve a különösen Farkas János által elbűvölt Santost is. (Tényleg más idők voltak: a Labdarúgás e száma a Vasas nagysikerű túrájáról szóló beszámoló mellett A Copacabana titkai címmel közölte Albert Flórián visszaemlékezését januári, brazíliai vendégjátékáról.)

Máig is érthetetlen, miért váltak aztán kegyvesztetté a legjobbak, Mészöly Kálmán és Farkas János

A Hexagonal-kupa megnyerése jelentette a Vasas aranykorszakának a végét. Nehezebb idők vártak a Fáy utcai alakulatra, nem is mindig kellően átgondolt döntésekkel. Szinte teljesen kicserélődött az alapcsapat, 1970-ben például már a következő tizenegy nyerte meg a pozsonyi Inter ellen a Közép-európai Kupát: Mészáros – Fábián, Mészöly, Vidáts, Lakinger – Müller, Menczel – Török, Puskás dr., Farkas, Tóth B. (Megjegyzendő: nem ez volt a legerősebb tizenegy, Tamás Gyula és Ihász Kálmán feltétlenül beletartozott abba.)

Máig is érthetetlen, miért váltak aztán kegyvesztetté a legjobbak (Mészöly Kálmán és Farkas János) még a harmincadik születésnapjuk előtt – biztosan nem azért, mert a szurkolók nem szerették őket: 1974. február 28-án, kettőjük és Ihász Kálmán búcsújátékán 25 000 néző búcsúzott tőlük.

A megfiatalított csapat 1973-ban érte el első nagy sikerét, a Bp. Honvéd elleni döntőt 4-3-ra megnyerve a Magyar Népköztársasági Kupa győztese lett. A Tamás – Török, Fábián, Lakinger, Ihász – Müller (Bazsánt), Vidáts, Kovács F. – Szabó, Gass (Szőke), Várady összetételű együttesből különösen a húszéves Várady Béla tündökölt: három gólt lőtt az ellenfél kapusának, Bicskei Bertalannak.

Majd jött a mindmáig utolsó, 1977-es bajnoki cím, amelyet megint csak szeretnek sokan politikai kontextusba ágyazni, utalva arra, hogy a Vasas szakszervezet éppen akkor ünnepelte megalapításának centenáriumát. De szakszervezet a futballtörténelemben még soha nem rúgott egy idényben száz gólt.

A „szocialista” városok futballfejlődése

Karsay László, a Videoton első élvonalbeli történetének talán legjobb játékosa két újpesti, Zámbó Sándor és Dunai III Ede között bűvöli a labdát. A Videoton gyár volt az első, amely a márkanév építésére használta a futballcsapat hírnevét

A magyar labdarúgás élvonalában 1926-ig csak budapesti vagy a főváros vonzás-körzetébe tartozó csapatok szerepeltek. A profi-amatőr szétválasztás után megjelentek az élvonalban a nagyobb városok élklubjai, majd az 1945-ös újrakezdés után még tovább nőtt a vidéki klubok száma az NB I-ben. De kétségtelenül új dimenziót jelentett a szocialista iparosítás hozadékaként megjelenő alakulatok felbukkanása 1950 után.

KISS LÁSZLÓ

Hosszú séta Sztálinvárostól

A szocialista iparvárosok fejlesztése az ötvenes évek elején egy sor új település labdarúgóklubjának felbukkanását hozta az NB II-ben, később az NB I-ben is. Az új iparvárosokba toborzott munkások kötődésének megteremtésére a helyi vezetők rengeteg erőforrást mozgósítottak egy-egy ütőképes futballcsapat létrehozása érdekében. A magyar futball centralizáltságát ezzel együtt is jól jelzi, hogy a fővárosi csapatok mellett lényegében csak az egyes megyeszékhelyeken működő klubok tudnak tartósan megragadni a labdarúgás élvonalában.

Tatabánya fontos városa lett a korszaknak. Az 1947–1948-as idényt követő feljutást ez a díszes tabló ünnepelte, rajta a kitűnő edzővel, Killermann Károllyal. Itt még „csak" a szimbólumot és a hátországot tekintve „bányász" a csapat

Az 1948 után kiépülő Rákosi-rendszer az 1930-as éveket jellemző szovjet gazdaságpolitika másolásával a nehézipar egyoldalú fejlesztésébe kezdett. Ennek hátterében a hadiipari szükségletek és a „háborús készülődés" állt. A gazdaság irányítását központi tervek mentén végezték, a terveket a politikai akarathoz, nem a valós termelési képességhez igazították. Az erőltetett iparosítás jegyében új nehézipari központok jöttek létre. Az 1956-os forradalom utáni, a hatvanas évek elején kezdődő konszolidációs politika lényege a társadalom megbékítése", megnyerése volt. Ennek jegyében a korábbinál nagyobb hangsúly helyeződött a fogyasztás színvonalának emelésére. A korábbi nehézipari beruházások ugyan folytatódtak, de megkezdődtek a modernizáló kísérletek is (gépgyártás, híradástechnika), így az exportképesség növekedett. A változások ellenzői (mindenekelőtt a kevésbé nyereséges szocialista nagyvállalatok) 1972-re elérték a reform megbuktatását. 1973-ban az 50 legnagyobb ipari vállalatot közvetlen központi felügyelet alá helyezték, a gazdaságirányítás terén ismét megjelentek a reformidőszakot megelőző direkt utasítások; fokozódott a központi ellenőrzés, az export központi irányítása. Az 1973-as olajválság hatására az ország exportképessége lecsökkent, a háborút követő évek után ismét megjelent

Tény, hogy az állami források szerepe meghatározta a települések fejlesztési lehetőségeit

az infláció. A települések (tanácsok) fejlesztési forrásainak több mint 50 százaléka közvetlenül a központi állami költségvetésből érkezett. A definíció (fejlesztési források) nem teljesen pontos, de tény, hogy az állami források szerepe meghatározta a települések fejlesztési lehetőségeit. Az eltúlzott iparosítással együtt a térszerkezet átalakítása is végbement. A régi központokat sok esetben tudatosan háttérbe szorítva új nagyipari centrumokat hoztak létre, gyakran a korábbi, két világháború közötti iparterületek erőltetett továbbfejlesztésével.

A szakirodalom a „szocialista város", „új város", „ipari város" kifejezéseket gyakran egymással átfedve is alkalmazza az államszocialista

A „szocialista" vagy „új" városok a korszak gazdaságpolitikájának kedvezményezettjei voltak

korszak településfejlesztésével, várospolitikájával kapcsolatban. Az egyes szerzők által alkalmazott definíciók néha kisebb mértékben eltérnek egymástól, közös elem azonban annak leszögezése, hogy a „szocialista" vagy „új" városok a korszak gazdaságpolitikájának kedvezményezettjei voltak, gyakran városi címet kapnak tényleges városi funkciók nélkül,

Újabb tablókép, egy korszakváltás után. A Sztálin Vasmű Építők csapatának játékosait – ellentétben, például, a tatabányai klubbal – más, elsősorban fővárosi egyesületekből „odairányították"

és kiemelt pozícióban voltak a gazdaságfejlesztési, beruházási, valamint a település- és területpolitikában. Annak kérdése sem teljesen egyértelmű, hogy az egyes definíciók alkalmazásával mely városokat tekinthetünk „szocialista" városnak, de a kör nagy vonalakban azért meghatározható: Ajka, Dunaújváros (Sztálinváros), Kazincbarcika, Komló, Leninváros, Oroszlány, Ózd, Salgótarján, Tatabánya és Várpalota a leginkább meghatározó „szocialista" város, de egyes elemzők ebbe a körbe sorolják Százhalombattát, Kisterenyét, Nagybátonyt, Martfűt, Nyergesújfalut, Dorogot (noha nem volt városi jogállása) és Paksot, a régi megyeszékhelyek közül pedig (a városok „klasszikus" jegyeinek hangsúlyozásával, elsősorban kiemelt iparfejlesztésük alapján) Győrt, Miskolcot és Székesfehérvárt is.

A községi futball hiányzott az NB I-ből, egyetlen tartós reprezentánsa a korszakban a Dorog volt

A nem megyeszékhely rangú városokban játszó klubok közül 1945 és 1990 között is csak két kiemelten támogatott szocialista város, Sztálinváros (Dunaújváros) és Komló csapata büszkélkedhet tíznél több élvonalbeli szezonnal. Városi NB I-es csapat még a korszakban az egy évet az első osztályban töltő Nagykanizsai Olajbányász, a négy első osztályú szezont futó Ózdi Kohász, valamint az 1980-as években az élvonalba kerülő Siófoki Bányász és a Váci Izzó. A községi futball lényegében hiányzott az NB I-ből, egyetlen hosszabb ideig NB I-es reprezentánsa a korszakban a Dorog volt.

Az NB II már inkább a vidék terepe – azzal együtt, hogy a hatvanas évek végéig a fővárosi klubok ebben az osztályban is a mezőny egyharmadát adják. Az NB I-ből kiszorult vagy az első két osztály között ingázó megyeszékhelyi csapatok mellett itt azért már nagyobb számban találunk megyeszékhelyi ranggal nem rendelkező városokban működő csapatokat is, többek között Cegléd, Pápa, Sopron, Oroszlány, Várpalota, vagy a már az NB I kapcsán is megemlített Nagykanizsa, Ózd, Vác képviselőit. Ha időben nézzük az NB II csapatainak

Az 1957-es dorogi csapat, balról jobbra: Buzánszky Jenő, Ilku I István, Kónya II István, Monostori Tivadar, Bakonyi István, Révész I István, Varga János, Surányi József, Andris György, Pálmai Sándor, Pozsonyi Ignác

Ünnepelnek a salgótarjániak: az 1957 tavaszi, félidényes bajnokság legjobb vidéki csapata az SBTC lett. Jobbról elöl, középen, a csapat válogatott játékosa, a két világbajnokságon is járt Szojka Ferenc ül

településtípus szerinti megoszlását, azt látjuk, hogy a hetvenes évek elejétől a fővárosi klubok aránya erősen lecsökken – helyüket elsősorban a nem megyeszékhelyi rangú városokban szereplő csapatok veszik át.

A Tatabányai Bányász – egy 1948–49-es első kísérlet után – 1956-tól kezdődően lett stabil tagja az NB I mezőnyének. Az edzéseket 1957-től a Ferencváros egykori kiválósága, Lakat Károly vezette, a csapat – többek közt Grosics Gyulával, Lahos Lászlóval, Szovják Istvánnal, Macsali Gyulával, Farsang Ferenccel a soraiban – az 1957–1958-as szezonban a tabella 4. helyén zárt. Ez az évad hozta a mecseki feketekőszén-bányászat központjává vált Komló csapatának első NB I-es szereplését is. A Komlói Bányász az évadot megelőző szünetben a lehetőségekhez képest erősített: leigazolták Krausz Tibort Pécsről, Cziráky Józsefet Szegedről, de talán nagyobb sikernek számított, hogy a csapat magja – Kanizsai, Polgár, Kripl, Kohlmann, Molnár I, Molnár II, Grozdics, Gerencsér – együtt maradt. Az újonc együttes ezzel együtt sem tudta még felvenni az élvonal ritmusát, a szezon végén kiesett, következő feljutására 1961-ig kellett várni.

Az NB I stabil középcsapatának számított az időszakban a salgótarjáni, valamint a dorogi Bányász

Az NB I stabil középcsapatának számított az időszakban a Salgótarjáni Bányász, valamint a Dorogi Bányász. A két csapat között váltott kispadot 1958-ban Szűcs György, az Újpest egykori háromszoros magyar bajnok játékosa, aki a hatvanas évek közepén egészen Irán szövetségi kapitányi pozíciójáig jutott. Az ötvenes évek, de még inkább az ötvenes-hatvanas évek fordulója a salgótarjáni labdarúgás fénykorának számított. (Miként majd az 1970-es évek eleje is.) A csapat vezéregyénisége még mindig Szojka Ferenc

A hatvanas évek közepének győri sikercsapata. Hátul, balról: Hidegkuti Nándor edző, Keglovich László, Palotai Károly, Győrfi László, Orosz László, Orbán Árpád, Máté János, Tamás László, Kovács István intéző. Elöl: Kiss Zoltán, Tóth László, Korsós István, Povázsai László

volt, de országszerte ismerték a kiváló kapus, Oláh Géza, valamint Oláh Dezső, Vasas Mihály, Bablena László, Taliga Ferenc nevét is. Salgótarjánból indult Menczel Iván karrierje – 1957-ben mutatkozott be a nagycsapatban, és már a következő szezonra az SBTC meghatározó játékosa lett. 1963-tól Tatabányán, majd a Vasasban folytatta pályafutását, a csúcsra az 1968-as olimpiai aranyéremmel jutott el.

A Dorogi Bányász csapata az 1962–1963-as negyedik helyezéssel érte el története legjobb élvonalbeli eredményét, a kapuban Grosics válogatottbeli tartalékjával, Ilku Istvánnal, a középpályán a kis túlzással legendás Pálmai–Prohászka kettőssel, valamint a később a Tatabányában is megforduló Monostori Tivadarral, aki nem utolsósorban az 1958–1959-es bajnoki szezon gólkirályi címét is megszerezte. A többi „szocialista" iparváros közül Miskolc futballistái voltak még az NB I fontosabb szereplői, a Diósgyőr 1957 és 1961 között szerepelt az élvonalban – 1959–60-ban 5. helyezést elérve. Egy élvonalbeli szezon (1958–59) jutott a második számú miskolci együttesnek, a Miskolci Vasutas SC-nek, valamint az Ózdi Kohásznak is. A Győri Vasas csak a korszak végére tudta stabilizálni helyét a legjobbak között – a következő évek meghatározójává váló együttes kialakításában elévülhetetlen érdemei voltak a hatvanas évek elején Győrben dolgozó Orczifalvi Istvánnak.

Az 1958–1959-es idényben Miskolcnak két csapata is volt az NB I-ben, a Diósgyőri VTK és az MVSC

1963 ősze, a félidényes bajnokság a vidéki városok menetelését hozta az NB I-ben. A szezon végén a bajnoki címet jobb gólarányának köszönhetően a Győri Vasas ETO szerezte meg – második a Honvéd, harmadik a Ferencváros lett –, a Komlói Bányász pedig története legjobb eredményét elérve a negyedik helyen zárt.

1963 ősze, a félidényes bajnokság, a vidéki városok menetelését hozta az NB I-ben

A Győri Vasas ETO edzője az 1962–63-as szezonban Szusza Ferenc volt, őt 1963 nyarán az Olaszországból hazatért Hidegkuti Nándor váltotta. Orczifalvi a hatvanas évek elején a csapat fizikai megerősítéséért tett sokat, Hidegkuti külföldi tapasztalatai révén a korszerű edzésmunkát és taktikai elemeket hozta Győrbe. Elsősorban a védekezés megerősítése volt a célja, a szokásos 3-2-5 helyett többször is 4-2-4 felállásban küldte pályára a csapatot. A bajnokság kiélezett küzdelme hozott, a bajnoki cím sorsa az utolsó fordulóig kérdéses volt – az esélyes Ferencváros utolsó két mérkőzését a Szeged és a Dorog ellen elveszítette, így 1943–44, a Nagyvárad sikere után a Győri Vasas ETO személyében ismét vidéki bajnokot avattak a magyar élvonalban. Hidegkuti Nándor csapatát a következő játékosok alkották: Tóth László, Barna Sándor kapusok, Adrigán Zoltán, Glaser József, Izsáki László, Keglovich László, Kiss Zoltán, Koós László, Korsós István, Máté János, Morvay Lajos, Orbán Árpád, Orosz László, Palotai Károly, Povázsai László, Szaló József, Szániel János, Tamás László mezőnyjátékosok. A bajnoki címnek köszönhetően 1964-ben első

Ilyen is volt: korai „merchandising" a hatvanas évek magyar labdarúgásából: a képeslap a Győri Vasas ETO és a világhírű portugál csapat BEK-elődöntőjének tiszteletére készült

alkalommal szerepelhetett nemzetközi kupasorozatban a győri együttes. A Bajnokcsapatok Európa Kupájában selejtezőre kényszerültek, első ellenfelük a keletnémet Chemie Leipzig lett – az ETO kettős győzelemmel (idegenben 2:0, otthon 4:2) jutott túl a lipcseieken. Az első fordulóban kisorsolt Lokomotív Szófia már komolyabb játékerőt képviselt, a selejtezőben a svéd Malmöt búcsúztatták, az 5:3-as hazai siker után mégis bizakodva várták Győrött a folytatást; a visszavágó szoros lett, de a bolgárok végül csak 4:3-ra tudtak győzni, az ETO tehát a második fordulóba léphetett, ahol a holland bravúrcsapat, a másodosztályú bajnokság után rögtön Eredivisie-t nyert DWS Amsterdam várta. 1965. február 24-én Amsterdamban 1:1-es döntetlent játszott a két gárda, a visszavágón, március 10-én az ETO Povázsai góljával 1:0 arányban nyerni tudott, folytatódhatott tehát a menetelés. A harmadik forduló, cagyis már az elődöntő igazi sztárcsapattal hozta össze a Győrt – Schwartz Elek kétszeres BEK-győztes Benficája lett az ellenfél, a csapatban Eusébióval. Itthon egész jól állta a sarat a győri együttes, a Népstadionban elszenvedett 0:1 arányú vereség után azonban Lisszabonban négyet kaptak a portugáloktól. Így is az egyetlen vidéki magyar csapat lett, amely a BEK elődöntőjében játszhatott.

A Győri Vasas ETO az egyetlen vidéki magyar csapat lett, amely a BEK elődöntőjében játszhatott

A bajnoki győzelmet a következő években nem sikerült megismételniük, de 1964 és 1967 között az 5. helynél hátrább nem végeztek, sőt 1967-ben bronzérmesek lettek. A hatvanas évek közepén azonban új jelentkező szállt harcba a „vidék legjobbja" címért,

Laczkó Mihály a Tatabánya a KK-elsőséget megvédő, 1974-es csapatában. Hátul, balról: dr. Lakat Károly edző, Hernádi László, Néder István, Göröcs János, Kovács Tibor, Arany Mihály, Horváth László, Brünyi Béla. Elöl: Laczkó Mihály, Szabó György, Takács László, Kőműves Mihály, Sallói István, Tóth Kálmán

Kordokumentum: gyufacimkékeket adtak ki az 1960–1961-es idényének szereplőit „reklámozva". Köztük volt a Tatabánya, a Dorog, az ETO és az SBTC is

mégpedig az egyre jobb játékerőt képviselő Tatabánya. Kispadján Lakat Károly távozása után gyorsan váltották egymást a szakemberek – Grosics Gyula, Kléber Gábor, a Győrből távozott Hidegkuti Nándor, Háry László – a csapat játékosállománya azonban stabil volt. A magyar labdarúgásban nem volt ritka, hogy egy-egy játékos pályafutása csaknem teljes időszakát egy klubnál töltötte el, a tatabányai Laczkó Mihály karrierje mégis egyedinek mondható. 1939. augusztus 25-én született Tatabányán, 1951-ben lett a Tatabányai Bányász kölyökcsapatának játékosa. Felfedezője és első mestere a bányászváros legendás sportembere (játékosa majd edzője), Killermann Károly volt. Az élvonalban 1962. március 21-én, az MTK ellen lépett pályára először. Az 1962-es „Nyári Nemzetközi Labdarúgó-bajnokság" (az Intertoto Kupa) keretében hamarosan a nemzetközi színtéren is bemutatkozott – részese volt az Ajax és a Nancy egyaránt kétszeri legyőzésének,

Nem volt ritka, hogy egy-egy játékos pályafutása csaknem teljes időszakát egy klubnál töltötte

és szerepet kapott a Kaiserslautern ellen is, amikor a Grosics (Rapp) – Törőcsik, Polgár, Schédl – Laczkó, Szekeres – Sátori, Lahos, Rapai (Nagy), Bíró, Pásztor összeállítású TBSC 6:2 arányban verte nagynevű ellenfelét. Az 1962–63-as szezonban már 18 alkalommal játszott, az 1963-as őszi félévben, majd az 1964-es, a Tatabánya számára bronzérmet hozó évadban pedig már egy mérkőzésen sem hiányzott a kezdőcsapatból.

Hogy mit jelent esetében az „alapember" kifejezés, talán abból látható a legjobban, ha megnézzük évenkénti mérkőzésszámait – zárójelben az adott szezon összes fordulójának

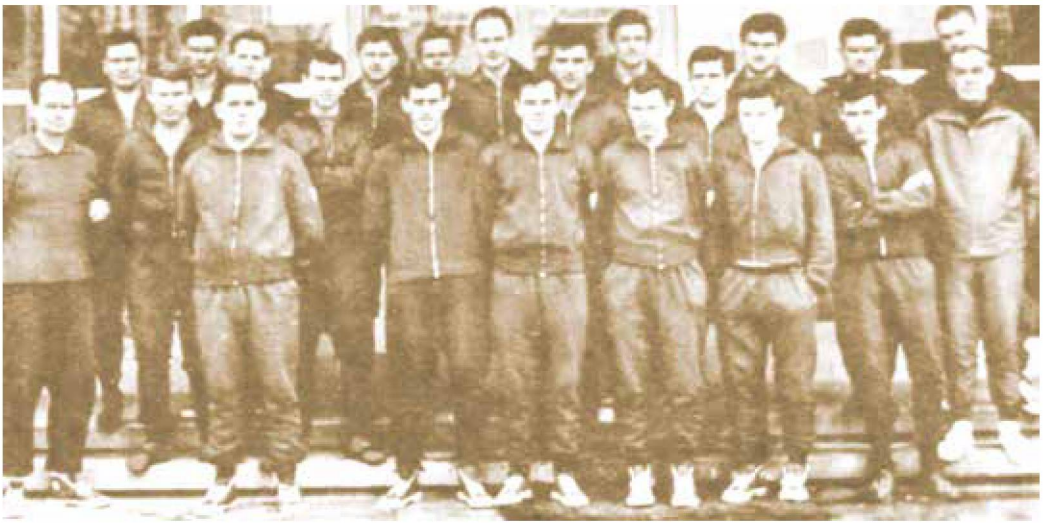

Az ózdiak kerete (hátul, balról): Murányi, Halápi, Frenkó, Zalai, Kovács, Széles, Szurdoki, Nagykaposi, Lutz, Budai, Dénes, Várallyai, Borbás II, Temesvári, Sztáni István gyúró.
Elöl: Kárpáti Béla edző, Katona, Borbély, Ősi, Bekő, Fükő, Bozó.

számával. 1961–62: 8 (26), 1962–63: 18 (26), 1963: 13 (13), 1964: 26 (26), 1965: 25 (26), 1966: 22 (26), 1967: 30 (30), 1968: 29 (30), 1969: 30 (30), 1970: 16 (14+2), 1970–71: 29 (30), 1971–72: 29 (30), 1972–73: 19 (30), 1973–74: 15 (30), 1974–75: 6 (30). 15 bajnoki évad alatt összesen 313 alkalommal lépett pályára az élvonalban. Teljes pályafutása 23 éve alatt ugyanis (egri katonáskodását kivéve) mindvégig a Tatabánya színeiben futballozott. A Tatabánya szürke eminenciása – írták róla a korabeli lapok. Többször hívták fővárosi klubok, de ő nem hagyta el Tatabányát. Sokak szerint ez is az oka annak, hogy bár 1962 őszén már az utánpótlás válogatott, majd 1964 és 1967 között a nagyválogatott keretének tagja, csak a B-válogatottban kapott játéklehetőséget, az első számú nemzeti csapatban nem lépett pályára.

Nem hagyta el Tatabányát. Sokak szerint ez is az oka annak, hogy nem került be az A-válogatottba

Laczkó mellett a kapus Gelei József, valamint Csernai Tibor, Juhos László, az egykori salgótarjáni Menczel Iván, Szekeres József, Törőcsik Ferenc is szinte kirobbanthatatlan volt a csapatból, miként az lett az 1965-ben bemutatkozó Szabó György is. A Tatabánya 1964 és 1967 között két bronzérmet szerzett, egyszer 5., egyszer pedig 6.helyen zárta a szezont.

A Salgótarján egy 1962–1963-as kiesést követően csak 1965-ben tért vissza az NB I mezőnyébe, ebben az időszakban nem sikerült ütőképes csapatot kialakítani az egymást szintén gyorsan váltó edzőknek. A még mindig aktív Szojka mellett a Budafokról igazolt fiatal Bánkuti István, valamint az 1965-ben bemutatkozó 18 éves Kocsis Lajos játékát érdemes kiemelni – az apró termetű későbbi Honvéd-csatárt a magyar labdarúgás „legnagyobb elkallódott ígéretei" közé kell sorolnunk.

Az első- és a másodosztály között ingázott a hatvanas évek közepén a Diósgyőr és

a Komló is. Utóbbi alapemberének számított Grozdics József, a Garai „játékosnéven" szereplő csatár (közkeletű becenevén Gráner), aki több mint 300 mérkőzést játszott kékfehér színekben. 1960 tavaszán még másodosztályú játékosként az olimpiai válogatott bővebb keretébe is bekerült, végül azonban nem jutott szerephez a reprezentatív csapatban. A Komló nem tudott stabil NB I-es maradni, 1965-ben, majd egy gyors feljutást követően 1967-ben is kieső helyen zárt, csak az 1970-es évek elejére tudta – átmenetileg – ismét biztossá tenni élvonalbeli tagságát. A Diósgyőri VTK éppen generációváltáson ment át; az öregebb generáció – Csányi, Szigeti, Paulás, Werner – már kifelé ment, a fiatalabbak – Salamon, Sikora, Szurgent, Vass – pedig még nem értek be igazán, az együttes így legjobb esetben is a középmezőnyben tudott csak végezni.

E korszakban két szezon jutott az élvonalban egy másik borsodi iparváros, Ózd csapatának

Két szezon jutott az élvonalban egy másik borsodi iparváros, Ózd csapatának is. Kárpáti Béla, a Vasas egykori kiválósága vezetésével vágtak neki az 1965-ös szezonnak, az új játékosok közül kiemelkedett Halápi István, az Újpesti Dózsa és az MTK egykori támadója, valamint Balogh Zoltán, a Komlóról szerződtetett kapus. „Mindenképpen bent szeretnénk maradni az NB I-ben. Ezért nagyon sokat kell dolgoznunk. Meg kell erősíteni mind a védelmünket, mind pedig a csatársorunkat" – nyilatkozta az évad elején Kárpáti. Az

Megkomponált kép Komló büszkeségeiről. Elöl Erdősi kapus. A második sorban (balról) Kótai, Zimonyi, Csordás I. A harmadik sorban: Bordács, Horváth, Makray, Egri. Hátul: Juhász, Solymosi II, Lazaridisz

1961–1962-es átszállójegy után a jelentősen megerősített csapat már esélyesnek is tűnt a bennmaradásra, és be is váltva a hozzá fűzött reményeket, sikeresen megőrizte NB I-es tagságát. Az 1966-os szezon már jóval kevésbé lett sikeres. Noha újabb erősítések érkeztek, a jórészt a fővárosból igazolt játékosokat azonban nem sikerült integrálni az együttesbe – a gárda „kettészakadt", a teljesítmény messze elmaradt az előző évitől. Kárpáti lemondott, a helyét az ős-ózdi Kálnai László vette át, aki ugyan száműzte a csapatból a „pestieket", és reaktivált néhány régebbi ózdi játékost, de mindez már túl későinek bizonyult: az utolsó két bajnoki összesítése minden változtatási kísérlet ellenére 0 pont és 2:10-es gólarány lett. Az osztályozók előtt hat játékos, Borbély, Halápi, Lutz, Nagykaposi, Bekő és Kovács is bejelentette távozási szándékát, a csapat végképp kettészakadt. A végeredmény nem lehetett kétséges: az Ózd mindhárom mérkőzését elveszítette, és búcsúra kényszerült az első osztálytól. Az ózdi futball legnagyobb korszaka ezzel a kieséssel véget ért.

Az 1960-as évtized végére az iparvárosok csapatainak teljesítménye kissé visszaesett

Az említett, 1962–1963-as bravúros 4. hely után a Dorog teljesítménye is visszaesett. Egy 10., egy 8. és egy 12. hely után 1966-ban az utolsó, 14. helyen végzett az együttes, az osztályozókört pedig az Ózdhoz hasonlóan sikertelenül vette. Ezt követően pedig már csak egy évre (1973–1974) sikerült visszaverekednie magát a legjobbak közé.

Az 1960-as évek végére az iparvárosok csapatainak teljesítménye kissé visszaesett; bár a Tatabánya, a Salgótarján, a Diósgyőr, az

A Videoton a hetvenes évek közepén rendre nagy mérkőzést vívott a Ferencvárossal. Itt Fejes Gábor és Nagy II János a zöld-fehérek támadói, Pusztai László, Szabó Ferenc és Nyilasi Tibor ellen

Tiber László pedig a Fradi védőit igyekszik átjátszani. Bálint László és Domján László között indul a kapu felé

ETO, valamint újoncként a Székesfehérvári VT Vasas, és az 1966-ban az első osztályba került Dunaújvárosi Kohász is a mezőny tagja volt, a csapatok a középmezőnyt bérelték ki, a legjobb eredményt, egy 5. helyet 1969-ben a Rába ETO hozta.

Némi szépségtapasz volt a vidék labdarúgásának, hogy a Komlói Bányász 1970 nyarán az MNK-döntőig verekedte magát, ahol ugyan alulmaradt az Újpesti Dózsa ellenében, mivel azonban a lila-fehérek a bajnoki címet is megnyerték, a „kupaezüst" nemzetközi kupaindulást ért a bányászváros csapata számára. A nemzetközi porondra kilépő Komló KEK-ellenfele a félelmetes jugoszláv Crvena zvezda lett – a belgrádi mérkőzésen a hazaiak 7-2-es győzelmet arattak, a visszavágó így lényegében formalitássá vált; a komlóiakat dicséri, hogy mindent beleadtak, és 2-1-re hozták a hazai mérkőzést, szépen búcsúzva (mint kiderült, végleg) a nemzetközi kupaszintértől. Az NB I-ben még két év jutott a mecsekieknek – 1972–1973 végén kiestek, és többé nem sikerült visszaverekedniük magukat a legjobbak közé.

Némi szépségtapasz volt a vidék labdarúgásának, hogy a Komló az MNK-döntőig verekedte magát

A bajnoki eredményt is érintő változásra az 1971–1972-es szezonban került sor: a Salgótarján, ahol Marosvári Bélát 1970-ben Moór Ede váltotta az edzői székben, imponáló teljesítményt nyújtva a harmadik helyen zárt a korszak két kiemelkedő nagycsapata, az Újpesti Dózsa és a Budapesti Honvéd mögött, a város labdarúgásának legjobb élvonalbeli eredményét produkálva, a negyedik helyen pedig egy másik bányászcsapat, a Tatabánya végzett. Idézzük fel a bronzérmes salgótarjáni gárda névsorát: Magyar Lajos és Szőke István kapusok, Baranyai Gyula, Bartha András,

Nagy II János, a Videoton hátrahúzódó középpályása tisztáz Bene Ferenc elől az Újpest elleni mérkőzésen. Kovács László megnyugodhat

Básti István, Gecse Ferenc, Horváth Ferenc, Jeck Ferenc, Kajdi Tibor, Kmetty József, Kovács István, Loch Károly, Miklós József, Répás Béla, Sáfrány István, Szalay Miklós, Szoó József, Toldi Miklós, Varga Sándor, Vertig József mezőnyjátékosok.

1972–1973-tól egy viszonylag új szereplő, az 1968-ban, az első élvonalbeli idény előtt nevet váltó Videoton SC vette át a vidék élcsapatának szerepét: 1972–73 és 1975–76 között két 5., egy 4. hely, valamint egy ezüstérem jutott a székesfehérváriaknak. A csapat felemelkedésében elévülhetetlen érdemei vannak Kovács Ferenc edzőnek, az MTK egykori játékosának, aki 1972-ben az Egri Dózsa kispadjáról igazolt át Székesfehérvárra. A Videoton története kapcsán jellemzően az 1984–1985-ös kupamenetelés jut az emberek eszébe, kevesebb szó esik a hetvenes évek közepének sikercsapatáról. 1975–76-ban a Kovács László és Szabó István kapusok, Baranyi Sándor, Bruder Károly, Burka Imre, Czeczeli Károly, Csongrádi Ferenc, Fejes Gábor, Garamvölgyi Lajos, Hartyáni Gábor, Jankovics Sándor, Karsay Lászlo, Kovács József, Kuti László, Májer Lajos, Nagy II János, Nagy III János, Szalmásy Tamás, Tiber László, Végh Tibor, Wollek Tibor mezőnyjátékosok alkotta csapat mindössze két ponttal elmaradva a bajnok Ferencvárostól, az Újpestet és a Bp. Honvédot megelőzve szerezte meg a bajnoki második helyet.

1963 ősze után 1976 tavaszán volt ismét reális esélye egy vidéki csapatnak a bajnoki címre

Az ezüstérem UEFA-kupaindulást ért; 1974-ben egyszer már kijutott a csapat a nemzetközi színtérre, az akkori UEFA-sorozatban az olasz Napoli még túl nagy falatnak

bizonyult, 1976 őszén azonban a Videoton a török Fenerbahçe és az osztrák SSW Innsbruck együttesén is túljutott; a „telet" végül a kezdeti sikerek ellenére sem élték túl a fehérváriak, decemberben – talán némi meglepetésre – a keletnémet 1. FC Magdeburg búcsúztatta őket a további küzdelmektől.

A Videoton mellett persze nem feledkezhetünk meg az 1973–1974-ben bronzérmet szerző Rába ETO-ról, ahol 1972 és 1975 között az egykori tatabányai játékos, Farsang Ferenc végzett kiváló edzői munkát, aki korábban több lengyel élcsapat mellett is dolgozott, a magyar élvonalban azonban a Rába ETO kispadján debütált. Kevés szót ejtettünk a Diósgyőri VTK-ról: az 1973-as kiesést követő szezont kivéve az NB I középcsapatának számított, igazán nagy sikereit csak a hetvenes évek végén érte el. (1977-ben, majd 1980-ban is megnyerte az MNK-t, 1979-ben, története legjobb bajnoki helyezését elérve, harmadik lett az NB I-ben.) A Dunaújvárosi Kohász a hetvenes évek első felét a másodosztályban töltötte, csak 1975–1976-ben került ismét az élvonalba, igazán meghatározó együttessé azonban nem tudott válni.

A lengyelországi sikerei után hazatérő Farsang Ferenc irányításával bajnoki bronzérmes lett a Rába ETO

Az 1970-es évek közepén a Videoton futballistái teremtornákon is igazolták, hogy kiemelkedő a technikai képzettségük. Karsay László és Kovács József a jók közül is kiemelkedtek

Az erkölcs rosszabb volt, mint a fuballunk

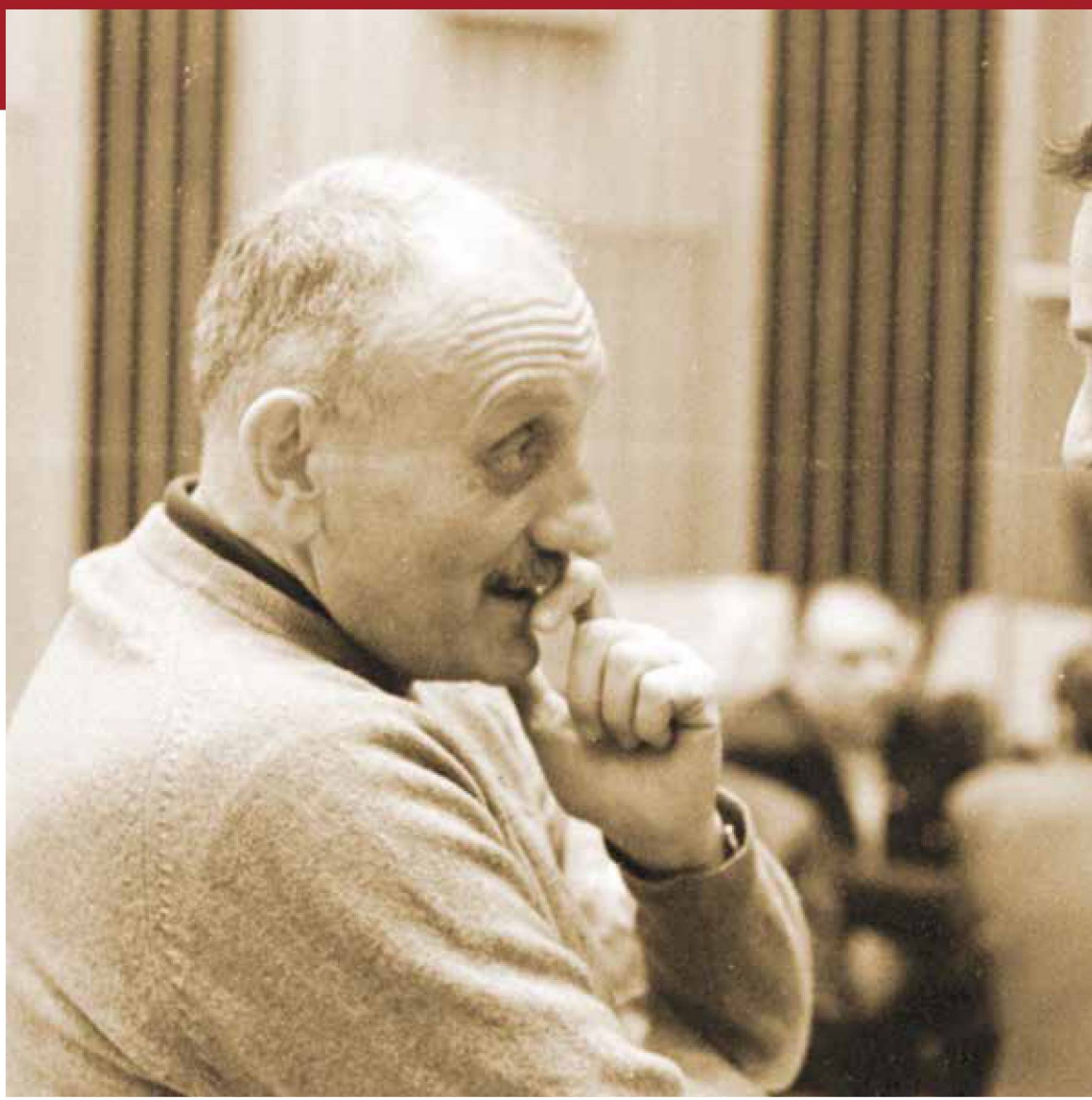

Kutas István és Szepesi György a Magyar Rádióban. Ők ketten töltötték be az MLSZ elnöki tisztségét 1974 és 1986 között. Előbbi a kinevezése után azonnal radikális változtatásokba fogott, meggyőződése volt, hogy a hetvenes évek közepétől javuló eredményekben nagy szerepe volt a szigorításoknak

A „szocialista profizmus” első két évtizedében strukturális és morális válság is nehezítette a magyar labdarúgás helyzetét. Miközben Nyugaton utolsóként már a (nyugat) németek sem álltak ellent a profizmusnak, a „tábor”-onn belül továbbra is szinte szitokszót jelentett a profi. Pedig szinte minden hozzáértő látta: a fejlődés gátja, hogy nincs a játékosoknak szerződése az egyesületükkel, prémiumuk alig függ a teljesítményüktől.

Fotó: fortepan.hu

DÉNES TAMÁS

Hofi Géza élt a labdarúgókra kiadott „kilövési engedéllyel”

A magyar labdarúgás válságba jutott a hetvenes évek elejére. Pedig a válogatott 1971-ben döntetlent játszott a világbajnok brazilokkal, 1972-ben pedig bejutott az Eb négyes döntőjébe. Az Újpest 1971 és 1974 nyara között három alkalommal is a legjobb nyolc közé a BEK-ben. A Ferencváros csupán a rosszul lőtt tizenegyesek miatt maradt le a Wolverhampton ellen az UEFA-kupa döntőjéről, 1972-ben. Azért, hogy ne értetlenkedjünk teljesen: nagy pofont jelentett, hogy a válogatott nem jutott ki sem az 1970-es, sem az 1974-es vb-re.

Kritikának kellene felfogni, hogy a Rába ETO elnöke azt sugallta: Isten ments, hogy a futballisták bejárjanak dolgozni. Nyilván nem lelkesedtek, de miért nem élhettek abból, amihez értettek?

A szakmai gondokat felvetők úgy vélték, a magyar futballisták nem futnak eleget, s fizikailag lemaradtak a nemzetközi elittől, időről időre előkerült, hogy nem edzenek eleget, s főleg nem intenzíven. Magyarázatként vagy inkább utólagos magyarázatként megjelent a „rendszerhiba": a magyar játékosok ugyan gyakorlatilag a labdarúgásból éltek, de a szocializmussal összeegyeztethetetlen a profi sport, ezért hivatalosan senkinek sem lehetett az a szakmája, amihez a legjobban értett: a labdarúgás. Mindenki „bázisvállalathoz" kényszerült, ami lehetett akár bánya, gyár, iroda vagy éppen a rendőrség és a katonaság (néphadsereg) is. A hetvenes évek elején Móricz László, a Rába ETO megbízott elnöke megmutatta a helyzet fonákságát: „Van a sporthivatalnak egy rendelkezése, a 2027/1968-as, amely kötelezi az első osztályú klub játékosait, hogy heti 23 órát dolgozzanak a munkahelyükön. Pecsételniük kell, különben nem kapnak fizetést. De mi inkább úgy döntöttünk, hogy elkérjük a kartonjaikat, majd mi blokkolunk helyettük. A vállalatvezetés a termelékenység és a fegyelmi helyzet szempontjából jobbnak látta, hogy a labdarúgók maradjanak a gyárkapun kívül. Igaz, hogy így 20 embert munka nélkül fizetünk, de legalább nem zavarnak többi 200-at."

Senkinek sem lehetett az a szakmája, amihez a legjobban értett: a labdarúgás

Zsolt István, az 1952-vel kezdődő két évtized legjobb magyar játékvezetője is hasonló következtetésre jutott. A Magyarország című hetilapba írott cikkében leszögezte, hogy a profi sport tiltása vagy engedélyezése túlnőtt az MLSZ kompetenciáján, az a sporthivatalra (vagy még feljebb...) tartozott. Kiemelte: „Az MTI 24/1969-es rendelete kimondja, hogy Magyarországon nincs helye profizmusnak a

labdarúgásban. Ha az intézkedés célja, hogy nálunk a játékos ne legyen adás-vétel tárgya, ne alakuljon ki embervásár, ahol egyesek milliókat keresnek mások húsán, csak tapsolni lehet. Ha kizárják annak a lehetőségét, hogy kifacsarjanak, kizsákmányoljanak sportolókat, majd 30 éves korukban az árok szélére dobják őket, ezért csak köszönet jár." Ugyanakkor azt is megállapította: „Végre az egész sportág szerkezetét, felépítését, szabályozását új, őszinte alapra kellene helyezni. Ez azonban már kívül esik az MLSZ hatáskörén."

Az 1973 januárjában publikált cikk talán legérdekesebb része egy tanulmány megemlítése, amelyet „az Igazságügyi Minisztérium három szakembere, dr. Ficsor Mihály a törvényelőkészítő főosztályról, dr. Horányi Miklós a személyzeti és dr. Sebő Gyula a bírósági főosztályról, valamint dr. Szilágyi István, az MLSZ társadalmi bizottságának tagja" készített, „a labdarúgás jogelméleti és ideológiai

„Az élvonalbeli labdarúgó tevékenysége nem kifejezetten gazdasági célú tevékenység..."

helyzetéről". A játékvezető-cikkíró idézett a tanulmányból: „Jelenleg a labdarúgókat azért fizetik munkahelyükön (úgynevezett »bújtatott«, tehát illegális státusban), továbbá az egyesületekben, mert futballoznak. Premizálásuk azonban nem függ mindenkori teljesítményüktől, tudásuktól és egyéb sportbeli értéküktől, azaz igazságtalan. (...) Az élvonalbeli labdarúgó tevékenysége nem kifejezetten gazdasági célú tevékenység, hanem egyrészt sport, másrészt szórakoztató-nevelő jellegű. Bevételeik ez utóbbi szórakoztató funkcióból származnak. Ez lehetővé teszi, hogy a

Zsolt István – itt Emsberger Gyula és Vasas György társaságában – a tekintélyes játékvezető, Kutas István egyik „titkos tanácsadója", úgy látta: változás kellene, de az túlnő a futball lehetőségein

labdarúgást egyesületekben folytassák. Belső, kifejezetten a labdarúgással kapcsolatos viszonyaik azonban részben szabályozatlanok, részben a meglevő szabályok, az átalakult viszonyok folytán túlhaladottak. Ez szükségessé teszi státusuk rendezését. A labdarúgás anyagi viszonyaiban meglevő súlyos ellentmondások közvetlen tükröződnek mind a labdarúgásban, mind a labdarúgók moráljában. Jellemző anyagi viszonyaik ellentmondásainak mélységére, hogy társadalmunk káros tudati jelenségei (önzés, harácsolás, laza munkafegyelem stb.) szinte kivétel nélkül megtalálhatók az élvonalbeli labdarúgásban. Persze, ezek a hibák megfertőzik az alsóbb osztályúakat és az egészen fiatalokat, az utánpótlást is. Halaszthatatlan feladat tehát az ellentmondásokkal terhes anyagi viszonyok alapvető megváltoztatása, a labdarúgók státusának megfelelő szabályozása. Elengedhetetlen, hogy a hivatásos labdarúgók és az egyesület jogviszonya lényeges (kötelezettségekben, jogokban tükröződő) különbséget mutasson az amatőr labdarúgók és az egyesület jogviszonyához képest. A súlyos morális, szemléleti hibák felszámolása az egész labdarúgás fejlesztése érdekében csak így képzelhető el."

A profizmus tiltott, de a játékosok hivatásosok. Zseniális, mint a fából vaskarika

A szöveg megfogalmazását nem lehet másképpen érteni, mint hogy a profizmus tiltott, de a játékosok hivatásosok. Zseniális, mint a fából vaskarika.

Még abban a naptári évben, 1973 decemberében dr. Terpitkó András helyett Kutas István lett az MLSZ elnöke. Bő félévvel az általa vezetett grémium hivatalba lépése után már jó néhány változás megérintette a futballunkat. Átszervezték a bajnoki rendszert, ami a gyakorlatban azt is jelentette, hogy csökkentették a Nemzeti Bajnokságban szereplő csapatok számát. (Az NB I akkor még

Kutas István (balról a második) itt már MLSZ-elnökként tanácskozik. Diktatórikus természete miatt a játékosok nagyon nem szerették

1975-ben mezeifutóversenyt rendeztek 330 NB I-es játékosnak. Pintér Sándor ért elsőként célba

érintetlen maradt, de megszűnt az NB I B, s egycsapatos lett az NB II, s négycsapatos az NB III. Új premizálási rendszert alkottak, a klubok sportmunkatársi szerződést kötöttek a futballistákkal, s megállapodtak bizonyos pótlékról, amelynek összegébe beleszámított a klubnál eltöltött idő, sőt – aligha volt erre sok helyen példa a nagyvilágban – az iskolai végzettség is. Kiemelten fontos céllá vált a fegyelmi helyzet megszilárdítása, a bajnokság tisztaságának biztosítása. Az utókor a korszakot az úgynevezett követelményrendszerrel azonosította, amely a játékosoknak a felmérések szerint a nyugati átlagtól elmaradó fizikai képességeit igyekezett javítani. Érdemes idézni L. Réti Annát a Miért vesztettünk? című könyvének részletét citálva: „Az MLSZ határozatot fogadott el az NB I-ben, az NB II-ben és az NB III-ban szereplők nevelési és szakmai

„Külföldön sem edzenek többet a csapatok, de más intenzitással dolgoznak”

követelményrendszeréről, felkészülési és versenyzési rendjéről. Az egységes fejlődés érdekében a képességfejlesztés szintjét az MLSZ kötelezően meghatározta, a felkészüléshez ajánlást adott közre, a végrehajtást pedig ellenőrein keresztül felügyelte.”

A Képes Sport, amelynek a regnáló MLSZ-elnök volt a főszerkesztője, nem meglepő módon nagyon pozitív tónusban írt a változásokról. De legyünk igazságosak: a Népsport is. A Borbély Pál, Németh Gyula kettős

Sipos Ferenc és Szentmihályi Antal kivezetik a válogatottat az 1966-os világbajnokságon, a portugálok elleni mérkőzésre. Addigra már mindketten túlestek egy hosszú pihenőn a klubváltásuk miatt

a szezont lezáró értékelésében (1975. június 16.) emellett erősen kritizálta a futball morális állapotát is. Burkoltan utalt arra, hogy a követelményrendszernek, a központtól kapott diktátumoknak nem minden edző szegődött a hívévé, sőt a klubvezetők között is akadtak, akik segítettek megtalálni a kiskapukat. („A pontokért folyó harcban elbukott a szakosztályi fegyelem, morál") Kifogásolta a gyakorlások végrehajtásának minőségét. („Külföldön sem edzenek többet a csapatok, de más intenzitással dolgoznak." Nem ítélték egységesnek a szellemiséget. („Összefogni, bűnbakkeresés helyett.") Majd megjegyezték: „A kudarcok láttán egy sor NB I-es csapat elnöke mossa a kezét, mert szerintük a vezetőedzők munkájának értékelése, velük való szerződéskötés és bontás a magasabb szervek kiváltsága".

Egy játékos esetében az MLSZ meghatározhatta, hogy más NB I-es klubhoz nem igazolható át

A rendszer jó néhány, még nem tárgyalt további anomáliákat szült. Ezeknek a felgöngyölítéséig lépjünk vissza a hatvanas évek elejére. Az átigazolási rendszer szocialista sajátosságaként egy játékos esetében az MLSZ meghatározhatta, hogy más NB I-es klubhoz nem igazolható át. Vagy megakadályozta – a szabály még az 1970-es években is érvényben volt –, hogy egy csapat két 27 év fölötti játékost igazoljon, ezért nem tudta a Debreceni VSC megszerezni Dunai II Antal mellé Bene Ferencet is. Az pedig különösen fura volt, hogy egy játékost, ha klubja nem járult hozzá az átigazoláshoz, egyéves eltiltással lehetett sújtani, így járt például a hatvanas években Sipos Ferenc (neki elengedtek a szilenciumból néhány hónapot), Szentmihályi Antal és Szűcs Lajos is. Ugyanezen „csomagba" tartozott, hogy a játékosoknak nem volt tényleges szerződése.

Sándor Károly a World Soccer akkor már egy bő évtizede Londonban élő magyar

újságírójának, Leslie Vernonnak, azaz hát Vajk Gábor Lászlónak mondta: „A rákfene, hogy a játékosok valójában függetlenek a kluboktól. S ez mindig hátrány lesz a profikkal szemben, ameddig be nem vezetünk mi is valamiféle profizmust. A nyugati országokban a játékosok igyekeznek a maximumot nyújtani, mert tudják, a jövőjük, a következő szerződésük a teljesítményüktől függ. Ezzel szemben Magyarországon, ahol a játékosok állami szerveknél vagy iparvállalatoknál vannak a gyakorlatban részmunkaidős alkalmazásban, tisztában lehetnek azzal, hogy akkor is megkapják a pénzüket, ha nyernek, meg akkor is, ha kikapnak. A legjobb játékosok nem szakadnak meg az edzéseken, tudják, hogy ők a legjobbak. Csak a profizmus bizonyos formája, a teljesítményalapú fizetés segítene."

„Csikar" egykori klubtársa, Hidegkuti Nándor ugyanebben a beszélgetésben azt emlegette, hogy amikor Olaszországban dolgozott, soha nem kellett ellenőriznie a játékosait, biztos lehetett abban, hogy mindenki idejében hazatért. Hozzátette: „Magyarországon ellenben, lefogadom, hogy bármelyik este az élvonalbeli játékosok nyolcvan százaléka egy bárban ül."

„Lefogadom, hogy bármelyik este az élvonalbeli játékosok nyolcvan százaléka egy bárban ül"

Az Aranycsapat kapusa, Grosics Gyula is bírálta a magyar labdarúgás erkölcsi viszonyait az 1970-es évek elején: „Attól tartok, hogy ha 10-14 évvel később születünk, belőlünk sem lett volna több, mint a mai tehetségekből. Olyan légkörben, mint amilyen ma van a klubokban és az egész magyar labdarúgásban, mi is csak imitálnánk a futballt. A jelenlegi felkészülés, a mai labdarúgómorál, a kényeztetés,

Hidegkuti Nándor rengeteget utazott – edzőként is – a nagyvilágban. Úgy tapasztalta, külföldön nem engedik meg maguknak az esti kimaradozást a játékosok. Magyarországon ellenben igen...

a dédelgetés, az ellenérték nélkül adott juttatás, mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy klasszissá fejlődjék a labdarúgó."

Az 1969. decemberi marseille-i vereség, a csehszlovákok elleni vb-pótselejtező kudarca a máról visszatekintve mérföldkőnek látszik. Bár a Népsport addig is kritizálta néha (vagy kritizálgatta) a futballisták erkölcsét, s akadtak olyan klubok, ahol igyekeztek fellépni a játékosok sportszerűtlen életmódja miatt. Ilyen volt a Videoton, a Vasas, a Csepel. Az MTK-nál más ok vezetett a botrányhoz – híressé vált a „sztrájk a szocializmusban", a kilencek lázadása.

Kocsis Lajos azért nem utazott Brazíliába, mert a Honvéd évzárója után ittasan ment el edzésre

1971 nyarán a csepeliek közül öten (Hunyadi László, Molnár Tibor, Kandi György, Kalmár László és Lanczkor Sándor) ittasan jelentek meg az edzésen, illetve este a klubban, s ezért az egyesület felfüggesztette a játékjogukat, nem is utazhattak el az idény előtti törökországi túrára. Később aztán megbocsátottak nekik, ha ki is hagytak heteket, mindannyian játszottak a szezon mérkőzéseinek több mint felén. A Csepel ügye után a sajtó felemlegette, hogy fél éven belül ez már a negyedik kirívó eset volt az élvonalban, Farkas János és Mészöly Kálmán a Vasasból való (mint utóbb kiderült: időleges) kizárása, a Bp. Honvéd évzárója után a válogatott edzésére illuminálton kivonuló Kocsis Lajosnak a nemzeti tizenegytől való eltiltása, valamint az MTK-sok botránya után. Kocsis Lajos azért nem utazott Dél-Amerikába, mert a Honvéd

Kocsis Lajos nem volt a futballisták sztahanovistája, de még a sportszerű élet mintaképe sem. Ám szinte valamennyi pályatársa úgy emlékezik rá, ő volt az egyik legzseniálisabb magyar játékos

A nevezetes trikotázs a Kígyó utcában. Ez előtt kellett volna söprögetni a válogatott játékosoknak – Hofi Géza szerint. Fotó: Fortepan / Budapest Főváros Levéltára

évzárója után ittasan ment el a nemzeti csapat edzésére, büntetésül egy évre kizárták a válogatott keretből. (Végül rövidítették a szilenciumot, 1972 áprilisában játszott újra a válogatottban.)

A vb-selejtező kudarcát követően mintha – bármilyen durván is hangzik – megadták volna „ott, fönn" a kilövési engedélyt rájuk. Hofi Géza élt vele.

Eleinte kifejezetten jóban volt a futballistákkal, gyakori vendégnek számított a hazai mérkőzések előtt a válogatott keretnél, főleg a „rejtekhelyül" szolgáló Vörös Csillag Szállóban, a Széchenyi-hegyen. 1972 tavaszán jelent meg a második nagylemeze, abban nem annyira nemes, de kétségtelen egyszerűséggel bundának minősítette a néhány héttel korábbi, spanyolok elleni, a 83. percben kapott gól miatt egygólos vereséggel zárt madridi válogatott mérkőzést. Nagyjából így: „A magyar védelem ott áll a kapu előtt. Ahogy általában állni szokott. Egyszer csak jött a labda. Gurult.

> *„A jelenlegi játékosokat pedig odaküldeném az utca közepére, nekik adnám az utca közepét – söpörni"*

A kapu felé. Erre az egyik védő a másikhoz: Te, ott gurul a labda. A másik: Hol? Az egyik: Ott, a kapunk előtt. S be fog menni. Az előbbi: A mi kapunk előtt? Várj csak, melyik is a mi kapunk? A társ megmutatja. Az előbbi: Nem mehet be, most az utolsó percben, hiszen ez a meccs döntetlen. Ezt mindenki tudja. A labda bement. Ilyen labdával máskor nem szabad játszani."

Aztán az ötvenes évek és az akkori jelen sztárjait összevetve azt mondta: „Mindenki tudja, Bozsik Józsefnek, az Aranycsapat kiváló játékosának kötöttáru-üzlete van a belvárosban. Én ezt nem tartom különösnek.

Komora Imre (jobbra) emelte fel leginkább a szavát a a futballistákkal való szórakozás miatt

Bozsiknak adnám az egész Váci utcát. A jelenlegi játékosokot pedig odaküldeném az utca közepére, nekik adnám az utca közepét – söpörni."

Ebből már nagy sértődés lett. Ugyanakkor a Kutas István által főszerkesztett Képes Sportban a maximális tekintélyű Feleki László megvédte az előadót: „Túlzott Hofi, amikor »bántotta« a focistákat? Persze, hogy túlzott. A túlzás a humor, a szatíra egyik kelléke. Csak így lehet élesen rámutatni a hibákra, a fogyatékosságokra. A világirodalomban számos példát találhatunk erre, hogy csak Swift Gulliverjét említsem, amelyben az író óriásokat és törpéket is szerepeltet, hogy mondanivalóit végletes élességgel fejezze ki. A vatta fontos gyógyászati eszköz, de nem mindenható."

Kialakult a közbeszédben az „ingyenélő", „túlfizetett" futballista képe, s még mára sem halványult el

A futballisták többségének később az akkori időkre visszatekintve az volt a véleménye, hogy Hofinak – aki már 1972-ben Kádár Jánosról készíthetett paródiát – mindent megengedtek. Ezt pedig az MSZMP belső bizalmi köréhez tartozó Komlós Jánosnak, a Mikroszkóp Színpad igazgatójának köszönhette elsősorban.

Az esztendő végén az egyik lapban megkérdezték Bene Ferencet, az Újpesti Dózsa középcsatárját, a kor egyik legsportszerűbb, legprofibb életvitelű játékosát, mit kíván Hofi Gézának az új évre. Bene talán még kicsit zavarba is jött, nagyon visszafogottan válaszolt: „Neki? Nem is tudom. Én egész máshogy foglalkozom a labdarúgással, mint ő a kabaréval."

Hofi 1973 elején a Szabad Földben nyilatkozott Pethes Sándornak, akinek elmondta: „Azt hiszem, ősszel volt, hogy Illovszkyval az élen meglátogattak a Mikroszkóp Színpadon, beültek a nézőtérre. A szövetségi kapitány számonkérte tőlem, hogy miért sértegetem őket, miért mondom azt, hogy söpörjék a Váci utcát, miért nem mondom ugyanezt az angolokra vagy az olaszokra, akik nem jutottak

be az Európa-bajnokság négyes döntőjébe. Közöltem Illovszkyval, hogy beszéltem az angolokkal és az olaszokkal, s azt üzenik, hogy vállalják a söprést, mert nekik a sok edzés és mérkőzés után is marad annyi erejük, hogy elvégezzék ezt a fizikai munkát. Meg azt is mondtam, hogy ha nem csal az emlékezetem, nem a magyarok verték ki az angolokat és az olaszokat."

Vitathatatlanul kialakult a közbeszédben, közvéleményben az „ingyenélő", „túlfizetett" futballista képe, s még mára sem halványult el, gondoljunk csak arra, hányszor kérik számon külföldi klubokban játszó válogatott játékosok magas fizetését itthon, az adófizetők pénzére hivatkozva. Akadt olyan, például Komora Imre, aki felemelte a szavát a humoristák hatásvadász poéngyártása ellen. Az éppen 1972-ben visszavonuló, olimpiai bajnok, Eb-harmadik belsőcsatár középpályás mondta: „Sajnos, manapság néhány szellemeskedő, elfáradt »művész«, fáradt poénjaival a színpadon a

„Ha az egyik oldalon Pelé a mérce, akkor a másikon legyen, mondjuk, G. B. Shaw"

focistákat célozza meg. Hol tart ma a labdarúgás? – kérdezik »viccesen«. A közönség pedig örül annak a fényes luxusnak, hogy egyszer kivételesen mulathat is ezen a kérdésen, az elkeseredés és a felháborodás helyett. A színész, a humorista, vagy a táncdalénekes pedig büszkén hajolgat a tapsviharban." Aztán megcsillantotta a humorát is: „Hol tart ma a magyar labdarúgás? – hangoztatják tréfásan. – Hol tart ma a magyar humor? – kérdezem én komolyan. Melyik van közelebb a világ élvonalához? Nem akarok személyeskedni, de ha az egyik oldalon Pelé a mérce, akkor a másikon legyen, mondjuk, G. B. Shaw. Nem vagyok

Bene Ferenc úgy érezte, a gúnyra nem szolgáltak rá. Ő igazán mondhatta: 1972-ben kétszer is játszott az Európa-válogatottban, a Real Madrid pedig meghívta Paco Gento búcsújátékára

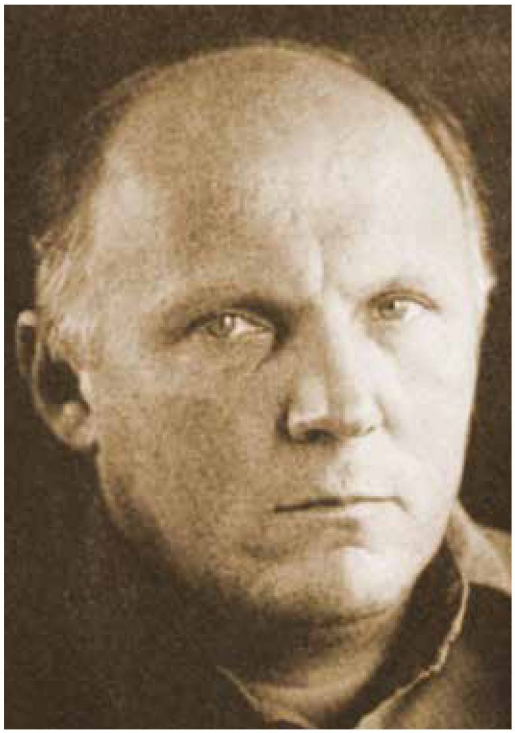

Végh Antal, a botránytkavaró könyv szerzője

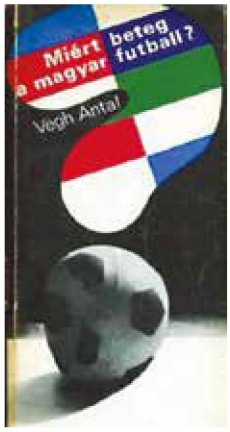

biztos benne, hogy az összehasonlításból a Humoristák Klubja kerülne ki győztesen...”

Bene Ferenc azt mondta, elfogadja, hogy keményebben kell edzeni, de be kellene fejezni a játékosok gúnyolását. Hozzátette, egy-egy vereség után alig mernek kimenni az utcára, miután a humoristák és a karikaturisták céltáblának használják őket. A már említett Leslie Vernon írta 1972 őszén a World Soccerben: „Hosszan beszélgettem egy jól ismert válogatott játékossal a Dózsa glasgow-i mérkőzése előtt. Ennek alapján jutottam arra a következtetésre, hogy a magyar labdarúgás rossz állapotban van. Azt mondta az említett csatár, hogy a közönség irigy rájuk, irigyeli az életszínvonalukat, s ha csak egyszer is nem teljesítenek jól, már gúnyos megjegyzések tömkelegét kapják. Mint mondta, ez aláássa az önbizalmukat. »Senki nem akar hibázni, senki sem mer kockáztatni. Ezért is játszunk jobban külföldön. A sportújságírók is állandóan kritizálnak. Nem értenek a futballhoz, s még mindig a Puskás-féle időkről álmodoznak. Rossz hangulatot keltenek, emiatt is csökkent a nézőszám« – mondta.”

Tulajdonképpen ebbe a vonulatba illett bele a Magyar Ifjúság (s annak sportrovatának) szabadabb hangvétele, vagy éppen Végh Antal első futballkönyve, a Miért beteg a magyar futball? című is. Annak is különleges a története: a Magvető adta ki, három napot „élt”. Aki nem érti, ne csodálkozzon. Akkoriban néhány sorból lehetett értesülni arról, hogy megjelent, született róla Lázár István tollából egy kritika (hol máshol, mint a Kritika című lapban), de mielőtt az emberek megvásárolhatták volna, betiltották. Persze, az ilyesmi nem jelent meg hivatalosan sehol, csak hát hiába kereste valaki a könyvesboltokban, nem találta. A könyv utóéletéről – az a kevés, aki Magyarország hetekkel, esetleg hónapokkal később hozzájutott – a Hidfő című, Londonban kiadott emigráns újság 1975. januári számából tudhatott meg részleteket. Azt, például, hogy „elég rövidéletű volt, mert forgalomba hozatala után pár nappal bevonták a kereskedésekből és ma, több száz forintért árulják a fekete könyvpiacon. Mert Budapesten ilyen is van.” De megtudhattak tartalmi

Végh Antal nemcsak a futballról, hanem annak leple alatt az általános viszonyokról tájékoztatja az olvasót

Végh Antal még 1983-ban is témát érzett a magyar futball erkölcsiségében. A Baross téren, a Keleti pályaudvar előtti aluljáróban hirdették „Miért bántják a magyar futballt, avagy te is totóztál, haver?" című, úgynevezett porond játékát. Fotó: Fortepan / Prohászka Imre

dolgokat is az olvasók: „A könyv szerzője 174 oldalon keresi, és meg is találja az okokat, melyek következtében az egykori világhírű magyar futball az európai ranglista 23. helyére csúszott le. Végh Antal könyve azonban több mint par excellence sportkönyv. Akarva, nem akarva (és ezért vonták be a könyvet) a mai magyar élet nem éppen vigasztaló hátterét tárja az olvasó elé. Aki végigolvasta a könyvet, abban önkéntelenül is feltámad a gyanú, hogy Végh Antal nemcsak a mai magyar élet egyik szektoráról – a futballról –, hanem annak leple alatt az általános viszonyokról tájékoztatja az olvasót."

Végh Antal, aki jó fél évtizeddel később magánkiadásban újra megjelentette a könyvet, de az már közel sem „szólt" akkorát, mint 1974-ben, konkrét példákkal rukkolt ki, néven nevezve fontos futballszereplőket. De talán ezért még nem tiltották volna be,

Semmilyen körülmények között nem választható szét a magyar sport a társadalmi állapotoktól.

az ellenvélemény megfogalmazása, esetleg a becsületsértési per indítása, noha ilyen esetekben, mondhatni példátlan volt a szocialista Magyarországon, a megszólítottak joga és tiszte lett volna. (Tudomásunk szerint egyedül Illovszky Rudolf kért jogi elégtételt.) A hatalomnak más miatt nem tetszett a könyv. Például azért, mert a magyar labdarúgás teljes morális válságát boncolgatva Végh Antal leírta: „Soha, semmilyen körülmények között nem választható szét a magyar sport az egyéb társadalmi állapotoktól."

Megtagadott világsztárok története

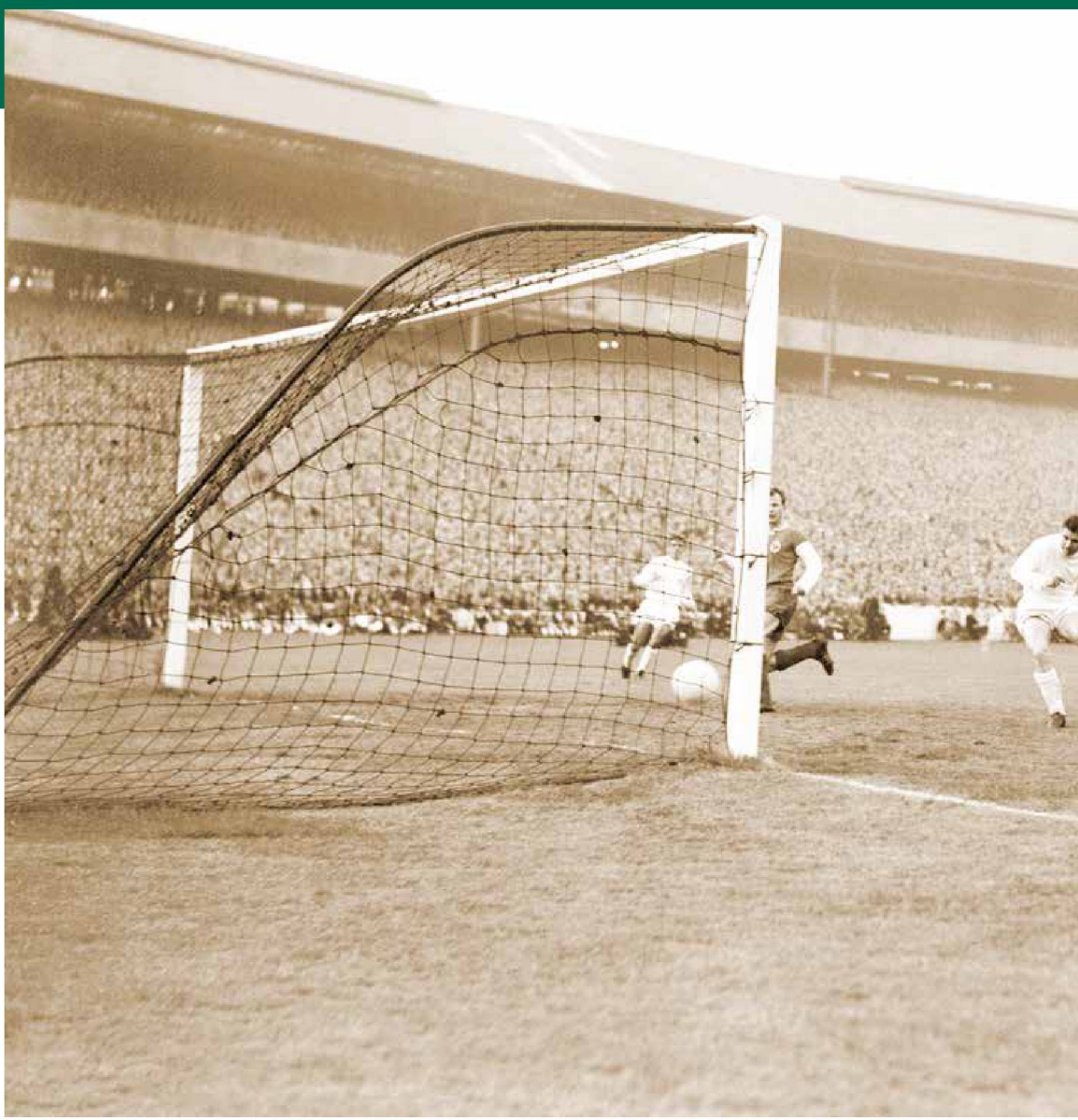

Egy a négyből: Puskás Ferenc egyik gólja az Eintracht Frankfurt elleni, glasgow-i BEK-döntőn. A Real Madrid 7:3-ra nyerte meg a „királykategória" eddigi legtöbb gólt is hozó finaléját, s ötödször is elhódította a serleget

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az 1920-as évek második felétől két évtizeden át a kontinensünk futballja jelentős mértékben a magyar labdarúgás szellemi javaiból élt. Az 1956-ot követő két évtized hasonlóan fontos volt, világsikereket elérő játékosokkal, szép eredményeket felmutató edzőkkel. Csak éppen a hivatalos, szocialista sportpolitika nem akart tudomást venni róluk…

ROCHY ZOLTÁN

A magyar idegenlégió, futballisták és edzők öt kontinensen

Egy kezünkön is meg lehetne számolni, hányfajta „hajtása” volt az 1956-ot követő két évtizedben a magyar légiónak – mégis, mennyire, de mennyire különböző pályafutásokkal találkozhattunk! Akadtak (nagyon kevesen), akik még legálisan kimehettek „nyugatra”. Természetesen voltak olyanok is, akiket a hazai sportvezetés kiküldött, jellemzően „baráti” (szocialista) európai országokba vagy éppen „fejlődő” afrikai, ázsiai államokba. A legtöbben illegálisan hagyták el az országot, futballistaként letöltve egy- vagy akár majdnem másfél éves büntetésüket.

Czeisler Lajos a II. világháború előtt, alatt és után is sikerrel dolgozott külföldön. 1950–1951-ben az AC Milannal nyert olasz bajnoki címet. Hátul, balról: Toni Busini sportigazgató, Burini, Gren, Nordahl, Liedholm, Renosto, Czeisler. Középen: Annovazzi, Tognon, De Grandi. Elöl: Silvestri, Buffon, Bonomi

Az idegenlégiós kifejezés a labdarúgásban egy adott ország futballja képviselőinek más államokban tényked̄ését jelenti általánosságban. A magyar futball esetében az „idegenben" tényked̄és már szinte a születés pillanatában jelen volt, bár a 20. század elején, még a Monarchia idejében, nehéz az eligazodás a szülőhely, működési helyek klasszikus ország- illetve nemzetiségi eloszlása tekintetében. Az első magyar légiós játékosnak tekinthető Goldberger-Gilly Pál is Bécsben született, Magyarországon előbb a Műegyetem, majd a „33" FC csapatában játszott összesen négy évet – ekkor szerepelt kétszer a magyar válogatottban –, ám a Nemzeti Sport 1909-es cikke szerint több mint 300 mérkőzéséből 136-ot Németországban játszott (legnevesebb csapata a Freiburger FC volt, amellyel német bajnoki címet is nyert), 80-at magyar, 77-et osztrák, és 42-t svájci csapatban.

A magyar edzők valósággal uralták a két világbajnoki címet szerző válogatottat kitermelő calciót

Persze, Goldberger-Gilly kapustól a mi tárgyalt időszakunk világklasszis játékosaiig eltelő fél évszázadban szó szerint szerte a nagyvilágban, az öreg kontinens majd' minden országától, Észak- és Dél-Amerikán át, sok-sok helyen hagytak nyomot maguk után a magyar játékosok és edzők is. A legnagyobb tömeget a húszas-harmincas években, azaz a labdarúgás nyugat- és közép-európai professzionalizálódása idején távozók jelentették, a játékosok Francia-, Német- és Spanyolországba, valamint Portugáliába mentek. Olaszország az 1920-as évek második felében

zömmel játékosokat „importált”, a harmincas években pedig a magyar edzők valósággal uralták az évtizedben két világbajnoki címet szerző válogatottat kitermelő calciót, személy szerint többen is hozzájárulva a kiemelkedő sikerhez. Számszerűleg kisebb mértékben, de a klubok eredményességét tekintve az Ibériai-félsziget kisebbik államában, Portugáliában is rendkívüli szerepet játszottak a magyar szakemberek. A negyvenes évek elejétől 1959-ig egy-két brit edző kivételével csak magyar tréner irányította csapatok nyertek bajnokságot.

A negyvenes évek elejétől 1959-ig szinte csak magyar edzők csapatai nyertek bajnokságot Portugáliában

A 2. világháborút követő években is jelentős játékoskontingens hagyta el az országot, az első időszakban némelyikük még szabályos szövetségi engedéllyel, mások illegálisan, a nagy ’56-os disszidenshullám amolyan jóval kisebb előzményeként. Igen fontos a jelenlétük, mert jó néhányuk külföldi karrierjének dereka vagy vége, illetve edző pályájuk végighúzódik tárgyalt időszakunkon.

Közéjük tartozik első magyar világbajnoki ezüstérmes csapatunk két vezércsillaga, Sárosi György dr. és Zsengellér Gyula. A Fradi zseniális középcsatára 1948-ban, még legálisan, szövetségi engedéllyel távozott Olaszországba, de már nem játékosként, hanem edzőként dolgozott. Bariban kezdte meg tréneri munkáját, majd a Lucchese következett, és aztán Torino. Noha korábban a Grande Torino tett neki edzői ajánlatot, de azt nem fogadta el, hanem a városi vetélytárs, az akkor még csak 8-szoros bajnok (ma 36-nál tart) Juventus padjára ült le. Két ott töltött idénye közül az elsőben 1951–52-ben hétpontos előnnyel nyert bajnokságot csapata, a következő idényben két ponttal lemaradva a scudettóról ezüstérmes lett. További húsz esztendőt tevékenykedett edzőként – egyéves svájci kitérővel –, többek közt az AS

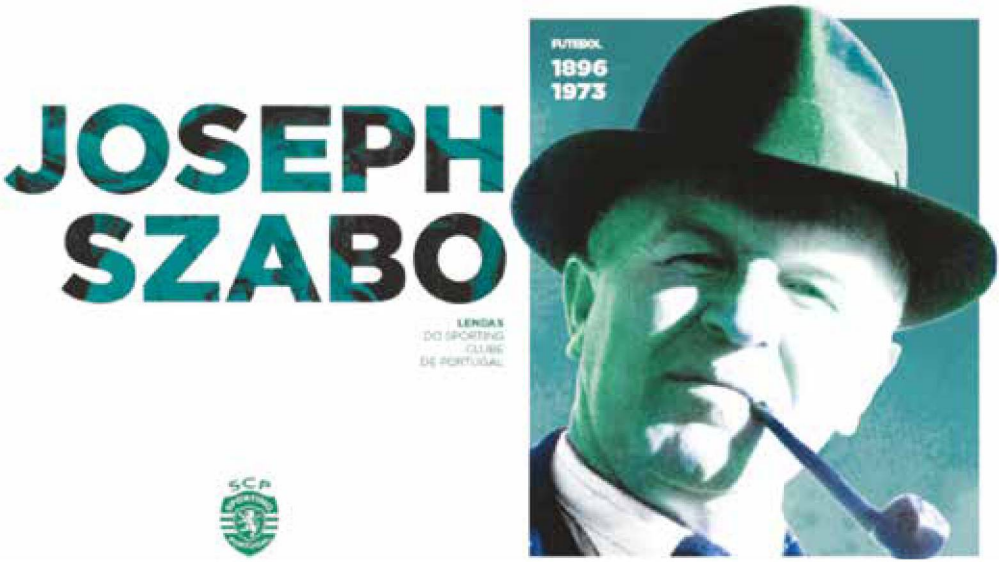

Így őrzi a Sporting CP Szabó József emlékét. Mindmáig senki sem szerzett nála több titulust a csapattal, senki sem nyert meg több mérkőzést

Románál is, ahol technikai igazgatóként is dolgozott, majd a fiatal nemzedék nevelésével foglalkozott Genovában, ahol letelepedett és 1993-ban hunyt el.

A Sárosinál három évvel fiatalabb Zsengellér Gyula, a legendás „Ábel" még játékosként is szerepelt Olaszországban, ahová szintén engedéllyel távozott, de jóval fénykorán túl a pályán már nem alkotott nagyot, igaz, zseniális felvillanásai voltak, a Romában és a harmadosztályú Anconában. 1950-ben csatlakozott a Hungaria, spanyolul Hungría néven szereplő, egy-két más közép-európai játékossal, de zömmel magyarokkal kiálló túracsapathoz, amellyel átkelt az óceánon, és sikeresen szerepelt Dél-Amerikában is. (A játékosok egy része ott is maradt, később rövidebb-hosszabb latin-amerikai edző karriert is befutva.) Nagy részük szerepelt a kolumbiai, FIFA által el nem ismert kalózligában is, ahol Ábel még 36 esztendősen is társgólkirály lett és gólrekordokat döntögetett. Ottani csapata, a Santa María-i Los Samarios játékos-edzőjeként fejezte be dél-amerikai karrierjét – bár egyes források szerint röpke ideig Ecuadorban és Venezuelában is tevékenykedett –, aztán először Cosenzába tért vissza, majd az ott nagyra becsült Künsztler József segítésével először 1964-ben szerződött Ciprusra, ahol a következő másfél évtizedben trénerkedett, egy-egy Görög- és Olaszországba tett kitérővel, amelyben szaktanácsadói szerződés is volt. 1999-ben Nicosiában hunyt el, 2013 novemberében hazahozatták és újratemették szülővárosában, Cegléden.

Zsengellér Gyula még 36 esztendősen is társgólkirály lett a kolumbiai kalózligában

A két, már Magyarországon csúcskarriert befutó vb-ezüstérmessel szemben a külföldön kiteljesedő harmadik világklasszis, Kubala László 1946-ban, a háborút lövető zűrzavaros időszakban illegálisan távozott az országból, az akkor viszonylagosan jobb körülményeket teremtő Csehszlovákiába, annak szlovák

Ebben a szerelésben játszott a Hungária Kolumbiában, 1951-ben. Hátul, balról: Monsider, Sárosi III, Rákóczi, Mészáros, Füzesi, Török, Hanke. Elöl: Uram, Szőke, Samu, Dankó, Di Lorenzo, Zsengellér, Nyers II

Kubala László kizárólag azzal a feltétellel volt leszerződni a Barcelonához, hogy a klub edzőként szerződteti a sógorát, Ferdinand Daučikot. A Real Madrid nem teljesítette a feltételt – oda nem ment

részébe. Anyai ágon szlovák rokonsága és sógora, Leopold (Fernando) Daučík – később barcelonai karrierje állandó kísérője, egy ideig edzője – is szerepet játszott az SK Bratislavába (a Slovan jogelődje) szerződésében, ahová egyébként barátai és játékostársai, Illovszky Rudolf és Schubert Gyula társaságában kötött kontraktust. Másfél idényes pozsonyi tényke-dése során játszott a csehszlovák válogatott-ban (6 mérkőzés, 4 gól), majd a Vasas hívására visszatért Budapestre (1949 májusa és novembere között 3-szor szerepelt a magyar válogatottban), majd újra illegálisan, Ausztrián keresztül érkezett Olaszországba, ahonnan – érdemi mérkőzések lejátszása nélkül csatlakozott a már említett Hungaria nevű alkalmi túracsapathoz, amellyel szép eredményeket értek el Spanyolországban, többek közt a vb-re készülő spanyol válogatottat is legyőzték. Az Espanyol elleni meccsen elért zseniális gólja irányította rá a katalán város nagyobbik klubja vezetőinek figyelmét. 1950 júniusában írta alá első kontraktusát, amely őt a világhír-név felé, a Barçát a földkerekség egyik legnagyobb és legnépszerűbb klubjai közé repítette – elfogulatlan elemzők szerint. Színes, kreatív és eredményes játékát könyvtárnyi cikk, elemzés, könyv méltatta. A megszerzett címek csaknem mindegyikéből – 1950 és 1963 között tizenkét hazai és nemzetközi trófea, közte négy spanyol bajnoki cím, két-két Latin Kupa- és VVK-győzelem – rengeteg sérülése

Kubala László 1950 júniusában írta alá első szerződését, amellyel megindult a világhír felé

Kubala László (balra, elöl) igazán otthon érezte magát Barcelonában. S duplán is a város magyar vendéglőjében, ahol nagyon gyakran megfordult

ellenére kulcsszereplőként vette ki részét. Miatta építette fel a klub a régi pálya helyett a Camp Nout, hogy több tízezer szurkoló követhesse rendszeresen Kubala és társai játékát. Klubkarrierje levezetéseként az Espanyolban és az FC Zürichben is játszott (és edzősködött is párhuzamosan), majd a NASL-ben szereplő kanadai Toronto Falconsban fejezte be aktív játékoskarrierjét, s kezdte meg hasonlóan fajsúlyos edzői pályáját, ugyancsak kettős szerepben. Amúgy a spanyol válogatottban is szerepet kapott (1953–61: 19/11), így ő a világ egyik ismert futballistája, aki három nagyválogatottban is játszott. (Sajátos párhuzam, hogy az el Clásico másik korabeli frontembere, Alfredo Di Stéfano mondhatja csak el ezt magáról az ismert klasszisfutballisták közül, aki az argentin, a kolumbiai és a spanyol válogatottban is pályára lépett – más kérdés, hogy a FIFA nemcsak a kalózligát, hanem az akkori kolumbiai válogatott meccseket sem tekinti hivatalosnak.) Kubala edzői-sportvezetői pályája a kezdeti játékos-edzőségek után elsősorban természetesen a Barcelonához kötődik (technikai vezető, ifjúsági edző, utánpótlás-igazgató, csak rövid ideig vezetőedző), de volt spanyol csapatok és a szaúd-arábiai al-Hilal, valamint a spanyol felnőtt válogatott szövetségi kapitánya, az 1992-es olimpiai bajnokcsapat szakvezetője, és tréneri hatytyúdalként paraguayi szövetségi kapitány is.) Óriási tekintélye lehetővé tette, hogy játékos korában, s később is sokat segítsen magyar játékosoknak és edzőknek is szerződésekben,

Kubala óriási tekintélye lehetővé tette, hogy rengeteget segítsen magyar játékosoknak és edzőknek

de akár újságírók vagy privát emberek ügyesbajok dolgainak intézésében is. 2002-es halála óta a klub legnagyobbjai közt jegyzik, ma már szobra is van a Camp Nou bejáratánál.

Csak három futballóriás karrierjének vázlatos képe is hozzásegít benne, hogy megértsük, hogy az a hatalmas kivándorlási hullám, amely az 1956-os forradalom leverése után Magyarországról megindult, adott esetben milyen futballközegbe érkezett. Nem kérdéses, hogy a mintegy 217 ezresre becsült kivándorló tömegből valószínűleg többszáz első és másodosztályú, ami fogalmaink szerint profi vagy félprofi játékos került három kontinens, Ausztrália, Amerika és persze Nyugat- és Dél-Európa sok országába, közülük legalább kétszázra tehető azok száma, akinek valamiféle nyoma van a „fogadó ország" különféle statisztikáiban.

A „csúcsvonulat" értelemszerűen az aranycsapat három világklasszis csatára, akik játékosként mindhárman jelentős szerepet játszottak a két spanyol gigaklub, a Real Madrid és a Barcelona globális hatásának kialakításában. Puskás Ferenc edzői karrierje is világszinten jelentős, két barcelonai korábbi játékostársa, Kocsis Sándor és Czibor Zoltán tréneri pályája praktikusan elhanyagolható. Puskás öt vagy hat bajnoki címhez, három BEK-győzelemhez, Világkupa-trófeához segítette több egyéb közt a Realt, négyszer volt spanyol gólkirály, jó néhány rekordját csak több mint fél évszázad elteltével, a 21. század tízes-húszas éveiben érték utol és javították meg az utódok, s van olyan is. amely továbbra is fennáll. A két exfradista, exhonvédos csatár egyaránt VVK-t, spanyol bajnokságot és

Puskás Ferenc – egyedüli magyarként – mind az öt kontinensen dolgozott edzőként

Puskás Ferenc, a Panathinaikosz edzőjeként, az 1970–1971-es BEK-sorozat elődöntőjében, Belgrádban, a szerb Miljan Miljaniccsal

kupát is nyert a Barçával – persze Kubalával együtt – és szenvedő részese volt egy elvesztett BEK-döntőnek is.

A három játékoszseni közül a legnyitottabb, extrovertált személyiségű Puskás futotta be a legnagyobb ívű, leghosszabb és legeredményesebb edzői karriert, trénerkedett mind az öt kontinensen, a legrangosabb európai kupadöntőig vezetett klubcsapatot (Panathinaikosz, 1971), három országban négy csapattal szerzett bajnoki címet, hárommal nyert országos kupát, két nemzeti válogatott szövetségi kapitányaként is működött, igaz, ezek rövid és nem túl sikeres kapitánykodások voltak.

Hidegkuti Nándor edzőként külföldön elsősorban Olaszországban és Egyiptomban ért el sikereket

Persze, a „klasszikus" aranycsapat további tagjai is külföldön tevékenykedtek később, a svájci vb-n szereplő keretből Grosics tartózkodott még játékosként rövid ideig kint. A többiek zömében legálisan, magyar szövetségi engedéllyel dolgoztak más országokban, mi több, egyeseket az MLSZ diszponált, osztott el az úgynevezett fejlődő országok kéréseire. Kivételt képez Lóránt, aki illegálisan, diszszidensként távozott, mielőtt eredményesen edzősködött Német- és Görögországban, vezette az FC Bayernt, bajnokságot nyert a PAOK-kal. Hidegkuti Olaszországban, Lengyelországban, Egyiptomban és az Emírségekben is dolgozott, közben természetesen itthon is, közel három évtizedes edzői karrierje során, Itáliában Olasz Kupát és KEK-et nyert, KEK-döntőig jutott a Fiorentinával, az egyiptomi al-Ahlival öt bajnoki címet szerzett, még 75 esztendősen is visszahívta technikai igazgatónak a korban inkább angol nevén, Nationalként emlegetett kairói óriásklub. Lantos Görögországban volt 1966-ban

Lantos Mihály a hatvanas évek közepén – egykori mesterével, az az akkor az Olimpiakosz vezetőedzői posztját betöltő Bukovi Mártonnal – Pireuszban dolgozott

Csernai Pál, az egykori kétszeres válogatott futballista az edzői pályafutása legnagyobb részét a Bundesligában töltötte. A Bayernnél Karl-Heinz Rummenigge és Paul Breitner is a játékosa volt

Bukovi Márton segédedzője az Olimpiakosz bajnokcsapatánál. Zakariás Guineában volt szövetségi edző, a svájci vb-n nem játszó kerettagként részt vevő Kárpáti Béla Nigériában tartományi szövetségi edzőként dolgozott, és Iránban is trénerkedett a Tadhamonnál. A vonatkozási csoportnak tekintett 22-es svájci vb-keretből nem kevesebb mint 11-en – plusz a nem nevezett, de a csapattal együtt kint tartózkodó Sándor „Csikar" csak magyarországi szerepeket vállalt/kapott. Érdekes lehet egy gyors összehasonlítás az 1938-as, előző vb-ezüstös csapat 22-es keretének légiós munkásságával. Közülük csupán hatan nem játszottak vagy dolgoztak más országokban, a már említett Sárosin és Zsengelléren kívül a kisebbik Sárosi, Béla több országot érintő játékos és tréneri karriert futott be, volt köztük Amerika kivételével minden földrészen szövetségi kapitány, köztük kontinensbajnok is (Titkos Pál az első Afrika-kupán Egyiptommal). Praktikusan csak másfél évtized telt el a két ezüstcsapat vb-szereplése között, de ebben az időszakban történt meg a magyar futball részleges nemzetközi elszigetelődése a nyugati világtól, a kommunista rendszer regnálásának első, kemény diktatúrás évtizedében.

Elszigetelődött a magyar futball a kommunista rendszer első, kemény évtizedében a nyugati világtól

Visszatérve még az Aranycsapathoz, ha tágabban értelmezzük a fogalmat, az 1949-től 1956 végéig terjedő időszak válogatott játékosai közül Szusza Ferenc Lengyel- és Spanyolországban (két lengyel bajnoki cím, Copa del Rey-győzelem), a kétszeres

Fazekas Árpád 1957-ben érte el a legnagyobb sikerét a Bayern Münchennél: a DFB-kupa győztese lett. Kimagasló teljesítménnyel járult hozzá a sikerhez

válogatott Csernai Pál (ő is illegálisan távozva) hat államban a tárgyidőszakon évtizedekkel túlnyúlva edzősködött szép sikerekkel, Babolcsay György és Bundzsák Dezső Görögországban , Faragó Lajos Mozambikban, Kárpáti Béla Iránban és Nigériában, Kertész Tamás Etiópiában, Ghánában és Líbiában, Kovács I Imre, Kovács II János és Rákóczi László Egyiptomban, Teleki Gyula Kuvaitban, Lengyelországban és Szudánban, Zakariás József Guineában, Zsolnay János Cipruson végzett edzői munkát. Jó néhányan ugyancsak edzősködtek, de külföldi tevékenységük a tárgyidőszakunkon távolabbra nyúlt (olyan nagyságoké, mint Kovács Ferenc, Sárosi László vagy Tichy Lajos és Várhidi Pál).

Az ifjúsági válogatott 1956-ban, Bécsben több tanácskozás után gyakorlatilag szétszéledt

A válogatottak közül Palotai János és Sipos István Németországban játékoskarrierjét is folytatta, ugyanott Fazekas Árpád a Bayernnel Német Kupát, később az Anderlechttel belga bajnokságot is nyert.

Különleges karrier Henni Gézáé, aki játékosként rövidebb, edzőként jóval hosszabb és tartalmasabb időszakot töltött az Egyesült Államokban, ahol szövetségi edzőségig is vitte.

Persze nemcsak a nagyválogatottat érintette az exodus 1956 késő őszén és telén, az felnőtteket követő korosztály legnagyobb reménységét is felkapta és szerteszórta a történelem. A méltó utánpótlásnak ígérkező ifjúsági válogatottról van szó. A csapat az 1956-os, itthon rendezett UEFA-tornán csoportgyőztes lett – a tornán csak csoportmeccseket rendeztek, a kiírás szerint nem mérkőztek a végső győzelemért –, közben az angol válogatottat is 4:2-re legyőzve. A csapat játéka olyan mély nyomokat hagyott a legyőzött ellenfél vezetőiben, hogy meghívást kapott két mérkőzésre Nagy-Britanniába. Októberben vonattal indult útnak a 16 játékos, a küldöttséget Hoffer

József – 14 évvel később a nagyválogatott szövetségi kapitánya – vezette, Vincze Jenő (1938 vb-ezüstérmese) volt az edző. Ausztriában 3:1-re nyert az együttes, majd kétszer 2:1-re vereséget szenvedett Londonban az angoloktól (az elsőt a White Hart Lane-en éppen október 23-án, a másodikat Sunderlandben két nappal később), majd értesülve az eseményekről, Bécsben több tanácskozás után gyakorlatilag szétszéledt. A vezetőkön kívül a 16 játékosból Gelei József és Povázsai László tért vissza Magyarországra, Mathesz Imre szerződést kapott az Austria Wientől, majd néhány hónap után hazajött, és pár hónapos eltiltás után újra játélengedélyt kapott, akárcsak a nagycsapatból Grosics. (Gelei később olimpiai bajnok lett Tokióban, majd Mathesszel együtt játszott az 1966-os brazilvevő, vb-negyeddöntős nagyválogatottban.)

Az ificsapat legnagyobb része, egy hattagú kontingens az edző Vincze Jenő vezetésével a genfi Servette-nél kötött ki. Várhidi Mihály kapus (néhány hónap után hazatért) és Keresztes Gábor nem játszott mérkőzést az együttesben, Babos Sándor fedezet további sorsáról nincs adat. A vezetőedzői szerződést kapó Vincze három játékossal számolhatott 1957-ban és 1958-ban tréneri regnálásakor, az eredetileg védő, később támadó középpályás Pázmándy Péterrel, a fedezet Makay Dezsővel és a csatár Németh Valérral, akik aztán két bajnoki címet, nemzeti kupát és Alpesi Kupát is nyertek a genfiekkel. Makay hamar távozott, Pázmándy 12 éven át, Németh egészen 1974-ig szolgálta a klubot, tagja lett az egyesület Hall of Fame-jének is. Keresztes 1957-től már Saarbrückenben kapott szerződést, négy év után egyszezonos grenoble-i kitérővel szerződött Hollandiába (kupát is nyert a Willem II-vel), ahol egészen 1974-ig játszott, majd

A svájci Servette-nél három magyar játékos. Pázmándy, Makay és Németh is szerződést kapott

A legendás ifjúsági válogatott 1956 novemberében, Locarnóban. Hátul, balról: Povázsai, Kaszás, Keresztes, Lipták, Németh, Pázmándy, Kovács, Hanek, Mathesz Középen: Sztáni, Nemes, Lőrincz, dr. Nagy István orvos, az osztrák Karl Geyer, Vincze Jenő edző Elöl: Gelei, Várhidi, Szalay, Makkai.

edzősködött, ott is hunyt el 2019-ben. Ugyancsak a Németalföldre vitt Nemes Gyula útja, az eredetileg hátvéd jobbösszekötőként Belgiumban az RFC Liège, az Anderlecht és a Cercle Brugge, Hollandiában az SC és a Twente, az MVV és a Sittard, Franciaországban a Caen és a Dunkerque mezét viselte, Svájcban a Buchsban játékos-edzőként zárta karrierjét, majd Izlandra kerülve trénerként bajnoki címet nyert a hetvenes évtized végén a Valurral.

Hasonló világvándor lett Lipták Györgyből és Hanek Jánosból. Előbbi 1957-től három évet töltött Belgiumban, hatot Hollandiában, megfordult Puskás keze alatt a Vancouverben a NASL-ben 1969-ban, egy évre rá bajnok lett az amerikai profiligában a Kansas City Chiefsszel (az edző Bédl János volt, a csapat tagjai közt volt Fehér Sándor amerikai válogatott kapus, az Alexként szereplő Nagy E. Sándor és az 56-os ifiválogatott csapattárs Hanek és Szalay is), ő is az Államokban hunyt el tavaly. Hanek Frankurton és az akkor még nagyobb stuttgarti klubnak számító Kickersen át jutott el Hollandiába, két évig ott is együtt játszott Utrechtben Liptákkal, akivel aztán Észak-Amerikában is együtt maradt Vancouverben és Kansasban.

Az ózdi Sztáni István (nyugat)német bajnoki címet nyert 1959-ben az Eintracht Franfurttal

Ugyancsak megfordult Hollandiában Lőrincz Tibor is. Frankfurtban kapott szerződést 1957-ben, majd Altona után az akkor még csak egyszeres német bajnok FC Bayernben is szerepelt 1959–60-ban, öt évet játszott Hollandiában, majd négyet Svájcban, a liechtensteni SC Vaduzban játékos-edzőként hagyott fel az aktív labdarúgással.

A Németországon keresztül pályájukat folytatók közül Sztáni István futotta be a legnagyobb játékoskarriert. Az ózdi

Sztáni István, szerencsére, 88 évesen még mindig köztünk van, Frankfurtban él. Lakásában főhelyre került az Ózdi Kohász zászlója, és a magyar címer is

A Houston Stars magyarjai. A felső sorban balról a negyedik „Sandy" Fehér. A középső sorban balról az első öt: Jani Ferenc, Vígh „Tiby" Tibor csapatkapitány, Magyar Tibor, Henni Géza és Benedek János („Jim"). A jobb szélen Szalay Tibor. Elöl , szintén a jobb szélen, Deák „Andy" András

csatár Frankfurtban bajnoki címet nyert az Eintrachttal, két ottani periódusa között két bajnokságot Belgiumban a liège-i Standarddal, amellyel BEK-elődöntőig is jutott. Gentben és Tourmainben játékos-edzőként működött, majd 1974-től 1980-ig edzősködött, 1975–76-ban a bundesligás VfB Stuttgartot is irányította, mindmáig köztiszteletnek örvendve él Frankfurtban.

Utoljára hagytuk a legendás ificsapatból a „spanyol különítményt". A jobbszélső Kaszás László (Kasznerként született) 1956–57-ben már a Vasas nagycsapatában is játszott. 1958–59-ben a Barcelonánál, 1959–60-ban – részben Östreicher Emil segítségével – a Real Madridnál kapott szerződést, de különböző okokból egyik spanyol gigász első csapatában sem szerepelt a nagycsapatban tétmérkőzésen. Játszott viszont az élvonalban a Racing Santanderben és a barcelonai Epanyolban – itt Kubala segítségével –, végül Hispániában a másodosztályú Constanciában és Léridában, közte egyidényes velencei kitérővel. Levezetésként ő is Amerikába szerződött

Houstonban hét magyar is szerepelt egyszerre Henni Géza csapatában, amelyet Starsnak neveztek

át, de nem a „több magyaros" csapatokban, hanem a 1967-ben az NPLS ligában a Philadelphia Spartansban, valamint egy évre rá az NASL-ben a St. Louis Starsban és a New York Generalsben szerepelt.

A másik „spanyol", Szalay Tibor előbb még Bécsben maradt, a helyi Austriában az 1957–58-as idényben közel 50 bajnokin játszott. Onnan szerződött át Sevillába, majd az 1961 szeptemberében és októberében 6 találkozón, közte két bajnoki meccsen szerepelt az FC Barcelonában is, egy gólt is szerezve (az amúgy szépítő találat volt a Real Sociedad ellen 1:2-es találkozón), majd a Murciában búcsúzott Spanyolhontól, Törökországba szerződött. Ott töltött egyetlen idényében török

Három jókedvű magyar Barcelona-mezben az 1961-es BEK-döntő előtt. Jobbról a második Kocsis Sándor, a harmadik Czibor Zoltán, a negyedik Kubala László. A végén búslakodtak, 3:2-re nyert a Benfica

bajnokságot nyert Kuzman József csapattársaként, akivel együtt ment harmadjára Amerikába (korábban két nyári idényben játszott a New York Hungariában), csak ő Kansas előtt a Henni Géza irányította, szintén több magyart (Benedek, Deák, Fehér, Jani, Magyar, Vígh és ő) alkalmazó Houstonban szerepelt 1968-ban, majd 1971-ben a Washington Dartsban zárta NASL-szereplését, magyar csapattárs nélkül, majd egy évre rá a New York Hungariából vonult vissza játékosként.

Persze, a tágabban értelmezett aranycsapat és az '56-os ifiválogatott csak a jéghegy csúcsa, a forradalom utáni nagy kivándorlóhullám más neves és kevésbé neves, de külföldön sikereket elérő, vagy egész csapatok magvát adó (lásd: amerikai, ausztráliai és dél-amerikai „magyaros" klubok) játékost, edzőt és sportvezetőt adott kvázi a világfutballnak. Mást ne mondjunk, az 1956-os ifik előtt egy évvel az olaszországi UEFA-tornán csoportgyőztes (ott sem játszották tovább a versenyt), mindhárom meccsét 10:1-es gólkülönbséggel megnyerő keretében az említettek közül játszott már Várhidi kapus, Nemes, Keresztes és Povázsai is, de abból a garnitúrából is néhányan sikeresek lettek egy vagy több országban. A csepeli jobbszélső Völgyi (eredetileg Wölbling) Olaszországon keresztül, egyéves FIFA-eltiltást – rövidebb-hosszabb ideig ezt valamennyi ismert 56-os távozó átélte-megszenvedte – követően a Benelux-államtrió mindegyik tagjában játszott, a csúcson belga bajnoki ezüstöt és bronzot is

A hatvanas években a Benelux-államokban szívesen látták a jó magyar futballistákat

nyert az Anderlechttel. A szikrázó tehetségű, villámgyors dorogi Ilku II Péter – a két világbajnokságot is a magyar csapattal megjáró Ilku István öccse – a spanyol kontingenshez csatlakozott, 1958–59-ben bajnoki ezüstöt is nyert az Atlético Madriddal, ám egy nagyon súlyos lábtörés miatt be kellett fejeznie pályafutását, bár 1964-ben még játszott a katalán Tarragonában. A kiváló Győri Lokomotív-balszélső Karikó Ervin is Németalföldön ténykedett, előtte egyes adatok szerint megjárta Kolumbiát, a Standardból Svájcba igazolt 1963-ban, már 30 éves korában felhagyott az aktív futballal, de előtte 1965-ben kupát nyert a luxemburgi Sporával.

Az 1956-os távozók közül a mellékelt statisztikában a tárgyalt két évtizedes időszakban lett osztrák bajnok és kupagyőztes Szabó Gyula (Julius) a LASK-kal, osztrák és török bajnok Kuzman József, belga és német bajnok Sztáni, belga bajnok Dacsev Miklós német kupagyőztes és belga bajnok Fazekas Árpád, luxemburgi bajnok Béres András, luxemburgi kupagyőztes Karikó, a nyolc spanyol bajnoki cím és négy kupagyőzelem egyaránt a Puskás, Kubala, Kocsis, Czibor kvartett nevéhez fűződik, a svájci bajnoki címeket és kupát a Magay, Pázmándy, Németh Valér trió nyerte, a másik török bajnok Szalay lett, amerikai (NASL-) bajnokságot Benedek János és Hanek nyert.

1956 után jött el az Egyesült Államok legjobbjai közé emelkedő New York Hungária aranykora

Az 1956-osok további (országos, nemzeti) kupasikereit Kanadában Fábry László és Kuczi Mihály (New Westminster Royals), valamint Kondora Csaba (Vancouver Columbus), az Államokban a New York Hungaria 1962-es 16 játékosa mellett Rácz András (3), Vinyei Jenő és Vígh Tibor érte el az US Open Cup megnyerésével.

A New York Hungária aranykorának csapata. Hátul, balról: Kovács II, Singer, Majtényi, Hruza, Karsay I, Karsay II, Henni II, Édes, Zsidó. Elöl: Pál, Máté, Henni I, Domboróczky, Reszneki, Kovács I

Az akkori exodus legfőbb célállomásai a tengerentúli angol anyanyelvű országok, az Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália voltak. Ennek megfelelően egyfelől az ott működő, korábban is létező magyar identitású klubok igazi vérfrissítést kaptak, másfelől új klubok is alakultak.

Az USA-ban szakmailag a legtöbbre a már 1920-ban alapított New York Hungaria jutott. A klub 1958-ban a Yorkville Hungariansszal olvadt egybe, együtt alkották a Hungáriát, amelynek vezetésébe bekapcsolódott báró Neumann Ferenc is, a közvetlenül a háború után két bajnokságot is nyerő aradi aranycsapat egykori tulajdonosa. Lényegében ekkor érkezett el a Hungária „aranykora": a gárda az ötvenes évek végétől öt alkalommal is elnyerte a DAFB (Deutsch-Amerikanischen Fussball-Bund bajnoki címét, először 1956–57-ben, majd 1958 és 1962 között négyszer, megszakítás nélkül. Természetesen e dicső eredménysorban hatalmas szerepet játszott a hazulról érkező, „minőségi utánpótlás". Mindenekelőtt Henni Géza, az FTC és a Bp. Dózsa volt válogatott kapusa, aki az első bajnoki címből „csak" játékosként, a többiből játékos-edzőként vette ki (oroszlán)részét. Rajta kívül meg Zsidó Domonkos és Karsay István mondhatja el magáról, hogy a sorozatban elért négy DAFB-bajnoki diadal részese volt. Az első bajnokcsapatot egyébként még Bonyhádi Lajos (egykori román gólkirály) trenírozta, s játszott benne a korábbi kolumbiai magyar túracsapatban Zsengellérékkel

Ausztrália nagyvárosai közül Melbourne-ben működött a legerősebb „magyar" csapat, a St. George

A kalandos életű Szegedi-Simatoc Miklós – aki játszott a Nagyváradi AC csapatában, majd később a Barcelonában is, mielőtt Ausztráliába költözött – világos öltönyben, a St. George Budapest csapatának edzőjeként

Abonyi Attila – az 1974-es világbajnokság egyetlen budapesti születésű futballistája – 1961 és 1977 között 61 mérkőzésen 25 gólt szerzett az ausztrál válogatottban. Mindmáig ötödik a Socceroos góllövőlistáján

együtt szereplő Majtényi Béla, a későbbi USA-válogatott Pál József és a nagyobbik Karsay testvér, Sándor is, aki viszont később két évet az Anderlechtben szerepelt. A Hungária 1962-ben jutott a csúcsra. Ekkor az immáron ötszörös DAFB-bajnokcsapat megnyerte a 147 (!) induló csapattal rajtoló US Open Challenge Cupot, az elődöntőben elbúcsúztatva a sorozat előző két kiírásának győztesét, az Ukrainian Nationalst, a döntőben pedig 3:2-re legyőzve a San Francisco Scots együttesét, majd elindulhatott és a negyeddöntőig jutott a Concacaf Bajnokok Tornáján, a regionális bajnokok első észak-amerikai versengésén.

Kanadában a torontói Hungaria erősített 1956-ban érkező kiváló játékosokkal , mint például Fecske István, a volt MTK-kapus vagy éppen a már említett Karikó Ervin, a korábban Belgiumban is megforduló egykori ifjúsági válogatott balszélső. 1958-ban velük együtt megnyerte a klub a Toronto tartományi bajnokságot és kupát is.

Ausztráliában az 1950-ben Ferencváros SC néven alapított, 1951-ben Európára,

Abonyi Attila az ausztrál válogatott tagjaként szerepelt az 1974-es labdarúgó-világbajnokságon

1957-ben Budapest SC-re átkeresztelt, 1958-ban a másodosztályú bajnokság megnyerésével az állami ligába feljutó, 1963-tól pedig mai nevét viselő St. George Budapest SC olyan kiválóságokat tudhatott edzői sorában az évtizedek során, mint Hircsák-Csák István, a több mint 300-szoros magyar válogatott jégkorongkapus, Szegedi-Simatoc Miklós az egykori nagyváradi aranycsapatból (később az Inter és a Barcelona játékosa), Polgár „Drumi", valamint két korábbi-későbbi ausztrál válogatott szövetségi kapitány, Vlasits József és a délvidéki Árok Ferenc is... Ilyen kvalitású szakemberek dirigálásával – s persze, nagyszerű játékosokkal, mint az 1944-ben a NAC-cal

Guttmann Béla rengeteg helyen vállalt munkát Európában és Amerikában, de világhírét a Benficánál töltött korszaka alapozta meg. Mellette világklasszis játékosai, Coluna, Águas és Eusébio

magyar bajnok Deményi-Demetrovics Rezső, vagy a Textilesnek hívott MTK-val 1951-ben bajnok Bosánszky Jenő, Jobbágy-Persőczy Miklós (később Kanadában, az Államokban és Svájcban is megfordult), Csárdás József, később a délvidéki „Dez" Marton Dezső és Abonyi Attila (ausztrál válogatottak) – tárgyalt időszakunkban a csapat háromszor (1967, 1972, 1976) megnyerte Új-Dél-Wales ligabajnokságát, 4-szer pedig (1962, 1967, 1972, 1975) az állam csapatai számára kiírt Ampol-kupát. 1967-ben az alapszakaszt, a rájátszást és a kupát is megnyerte a szurkolói által Sárkányoknak nevezett, a magyar nemzeti színekben, piros mezben, fehér nadrágban és zöld sportszárban pályára lépő csapat, 1969-ben és 1970-ben második lett az állami nagydöntőben (Grand Finale), 1971-ben pedig négy évvel első sikere után újra megnyerte azt. A szomszédos sziget, Új-Zéland egyetlen magyar csapatát, a Hungáriát is zömmel 56-osok alapították, igaz, pár évvel később, 1962-ben, a klub öt évre rá megnyerte Wellington tartomány (a főváros körzete) bajnoki rájátszását és kupaküzdelmét, 1970-ben pedig egy évig szerepelt az újonnan létrehozott országos bajnokságban is (National Soccer League). A csapat legismertebb játékosa Németh István volt (Stefan Nemet), aki 4-szer szerepelt az ország válogatottjában. S persze a szigetországnak is volt magyar szövetségi kapitánya, Schwanner János, az egykori Elektromos- és Postás-futballista, az ötvenes években játékosként Dél-Amerikában játszott a Flamengóban és a Colo-Colóban is, edzői karrierje pedig Ausztria, Belgium és Svájc mellett – pontosabban között – 1968-ban új-zélandi kapitánysággal

Guttmann Béla két alkalommal is megnyerte a Benfica csapatával a Bajnokcsapatok Európa-kupáját

érte el országos csúcsát, majd tréneri pályáját Ausztráliában fejezte be, s végül Új-Zélandon telepedett le és ott is hunyt el 2015-ben.

Schwannerrel értük el azt a szegmensét a „magyar légió" történetének, amelyet nagyjából a korszak nagy régebbi vonulataként jellemezhetünk. Ők a tárgyalt időszakunk kezdetén már külföldön tevékenykedtek, 1956 utánra áthúzódott érdemi karrierjük, egy-két kivétellel tehát edzőkről van szó. A legnagyobb sikereket elérők közülük kerültek ki, a két legnagyobb diadal elérője, az egyaránt edzőfejedelemnek titulálható Guttmann Béla és Kovács IV István is. Huszonegy év telt el a születésük közt, de a budapesti tánctanár és a temesvári teoretikus egy évtized differenciával érte el az európai klubfutball csúcsát, előbbi a lisszaboni Benficával 1960–61-ben és 1962–62-ben, utóbbi az amszterdami Ajaxszal 1970–71-ben és 1971–72-ben. A játékosként és edzőként is tartalmasabb karriert befutó Guttmann jóval

A hajdanán a Kolozsvár színeiben a magyar NB I-ben is futballozó Kovács István az Ajaxnál brillírozott

korábban nyert KK-t és kétszer magyar bajnokságot, nem sokkal időszakunk előtt olasz és São Pauló-i állami (paulista) bajnoki címet, a BEK-diadal előtt és közben a Portóval és a Benficával három bajnoki aranyat és egy kupatrófeát. A közvetlenül utána a Peñarollal egy uruguayi bajnoki címet és Libertadores-kupa-döntőt elérő, civilben ifjan tánctanár világpolgár edzőként nem volt a klubvezetők kedvence, máig emlegetett sztorija az átok, amellyel a Benfica elnökén keresztül a klubot illette távozásakor, mely szerint a sasok száz évig nem fognak újabb európai kupatrófeát szerezni – az átok most már 63 éve hat, a

Kovács István, az AFC Ajax edzője leghíresebb játékosával, Johan Cruyff-fal a kispadon. A kép ritkaság – mert nem Cruyff, hanem Kovács kezében van éppen a cigaretta…

Sós Károly (a képen jobbra) az NDK válogatottját vezette az 1960-as évek jelentős részében. 1964-ben olimpiai bronzérmes lett a keletnémet futballistákból álló német csapattal Tokióban

csapat azóta 9 európai kupafinálét bukott el. Kovács, aki ugyan nem volt magyar állampolgár sosem, de magyar identitását nem tagadta, nyert az Ajaxszal európai szuperkupát (az Guttmann „fénykorában" még nem létezett) és világ- (a korszakban Interkontinentálisnak is nevezett) kupát is, amit viszont a másik edzőzseni harmadik meccsen Montevideóban elvesztett abban a stadionban, amelyben egy évre rá bajnokcsapat edzőjeként ünnepelték. Kovács emellett éppúgy két ország szövetségi kapitányaként is dolgozott (Franciaország, Románia), mint Guttmann (Portugália, Ausztria), tegyük hozzá, hosszabban és sikeresebben, de az ő edzői karrierjének második fele bő egy évtizeddel kilóg tárgyalt időszakunkból. Mások is értek el kisebb-nagyobb sikereket akkoriban, köztük olyan, szintén több évtizedes pályát befutó trénerek is, mint Czeisler Lajos (korábban 6-szoros svéd bajnok, kétszeres kupagyőztes, a Milannal olasz bajnok, de a mi időszegmensünkben is a Fiorentinával sportigazgatóként Olasz Kupa- és KEK-győztes, majd afféle edzői hattyúdalként portugál bajnok és kupagyőztes is) Molnár Ignác (izraeli és török bajnokcsapat mestere), Székely László (török bajnok, korábban izraeli, tárgyalt időszakunkban török szövetségi kapitány) vagy Kutik András (több mint két és fél évtizedes itáliai edzősködés után török bajnoki aranyérmes) és a már említett 1938-as vb-ezüstérmesek közül Toldi Géza (korábban finn bajnok, dán bajnok és kupagyőztes, 1964-ben ismét dán kupagyőztes).

Miközben a játékosoknak szigorúan tilos volt külföldre szerződniük, az edzőket egyenesen küldték

A következő két csoport már a „szocialista profizmus" terméke. Miközben a játékosoknak szigorúan tilos volt külföldre szerződniük, az edzőket egyenesen küldték, szabályos, ellenőrzött, a szövetség által direkt irányított módon. Elsősorban az úgynevezett „fejlődő országokba" szóltak a kiküldetések, megfelelően az akkori diplomáciai, külügyi elképzeléseknek, gazdasági-kulturális együttműködési szerződések szerves részeként. (A szisztéma, persze „felpuhítva" egészen a rendszerváltásig többé-kevésbé érvényben maradt. Az ily módon legális „légióssereg" érte el a legnagyobb kontinentális sikereket, a két Afrika-kupadiadalt (Titkos Pál 1959-ben Egyiptommal és Csanádi Ferenc 1968-ban Kinshasa Kongóval – ma: Kongói DK), az Ázsia-kupa ezüstöt (Mándi Gyula, 1960-ban Izraellel) az Ázsiai Játékokdöntőt (Szűcs György 1966-ban Iránnal) vagy az olimpiai bronzot (Sós Károly, 1964-ben a tulajdonképpeni NDK-válogatottal).

A külföldön szövetségi kapitányként dolgozó magyarok mérlege: 40 ország, 433 hivatalos mérkőzés

A klubcsapatok sikerei közül a legtöbb egy másik hatalmas tréneri karrier időszakukra eső részéhez kötődik. Kalocsay Géza dr. (játékosként magyar válogatott és vb-ezüstérmes az 1934-es csehszlovák válogatottal) jugoszláv kupát, belga bajnokságot, két lengyel bajnoki aranyat és egy kupatrófeát nyert, algériai és pakisztáni szövetségi edző, utóbbiban szövetségi kapitány is volt, később egyiptomi bajnokságokat és kupát is nyert a hetvenesnyolcvanas évek fordulóján. Hidegkuti és Szusza edzői sikereit már az aranycsapatnál érintettük. Említsük meg ebből a kategóriából

Sárosi György dr. és Toldi Géza. Az 1930-as években ők voltak a Ferencváros gólgyárosai, majd az 1940-es évek végétől külföldön dolgoztak. Előbbi Olaszországban, utóbbi Dániában érte el legnagyobb sikereit

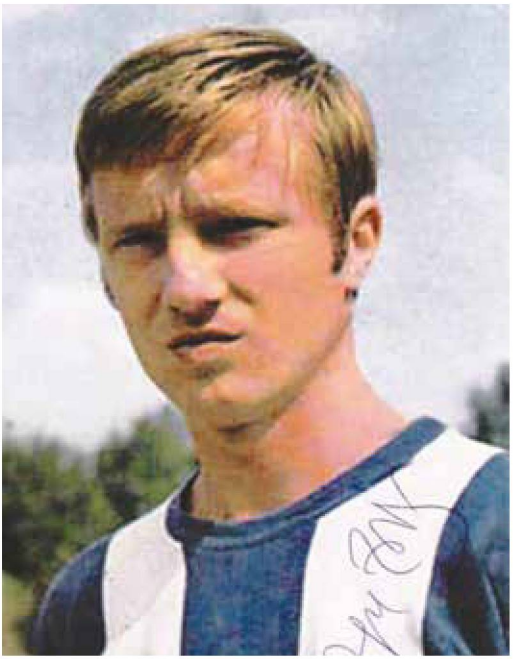

Varga Zoltán – viharos külföldi pályafutása alatt – Hertha BSC, az Aberdeen, az Ajax és a Borussia Dortmund mezét is viselte. Különösen Skóciában ment jól neki a játék

azokat, akik egynél több címet, trófeát szereztek tárgyidőszakunkban! Bukovi Márton két görög bajnokságot nyert (1956 előtt persze sok minden mást is Jugoszláviában), Farsang Ferenc két lengyel bajnokságot és egy kupát, Reiner Sándor két ciprusi bajnokságot és egy kupát, Szollár Lajos lengyel és nigériai bajnokságot, Várszegi Vilmos öt svéd bajnokságot nyert aktuális együttesével.

Nagyjából ebből a csoportból kerül ki a szövetségi edzők és kapitányaink legnagyobb hányada is a tárgyalt két évtizedben. A már említett szerződések több feladat ellátásával

A legnagyobb vihart e korszakban a legértékesebb játékos, Varga Zoltán távozása kavarta

jártak. Egy-egy valóban fejlődő országban szakmai képzést – országost vagy regionálist –, a szakembergárda kialakítását és elosztását, a bíróképzés megszervezését, a versenyrendszer kidolgozását, a nemzetközi vérkeringésbe bekapcsolódó csapatok (utánpótlás, olimpiai és felnőttválogatott) összehívását, adott esetben a klasszikus szövetségi kapitányi feladatok (válogatás, edzés, meccselés) ellátását is jelentette. Ebben a rendszerben kell értelmezni a csak a korszak adatait összesítő statisztikából kinyert 40 ország, 41 szövetségi edző/kapitány, 433 hivatalos mérkőzés elsőre kissé mellbevágó adatot. S bár ezt a „legális trénerlégió" menynyiségének érzékeltetésére citáltam, előtérbe tolul néhány minőségi kivétel is. Vagyis benne vannak a már említett edzőguruk (Guttmann, Kovács István, Kubala, Puskás) számai, de egy másik magyar futballgigász, Orth György pályavégi hároméves perui szövetségi edzősége is a római olimpiai szerepléssel, továbbá egy

igazi rekorder is. Mészáros Ferenc, a „Barna Bombázó"(három néviker közül időben első magyar válogatott, no meg román válogatott is) az 1943–44-es nagyváradi magyar bajnokcsapat és az 1946–47-ben az ITA Araddal román bajnok hátvéd Szíriában (1954), Iránban (1958–1959), Nicaraguában (1961, 1963 és 1967) és Guatemalában (1968–1969) is betöltötte a szövetségi kapitányi pozíciót, emellett edzősködött klubszinten a térségben Costa Ricában, Hondurasban és Salvadorban is, miután előtte Cipruson és Törökországban ugyancsak végzett tréneri munkát.

Az időben legutolsó, ám annál lényegesebb csoport a játékosoké, akik illegálisan, az akkori szóhasználat szerint disszidensként választották a külföldi labdarúgókarriert, számolva a távozást követő rövidebb-hosszabb nemzetközi eltiltással. Jellemző módon klubcsapatuk

Nagy Antal a Standard, majd Ladinszky Attila az Anderlecht csatáraként lett belga gólkirály

nemzetközi szereplése, kupameccsek, túrák vagy válogatott tornák alkalmával „léptek le", többnyire megszervezve családtagjaik külföldre juttatását is. A legnagyobb visszhangot, vihart a korszakban legértékesebb játékos, Varga Zoltán távozása váltotta ki. A zseniális képességeihez képest csupán 12-szeres válogatott, de 24 évesen is már Eb-bronzérmes, olimpiai bajnok, 4-szeres magyar bajnok csatár második olimpiája idején, Mexikóvárosban hagyta el a csapatot, de különböző okokból teljes,

Nagy Antal 1968 és 1978 között hat külföldi országban futballozott, néhányban több csapatban is. Legnagyobb sikerét a Standard Liège-zsel érte el, 1969-ben belga bajnok és gólkirály is lett

négy országot is érintő légiókarrierje csupán egy-egy német és holland bajnoki bronzérmet eredményezett.

A szakmailag legeredményesebb pályát Ladinszky Attila futotta be. A Tatabánya, majd a Vasas balszélsője egy utánpótlás-válogatottal tett utazás során távozott, holland és belga bajnoki címet, belga és spanyol kupát nyert, belga gólkirály is lett a Feyenoord, a Standard Liège és a Betis játékosaként, utóbbival a Copa del Reyt már tárgyidőszakunkon kívül szerezte meg. Az 1967 végén távozó 3-szoros válogatott, a Bp. Honvéddal kétszeres bajnoki ezüstérmes és MNK-győztes, az angliai vb-re nem utazó biztonsági tartalék kerettag csatár, Nagy Antal belga bajnok és gólkirály lett a belga Standard Liège-zsel, holland és francia bajnoki 3. a Twentével és az Olympique Marseillejel. A Vasassal magyar bajnok kapus, 1969-ben távozó Kenderesi István a Twentével holland bajnoki bronzérmet nyert. Ugyancsak a Vasasban kétszeres bajnok volt Liebháber-Lázár Barna, aki 1968-ban távozott a piros-kékektől, az NSZK-ban, Hollandiában, Belgiumban és Ausztriában közel 100 élvonalbeli bajnokit játszott, tárgyidőszakunk után edzőként benini szövetségi kapitány is volt, tavaly hunyt el. A korábbi MTK-játékos, Kottán György 1972-ben emigrált Ausztriába, ahol bajnoki aranyat és ezüstöt is szerzett a VÖEST Linz tagjaként.

Öt játékos 10 európai kupagyőzelem és -döntő; 35 játékossal szerzett 17 nemzeti kupagyőzelem, edzőként két kontinensbajnoki arany, 2 kontinentális ezüst, egy olimpiai bronz, öt trénerrel megnyert 7 európai kupasiker és egy finálé, 22 országban 38 edző irányításával megszerzett 58 bajnoki cím, 12 országban 15 trénerrel elnyert 17 nemzeti kupatrófea, 40 országban 41 szövetségi kapitányi megbízatás. Ha nem is tökéletes a leltár – mindig előkerülnek a net világából vagy máshonnan bejövő új adatok, de egy következtetés azért levonható. A tárgyidőszak óta eltelt csaknem fél évszázad után jól látható: bár most már van Premier League-bajnokunk, és remélhetőleg jönnek más címek és eredmények is, mennyiségileg és minőségében azóta és ezután sem lesz külföldön a labdarúgóinknak és edzőinknek olyan húszévnyi kiemelkedő szakasza, mint az itthoni futballban szocialista profizmus címkével ellátott, 1956 és 1976 közötti időintervallum.

A magyar labdarúgók közül egyedül Puskás Ferenc (a képen jobbra) nyerte meg a a BEK-serleget

A „MAGYAR LÉGIÓ" ÁLTAL ELÉRT FONTOSABB CÍMEK, EREDMÉNYEK, 1956–1976

JÁTÉKOSOK

NEMZETKÖZI KUPÁK
BEK-győzelem (1 játékos, 3 győzelem)
BEK-döntő (4 játékos, 4 döntő)
VVK-győzelem (3 játékos, 2 győzelem)
VVK-döntő (1 játékos, 1 döntő)

NEMZETI (ORSZÁGOS) BAJNOKI CÍMEK (I. osztály)
merikai (4 játékos, 2 cím), belga (5 játékos, 5 cím), holland (1 játékos, 1 cím), luxemburgi (1 játékos, 1 cím), német (1 játékos, 1 cím), osztrák (3 játékos, 3 cím), spanyol (4 játékos, 8 cím), svájci (3 játékos, 2 cím), török (2 játékos, 1 cím) = **25 játékos, 24 cím**

NEMZETI (ORSZÁGOS) KUPAGYŐZELMEK
amerikai (24 játékos, 6 győzelem), ausztrál (1 játékos, 1 győzelem), belga (1 játékos, 1 győzelem), kanadai (3 játékos, 3 győzelem), osztrák (1 játékos, 1 győzelem), spanyol (4 játékos, 4 győzelem), svájci (1 játékos, 1 győzelem) **= 35 játékos, 27 kupagyőzelem**

EDZŐK

KONTINENTÁLIS/ VILÁGTORNÁK
Afrika kupa-győzelem (AEK, 2 edző, 2 győzelem), Ázsia-kupa 2. hely (1 edző, ezüstérem), Ázsiai Játékok 2. hely (1 edző, 1 ezüstérem), olimpiai 3. hely (1 edző, 1 bronz)

KONTINENTÁLIS KUPÁK
BEK-győzelem (2 edző, 4 győzelem), KEK-győzelem (2 edző, 1 győzelem), európai Szuperkupa-győzelem (1 edző, 1 győzelem), Világkupa-győzelem (1 edző, 1 győzelem), BEK-döntő (1 edző, 1 ezüst)

NEMZETI (ORSZÁGOS) BAJNOKI CÍMEK (I. osztály)
amerikai (1 edző, 1 cím), belga (2 edző, 2 cím), chilei (1 edző, 1 cím), ciprusi (2 edző, 3 cím), dán (1 edző, 2 cím), egyiptomi (1 edző, 2 cím), ghánai (2 edző, 2 cím), görög (5 edző, 7 cím), holland (1 edző, 1 cím), izraeli (2 edző, 3 cím), kambodzsai (1 edző, 1 cím) kubai (2 edző, 2 cím), lengyel (4 edző, 5 cím), luxemburgi (3 edző, 3 cím), mali (1 edző, 1 cím), máltai (1 edző, 2 cím), mexikói (1 edző, 4 cím), nigériai (1 edző, 1 cím) portugál (2 edző, 5 cím), svéd (2 edző, 6 cím), török (2 edző, 2 cím), tunéziai (1 edző, 1 cím) **= 22 ország, 40-2= 38 edző, 57 bajnoki cím**

NEMZETI (ORSZÁGOS) KUPAGYŐZELMEK
amerikai (1 edző, 1 győzelem), belga (1 edző, 1 győzelem), ciprusi (2 edző, 2 győzelem), dán (2 edző, 2 győzelem), izraeli (1 edző, 1 győzelem), jugoszláv (1 edző, 1 győzelem), lengyel (2 edző, 3 győzelem), luxemburgi (1 edző, 1 győzelem), olasz (1 edző, 1 győzelem), portugál (2 edző, 2 győzelem), spanyol (1 edző, 1 győzelem), szenegáli (1 edző, 1 győzelem) **= 12 ország, 16-1 = 15 edző, 17 kupagyőzelem**

SZÖVETSÉGI KAPITÁNYSÁGOK

Albánia, Angola, Ausztrália, Burma (ma: Mianmar), Bulgária, Chile, Ciprus (2 szövetségi kapitány), Dahomey (ma: Benin), Egyesült Államok, Egyiptom (2), Etiópia, Franciaország, Ghána, Guatemala, Guinea (2), Haiti, Irán (2), Izrael, Jordánia, Kína, Kongói DK, Kuba (2), Luxemburg, Mali, Mexikó, NDK (2), Nicaragua, Nigéria, Pakisztán, Peru, Portugália, Spanyolország, Szaúd-Arábia, Szenegál. Szíria, Togo, Trinidad és Tobago, Tunézia, Új-Zéland **= 40 ország, 41 kapitány, 433 hivatalos mérkőzés**

A magyar női labdarúgás bölcsője

Az 1970-es évek elején éledező magyar női labdarúgásban fontos szerep jutott a Fősped Szállítók csapatának. Már a második nem hivatalos bajnokságot megnyerte, majd egy évvel később az első címvédő is lett

Nem láthatjuk másképpen a jelenből a múltba visszatekintve: az MLSZ az 1970-es évek elején kényszerből elfogadta, de egyáltalán nem támogatta, sőt inkább a BLSZ-re bízta a női labdarúgás szervezését. Még attól is vonakodott másfél évtizeden keresztül, hogy az időről időre összeálló válogatott csapat Magyarország néven játszhas-son. Az is előfordult, hogy a válogatott játékosok maguk varrták fel a címert a mezre.

CSILLAG PÉTER

A langyos tavaszi napfényben visszafojtott női sikoly hasított a levegőbe

Magyarországon a női labdarúgás intézményesült változatának őskora az 1970-es évek elején kezdődött. Írásunkban kísérletet teszünk a kibontakozás folyamatának számba vételére, visszatekintve a századelő időszakába nyúló előzményekre és kitérve az 1980-as évek ellentmondásos, ma már néha talán megmosolyogtató, vagy a futball romantikus oldalához tartozó jelenségeire is.

A Femina csapata – a korszak egyik legjobbja – 85 000 néző előtt játszhatott bemutató mérkőzést a Fősped Szállítók ellen az 1970. szeptemberi SZÚR-on

Több kulcsdátum is kiemelhető a magyar női labdarúgás emancipációs, vagy ha úgy teszik, „intézményesülési" folyamatát figyelve, az egyik ilyen 1970. április 30-a. Azon a napon Doma Judit bátor és kitartó törekvése nyomán megnyílt az óbudai Gázgyár sporttelepe a futballozni vágyó nők előtt, Börzsey János, a Magyar Labdarúgó Szövetség főtitkára megadta a pályahasználati engedélyt. Előzőleg Pécsről adtak fel hirdetést az Ifjúsági Magazinban, a húszéves budapesti lány ezen felbuzdulva kezdett el maga is szervezkedni, elkérve a fővárosi érdeklődők elérhetőségét. Száznál is többen jelentkeztek az óbudai toborzóra – kezdetét vette a női szakág hazai életének szervezett szakasza.

Száznál is többen a toborzón – kezdetét vette a női szakág hazai életének szervezett szakasza

Néhány hónappal később, 1970 szeptemberében két frissen alakult csapat, a Femina és a FŐSPED Szállítók a Népstadionban játszott előmérkőzést a Színészek–Újságírók Rangadó előtt, a 85 ezer néző ízelítőt kaphatott a női labdarúgás kibontakozó világából. A mellékes „női ügy" kezelésével az MLSZ a Budapesti Labdarúgó Szövetséget bízta meg, amely a FŐSPED Szállítók csapatára testálta a tervbe vett bajnokság előkészítését. *„Hosszú időn át kilincseltek nálunk a lányok, hogy így az egyenjogúság, meg úgy a sportszeretet, mikor focizhatnak már végre ők is? A BLSZ elnöksége engem bízott meg a labdarúgó lányok felügyeletével. Az első, mondhatni, kísérleti bajnokságot 1971 tavaszán rendeztük"* – idézte

fel a kezdeményezést a Magyar Ifjúság 1973. június 29-i számában Hernádi József, a BLSZ női bizottságának vezetője.

„Jegyezzük meg ezt a dátumot: 1971. április 17.” – hirdette a Népszava másnapi számának egyik szalagcíme az akkor talán kevéssé értékelt, azóta sporttörténeti kuriózummá érett mérkőzéstudósítás fölött. Az írást Vándor Kálmán, a jeles sportújságíró és bohém lelkületű slágerszövegszerző jegyezte, tárgya pedig az említett kísérleti bajnokság első mérkőzése, a nagytétényi pályán rendezett Mekalor–Fősped Szállítók találkozó volt. Érdemes idézni az eseményt üde színfoltként, a magyar sportélet szép megnyilvánulásaként jellemző beszámoló felütését.

„A langyos tavaszi napfényben visszafojtott női sikoly hasít a levegőbe. A szomszédos tűzoltó laktanyában az ügyeletes ösztönösen felkapja a fejét.

– Mi történt? – csúszik ki akaratlanul is hangosan a száján.

Tűz? Baleset? Vagy talán családi öröm?... Nem, egyik sem. Csak gól született. De nem akármilyen! Az első magyar női labdarúgó-bajnokság nyitányán, a budatétényi Mechanika-pályán Vígh Mária, a Szállítók 19 éves középcsatára a hálóba lőtte az első női bajnokság gólját. 1971. április 17. délután 3 óra múlt 12 perccel! Sporttörténelmi időpont. A lelátón felcsattan a taps. Eléggé gyér, de a maga nemében korszakalkotó. A női labdarúgás versenyre kelt a férfi futballal. A »fekete gyöngyszemet« kihívta egy »szőke gyöngyszem«!...”

Vígh Mária, a Fősped Szállítók 19 éves középcsatára lőtte a hálóba az első női bajnokság gólját

Vándor Kálmánnak a helyszínen a már említett Hernádi József segített eligazodni a női szakág helyzetét illetően, tanulságos olvasni a szakmai gyorsjelentéssel felérő szemelvényt: *„A csapatok mellett képzett labdarúgóedzők dolgoznak, tehát e tekintetben nem kell*

A FŐSPED Szállítók és a budatétényi Mekalor játékosai kivonulnak az első bajnoki mérkőzésre. A dátum: 1971. április 17.

attól félni, hogy rossz irányban haladunk. Ami az egészségügyi vonatkozást illeti, negyedévenként kötelező az orvosi ellenőrzés, és enélkül nem lehet pályára lépni. Ezenfelül a szabályok előírják, hogy tornacipőben vagy legfeljebb gumistoplis futballcipőben lehet csak játszani. Nem kell tehát attól tartani, hogy a labdarúgás káros lehet a női fizikumra vagy nőietlenséghez vezet. A női labdajátékok sorában ennek is pont olyan helye van, mint a kosár-, kézi- vagy röplabdának, és összehasonlíthatatlanul kisebb erőkifejtést igényel, mint például az evezés, a kajakozás, vagy éppen az atlétika."

A sportújságírót erősen izgatta, hogy lesz-e a lefújás után mezcsere, miként az a férfi futballban szokás

A sportújságírót személyes, olvasókkal megosztott vallomása szerint erősen izgatta, hogy lesz-e a lefújás után mezcsere, miként az a férfi futballban szokás – a tréfásnak szánt megjegyzés jellemezi a női labdarúgást övező szexista hangulatot, a sportágat meghatározó maszkulin közeg viszonyulását a szokatlan újításhoz.

Meglepőnek hat a kísérleti bajnokság mezőnyének összetétele, a tízcsapatos versengésben a következő együttesek vettek részt: Pécel, Betonelem, Erzsébeti Spartacus, Nagytétényi Chinoin, III. ker TTVE-Femina, Fősped Szállítók, Isaszeg, Maglód, Mekalor, valamint a Vasas Sportiskola csapatának utódává vált Magyar Kábel. Az első kiírást az alapító és névadó, Erdélyi Gyula szervezésében működő Femina nyerte meg, amely a Renova Spartacus és a László Kórház FC gárdájával együtt sokáig a magyar női futball nagy hármasát alkotta. Beszédes az adat, hogy az

A III. Kerületi TTVE női csapata a Hungária körúti MTK-pályán támadja az ellenfél, a Fősped Szállítók kapuját 1971 márciusában

A korszak egyik legjobb, s talán a legfrappánsabb nevet választó női labdarúgó-csapata, a Femina a hajdani Népstadion „szoborparkja" előtti téren

1983-tól már hivatalos MLSZ-bajnokságként futó sorozatban 2000-ig a megnyerhető 51 éremből 48-at az említett három klub szerzett meg. Érdekesség ugyanakkor, hogy az első – vagy ha úgy tetszik, mínusz tizenkettedik – vetélkedésben aranyérmes Femina legközelebb csak 1988-ban végzett az élen, a kérdéssel foglalkozott Dénes Tamás is a 2023-ban megjelent, Budapest futballkönyve című kötet vonatkozó fejezetében. *„Felvetődik a kérdés: mi magyarázhatja a közel két évtizedes pauzát? Ha a játékoskereteket nézzük, alkalmasint igaz, hogy a három »nagyágyú«, a Femina, a László Kórház SC és a Renova Spartacus közül Lovász Gyöngyi 1988-as németországi szerződése előtt a Lászlónak volt a legmasszívabb kerete, a Renovának pedig – Bárfy Ágnessel és Kern Edittel – a legeredményesebb csatársora. De talán az is szerepet játszhatott, hogy – ha a szocializmus éveire emlékezve fura is a jelző – a Femina »maszek« csapat volt, míg a másik kettő (és például, amíg létezett, a FŐSPED Szállítókból lett Budapesti Volán SC) mögött az akkori szóhasználat szerint »bázisvállalatok« álltak."*

A női labdarúgás születésnapjaként – a terület fő szakértőjének számító Dénes András (1963–2023) útmutatását követve – leginkább 1971. április 17-ét, a Mekalor–Fősped Szállítók bajnoki mérkőzés napját tarthatjuk számon. Ami azonban a nyilvánosságot illeti, 1971. október 31-én újabb mérföldkőhöz jutott a folyamat, a Magyar Televízió műsorra tűzte – a Hatvani Konzerv- és Cukorgyárból sugárzott riportja és A korszerű pedagógia világából című előadás közé ékelve – a Femina–Magyar Kábel SK női labdarúgó-mérkőzés közvetítését a Hungária körútról. *„Ez a két csapat, a világos mezes Femina és a sötét mezes Magyar Kábel valamennyi játékosa most azzal az elszánt akarattal és elképzeléssel jött ki a pályára, hogy megmutatja a közönségnek, ország-világnak, hogy a nők nemcsak szeretnek, de már tudnak is futballozni Magyarországon"* – halljuk Vitár Róbert riporter felvezetőjét a

A Magyar Televízió a Hatvani Konzerv- és Cukorgyárból sugárzott riport után női mérkőzést közvetített

Monoron, a Balassi Bálint utcai pályán játszott 1971-ben bemutató mérkőzést a Maglód és a helyi csapat. Talán a fotón is „átsüt" a lelkesedés

sajnos csupán hangban megőrződött közvetítésben. A „meg kell mutatni", „be kell bizonyítani" szemlélet nem csak hazánkban kísérte a futballélet másodrangú szereplőinek tekintett női labdarúgók útját. Barcs Sándor, az Európai Labdarúgó-szövetség (UEFA) alelnöki tisztségét 1970-től betöltő, rövid ideig megbízott elnökként is működő sportvezető a Labdarúgás 1982. februári számában közölt cikkében szólt a felkérésről, amely alapján 1967 őszétől a kontinentális szövetség frissen megalakult női bizottságának elnöke lett. A kevéssé ismert cikket nem árt megkülönböztetett figyelemmel tanulmányozni, ugyanis pontos képet ad a női futball elismertetésének nehézségeiről.

Megmutatja országnak-világnak: a nők nemcsak szeretnek, de már tudnak is futballozni

„Néhai Gustav Wiederkehr, az UEFA svájci elnöke kétségkívül egyike volt minden idők legtehetségesebb nemzetközi sportvezetőinek. Mackó termetével, nagy fejével, fekete csontkeretes szemüvegével és örökké csillogó, szerfelett kifejező, barna szemével, maga volt a megtestesült nyugalom. »Nem kell mindjárt fejest ugrani! Az idő gyakran magától old meg bonyolult helyzeteket« – ezt szokta ismételgetni, ha valamiben nem tudtunk dönteni. És nem döntöttünk, vártunk.

Így volt ez a női futballal is.

1967 őszén, a Végrehajtó Bizottság ülése előtt félrehívott. Közölte velem, hogy megalakítjuk a női bizottságot és engem szemelt ki elnöknek. Akkor két bizottságom is volt (egyik se könnyű), tiltakoztam.

– Nálunk Magyarországon van egy közmondás. Eszerint azt a lovat terhelik még jobban le, amelyik amúgy is húz.

Legyintett.

– Ez nem új terhelés! De valamit tennünk kell, nagy rajtunk a nyomás. A svédek, a németek meg az olaszok azzal érvelnek, ha nem

vesszük kézbe a női labdarúgást, akkor majd az ügynökök szerveznek tornákat. Nem lenne okos dolog, ha mereven elutasítanánk a kezdeményezéseket. Mint ahogy az is oktalanság lenne, ha valamilyen torna kiírásán törnénk a fejünket. Túl korai lenne, belebukhatnánk. Taccsra kell hát játszani! Teszünk valamit: megalakítjuk a női bizottságot, felmérjük a helyzetet, megvitatjuk a játékszabályokat (mert azok különböztek szinte országonként), figyeljük a fejlődést és tájékoztatót adunk az európai sajtónak.

– Tehát úgy kell tenni valamit, hogy ne csináljunk semmit?

– Egyelőre. Gondolom egy jó darabig. Aztán majd meglátjuk, ha már forrósodik a helyzet, ígérem, másra bízzuk a bizottságot. Pillanatnyilag azonban engem az nyugtatna meg, ha vállalnád a bizottság elnökségét.

– Rendben!

Így lettem az első női nemzetközi bizottság elnöke."

A magyar női futballválogatott útra bocsátását is az UEFA-nál tapasztalt idegenkedés, óvatosság jellemezte. A különös eseménysort

> *„... ha nem vesszük kézbe a női labdarúgást, akkor majd az ügynökök szerveznek tornákat"*

a Budapest futballkönyve így rögzíti: *„Az MLSZ a formálódó válogatott főpróbájának számító 1984-es Dolomit-kupára delegálta ugyan, de nem merte Magyarország néven szerepeltetni a csapatot. Áthidaló megoldásként Budapest-válogatott néven futott az együttes, amely az augusztus végén, szeptember elején megrendezett Torneo delle Dolomiti mezőnyében Csehszlovákia, Olaszország és Trento tartományi válogatottja mellett is a magyar főváros képviseletében lépett pályára (a csehszlovákoktól előbb 1–0-ra, majd 2–1-re kapott ki, a trentói tartományi csapatot 10–1-re, Olaszországét 1–0-ra verte meg). Szeptemberben a Postás-pályán Bécs válogatottját győzte le 5–0-ra, majd a Népstadionban Prágáét 10–0-ra, ezekben a*

A Dolomit-kupán részt vevő magyar női labdarúgók. Nem volt komfortos túra – de így is örök emlék maradt a résztvevőknek

hónapokban készült a társaságról egy dokumentumértékű, »Budapest«-mezes fénykép is. Magyarország néven az MLSZ nyilvántartása szerint csak 1985. április 9-én, Siófokon, az NSZK elleni 1–0-s győzelemmel mutatkozott be az egyébként addig is többnyire piros-fehér-zöld szerelésben játszó együttes."

Noha a korábban leírtak alapján kínálkoztak egyéb lehetőségek is, az első válogatott mérkőzés miatt április 9. lett utóbb a magyar női labdarúgás napja. A konferenciakötet fókuszában álló periódus időbeli keretein túlnyúlik, ám a nemzeti csapat születésének, megerősödésének és hányattatásainak történetét akkor érthetjük meg igazán, ha felvillantjuk az 1980-as években indult folyamat első éveinek egyik szimbolikusnak tekinthető mozzanatát is. Az esetről a Hátsó füves sorozat Ismeretlen futballtörténelem nevű rovatában, a Rendszerváltás varrótűvel című cikkben esett szó részletesen. Az előzmény: az Országgyűlés 1990. július 3-án megszavazta, hogy a Magyar Köztársaság állami jelképe a koronás címer legyen. A magyar férfi futballválogatott a parlamenti döntés előtt egy hónappal, 1990. június 2-án rendezett, Kolumbia elleni barátságos mérkőzésen (3–1) viselte utoljára a „Kádár-címeres" dresszt, a következő, 1990. szeptember 5-i Magyarország–Törökország (4–1) összecsapáson már az új címer ékesítette a piros Umbro felsőt, mégpedig téglalap alakú, fehér vászonra nyomott változatban, a

1985. április 9-én, Siófokon, az NSZK elleni 1–0-s győzelemmel mutatkozott be a magyar női válogatott

A magyar női válogatott első hivatalos mérkőzésének kezdőcsapata. Balról: Bárfy Ágnes, Lovász Gyöngyi, Keresztes Zsuzsanna, Vrábel Ibolya, Kern Edit, Szegediné Lojd Zsuzsa, Matskássyné Boda Mária, Jenei Anikó, Bukovszkiné Boros Piroska, Kiss Mária és Kissné Lukács Katalin csapatkapitány

Nagy Tünde mezén látszik a játékosok által a mezre varrott, fehér vászonra nyomtatott címer. Kern Edit így varrta fel a válogatott fehér mezére az új címert

játékosok szíve fölé varrva. Egy héttel később, az Anglia elleni idegenbeli mérkőzésen (0–1) már gyárilag legyártott címeres mezben futott ki Mészöly Kálmán csapata a Wembley gyepére. A női szakágban nem volt ennyire zökkenőmentes az átállás. Limperger Zsolt, Keller József, Kovács Kálmán és társaik mellkasán már régen a korszerűsített jelkép virított, amikor az Eipel Ferenc szövetségi edző vezette női csapat még mindig nem kapott az új változatból. Pontosabban a probléma orvoslására azt a furcsa megoldást választották a döntéshozók, hogy az országgyűlési határozatot követő első, 1990. szeptember 29-i fellépésen, a rövid életű Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság válogatottja elleni mérkőzésen (0–3) a magyar futballistanők – a nemzetközi sporttörténet kuriózumaként – felirat és címer nélküli, üres piros mezben játszottak Varannóban. A női labdarúgó-válogatott történetének talán legkülönösebb meze azonban nem a poszt-csehszlovák csapat ellen viselt darab, hanem a következő, 1990. október

Nyomtatott címer a vászonra, vászondarab kivágva, majd rávarrva a régi mezre, kész is a haladó viselet

14-re összebarkácsolt szerelés. A kifejezés itt szó szerint értendő: valamiért a Németország elleni Európa-bajnoki selejtező előtt a vezetők sürgetőnek érezték már a nőknél is a »történelmi ráncfelvarrást«, és a férfiak törökök elleni mérkőzésén látott módszer szerint gondolták előkészíteni a garnitúrát. Nyomtatott címer a vászonra, vászondarab kivágva, majd rávarrva a régi mezre, és már kész is a haladó viselet. Ráadásul a varrónői feladathoz találtak is kéznél lévő munkaerőt... Kiss Mária, a női válogatott kapusa beszámolt az alkalmi varrómunka részleteiről a Hátsó füves Nemzeti Sport felületén közölt összeállításában: *„Egy hétköznapi ágyneműre, sima fehér lepedőre*

Lovász Gyöngyi az NSZK-ba mehetett légiósnak. Jobbra: Kiss Mária kapus Bárfy Ágnessel

rányomtak szitanyomással egy csomó címert, azokat nekünk kellett ollóval kivágni, beszegni és felvarrni a mezünkre. Kínunkban nevetgéltünk a helyzeten, biztosra vettük, hogy a férfiak nem ülnek a csapatszálláson az ágy szélén, hogy varrogassák a saját válogatott szerelésüket. Megtisztelhettek volna bennünket annyival, hogy nem velünk csináltatják meg az új mezt... Valahogy mindenki megbirkózott a feladattal, de azt nem tudom, hogy három szobával arrébb ügyetlenkedett-e esetleg valaki még annyit, mint én."

Az akkori magyar együttes egyik legnagyobb csillaga, a 79-szeres válogatott Bárfy Ágnes is emlékezett a szállodában végzett varrómunka abszurd jeleneteire, a bíbelődésre a kivágott, mezekre fércelt címerekkel. Két meghökkentő fényképének tanúsága szerint az öltözői varroda olyannyira megtetszett a szövetség illetékeseinek, hogy a Sopronban felvett piros mez mellett egy fehér garnitúrát is újrafazoníroztatott a játékosokkal: az 1990. november 14-i norvég–magyar (2–1) kristiansandi Eb-selejtező előtt készült fotók egyikén Nagyabonyi Ildikó szedi le egy árral a szövetanyagról a Kádár-címert, a kép párján pedig Kern Edit varrja fel a rendszerváltással bevezetett verziót.

Az öltözői varroda megtetszett a szövetség illetékeseinek: egy fehér garnitúrát is újrafazoníroztattak

Kevés az esély arra, hogy a sporttörténeti ritkaságnak számító mezekből bárhol felbukkanjon példány. Mint Bárfy elmondta, nem engedték nekik hazavinni a válogatott szerelésüket, sőt olyan is előfordult, hogy ha mégis megpróbálkoztak ilyesmivel, utólag ki akarták fizettetni velük. A női válogatott felruházása akkoriban csupán praktikus feladatot jelentett, sem esztétikai, sem emberi szempontok nem számítottak: a nyolcvanas években például még bevett gyakorlatnak számított, hogy a férfi válogatott levetett szerelését örökölték a nők. Kiss Mária a cikkben felidézte, hogy milyen volt Katzirz Béla hatalmas kapusmezében védeni, de Nyilasi Tiborék meze is kissé lötyögött a női futball úttörőin.

Ha írásunkban a történet fonalát – a kronológiai kereteket rugalmasan kezelve – elvezettük a rendszerváltás időszakáig, a női labdarúgás fejlődéstörténetének teljes bemutatásához indokolt az 1970-es dobbantás előzményeit is számba venni. A női futball legelső mozzanata Magyarországon egy 11 éves kislányhoz fűződik, aki 1906-ban alkalmi csapatot verbuvált debreceni diáktársaiból. A helyszín ismerős lehet Szabó Magda Abigél című klasszikusából, a regénybeli Matula református internátus környezetét ugyanis a Dóczy Gedeon Református Leányiskola ihlette, a nagy múltú intézmény, ahol egy bátor, talpraesett, kísérletező szellemű növendék társait is fellelkesítve ismerkedni kezdett a brit labdajátékkal. Ösztönzője részben az akkor már kibontakozóban lévő debreceni futballélet lehetett, a DVSC elődjének számító Egyetértés Football Club 1902. március 12-én alakult, de működött futballcsapata a Debreceni Torna Egyletnek is, sőt a Debreceni Főiskolai Lapok 1899. január 20-i számának tudósítása szerint már a 19. század legvégén kipróbálta „football"-t a városban néhány joghallgató, köztük Ady Endre.

A nyolcvanas években bevett gyakorlatnak számított, hogy a férfiak levetett szerelését örökölték a nők

A csapatot toborzó leány azonban tudomást szerezhetett a Nyugatról importált szórakozásról családi körben is, szülei széles műveltségű, világlátott, a kor aktuális szellemi hullámait jól ismerő emberek voltak. Édesapja, Tüdős János ügyvéd, országgyűlési képviselő, a társasági élet meghatározó figurája

Egy különleges csapatkép a magyar női futball hőskorából: a Monimpex FC látható rajta. A sosemvolt csapat. A népszerű magyar sorozat, a Linda egyik epizódjában a László Kórház futballistái szerepeltek, „edzőjük" Lukács Sándor színművész, a „menedzser" Tordai Teri (az álló sorban balról az ötödik) volt

(alakja Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig című regényében is feltűnik), édesanyja pedig Kálmánchey Irén, Kálmáncsehi Sánta Márton református püspök leszármazottja, a Magyar lányok hozománya című népszerű szakácskönyv szerzője volt.

A történet főszereplője pedig nem más, mint Tüdős Klára, a nyughatatlan lelkű, sokféle tehetséggel megáldott, altruista lelkületű diáklány, a később Zsindelyné Tüdős Klára néven ismertté lett néprajzkutató, iparművész, divat- és kosztümtervező, színházi és filmrendező, a Györffy Kollégium megteremtője, a Református Nőszövetség elnöke. Dizseri Eszter szerkesztésében jelent meg 1994-ben dokumentumokra épülő életrajza, a kötet idézi Kövendy Dénesné szóbeli közlését (a lábjegyzet forrásként egy 1989-es hangfelvételt említ), amelyben az egykori osztálytársnő felidézi a sportágtörténeti nevezetes mozzanatot.

Csapatot toborzott Tüdős Klára, a későbbi néprajzkutató, divat- és kosztümtervező, színházi és filmrendező

„Klára nem volt szépség, de a járása nagyon feltűnő volt. Olyan könnyedén ment, mintha a lába nem is érintené a földet. Libegett rajta a rakottszoknya. S futballcsapatot alapított, 1906-ban! A Dóczyban volt egy úgynevezett felsőudvar, sima terület, oda mentünk a Klára vezényletével labdát rúgni. Akkoriban még a férfiak között is ritkán űzött sport volt, nemhogy a lányoknál! Sajnos Tili néni, az iskola szigorú igazgatónője hamar tudomást szerzett a dologról. Férjének a kemény ingnyakai azon a kisudvaron voltak kiakasztva száradni, így rögtön észrevett bennünket, és a leghatározottabban leállította a futballjátékunkat. Egyébként négyen itt, Pesten már felnőtt fejjel, öreg dócisták rendszeresen összejártunk. Pogácsáztunk, beszélgettünk, de volt bibliamagyarázat is mindig. Nem volt kitűnő tanuló Tüdős Klára, és nem volt szorgalmas sem. Féktelen fantáziája állandóan elterelte a gondolatait a meglehetősen prózai tárgyakról. Különösen a matematikával volt sok baja.”

A következőkben a Budapest futballkönyve témának szentelt fejezete (Budapest-mezes női futballpionírok) nyomán foglaljuk össze az első évtizedeket. Tüdős Kláráénál

Zsindelyné Tüdős Klára munkássága elismeréseként gyakori szereplője volt az 1940-es évek első felében kiadott lapoknak. A képen a balján Szinyei Merse Jenő miniszter felesége

Az 1930-as években futballozni vágyó aradi hölgyekről készült fotó igazi kuriózum a sportág történetében

ismertebb történet a szegedi Brauswetter Boriskáé, a társadalmi ügyek iránt fogékony polgárlányé, aki a Sporthírlap 1912. augusztus 5-i számában közölt hír szerint vállalkozott csapatszervezésre – a további lépésekről szóló információ híján gyaníthatjuk, kétes sikerrel. Azt viszont az újság rövid cikke szerint már előre kigondolta, hogy miként festenek majd a Szegedi Atlétikai Club női labdarúgói: *„piros triko-ing, egy rakott kurta szoknya, alatta reform-nadrág, hosszú harisnya, tompa orrú tornacipővel és egy fehér tornász-sapka"*. A budapesti nyitányra még várni kellett, a debreceni és a szegedi kísérlet után következett a miskolci, a Sportvilág 1913. május 26-i beszámolója alapján hasonlóképp tiszavirág-életű folytatással: *„Miskolcon megalakult a napokban a női football csapat, egyelőre hét játékossal"*. Az említett mérföldköveket Dénes András rögzítette Magyar női futball – a bajnokságok című könyvében, amely feleleveníti a Pesti Hírlap 1913. április 18-i számában világgá kürtölt, ám még mindig nem a fővároshoz kötődő szenzációt,

A szegedi Brauswetter Boriska kigondolta, hogyan festenek majd a Szegedi Atlétikai Club női labdarúgói

a főszereplő nevének említése nélkül: *„Az első női footballista. Kassáé a dicsőség! Magyarországon mégis ő produkálta az első női footballistát. Az első nő megjelenését a helyi sajtóban erős vita előzte meg, amelynek azonban az eredményét meg sem várva, pompás kis női dresszben rúgja már a gólokat a kassai sporttelepen az első női footballista Magyarországon."*

A rejtélyes kassai futballdáma felbukkanása után még majdnem másfél évtized eltelt, mire dokumentáltan kipróbálták a játékot budapesti diáklányok is. A helyszín a Gellérthegy, a mai Szent Margit Gimnázium elődje, az Isteni Megváltó Leányai Szerzeteskongregáció fenntartásában működő leányinternátus,

Különleges felvétel valamikor az 1950-es évekből, a bedobást a világ egyik legkülönlegesebb partjelzője figyeli. Fotó: fortepan.hu

amelynek kertjében Bókai Mattanowich Bélának a Nemzeti Sport hasábjain (1927. október 2.) közölt, kissé pajzán hangvételű tudósítása szerint a növendékek rendszeresen futballoztak. *„Öltözetük? Hokkicipő, letűrt harisnya, berakott szoknya és blúz. Ja igen, egyszer, mikor az egyik elesett, láttam, hogy fekete nadrágocska van a szoknya alatt…"* – jellemezte a riporter a külsőségeket, a játékról pedig egyebek mellett a következőket jegyezte fel: *„Megkezdődött a női futballmeccs! Eleinte »tapogatódzó« játék! Aztán száguldtak ide-oda, futkostak, én csak a lábakat néztem. Mert, ugye, a futballnál ez a fő. És milyen lábak, te jó… És ezek a lábak »rúgtak« is itt-ott, mit kerteljek, »kapáltak« is. Sőt kaszáltak is. Egyik kis édest – ő volt a legszebb – véletlenül megrúgták. Szegényke rögtön elkezdett sírni, s kiült a taccsvonalra. Zokogott! Én nagyon megsajnáltam, úgy szerettem volna megvigasztalni… […] Egyszer csak elesik az egyik »másik édeske«, de ez nem sírt, hanem fölkelt, s az arcát és a száját törülgetve indult kifelé. Biztosan felhorzsolta magát, gondoltam én, s most megy magát bejódozni. Tényleg így is volt. Amint kiért a taccsvonalra, fölvett egy kis koffert – később jutott eszembe, hogy az ridikül volt –, kivett belőle egy üvegfélét, lecsavarta a dugóját és – rúzsozni kezdte a száját…"*

Hokkicipő, letűrt harisnya, berakott szoknya és blúz. (…) láttam, hogy fekete nadrágocska van a szoknya alatt

Nők magyarországi futballozásának az első mozgóképes emléke egy 1925-ből fennmaradt, 19 másodperces filmhíradórészlet a Külső-Ferencváros, Kispest és Pestszenterzsébet határában fekvő, mára beépített Epres-erdő tisztásán tartott férfiak–nők meccsről. Ismereteink szerint az első szabályos csapatkép a Fortepan gyűjteményében fellelhető, forrás és információ nélküli 1932-es felvétel, amely minden bizonnyal Aradon készült – a fehér

sportblúzt viselő lányok közül az egyik felsőjén felismerhető az Aradi Torna Egyesület „ATE” feliratú címere. Ami az első, rendes körülmények között bonyolított, sajtóban is „könyvelt” mérkőzést illeti, az jelenlegi tudásunk szerint az 1946 júliusában vívott összecsapás volt: az Elektromos ifjúsági futballcsapata és a nagypályás női kézilabda-bajnokság csapataiból verbuvált alkalmi együttes mérte össze az erejét labdarúgásban. A Vasas–Ferencváros bajnoki mérkőzés után megrendezett összecsapást a mezítláb játszó fiúk nyerték meg 5:2-re, ám a Nemzeti Sport tudósítójának értékelése alapján *„a kísérlet kétségkívül igen érdekes volt”*. A későbbi időszakokban egyre több híradás érkezett ilyen-olyan körülmények között rendezett női futballtalálkozókról: faluhelyen a hagyományos nősök–nőtlenek párharcok mintájára elterjedt az asszonyok–lányok foci szokása, városban vállalati keretek között is adódott mód a közösségi élményt kínáló női focira. Utóbbira jó példa a Keveházi János – Fortepan-gyűjteménybe került – fotóin megörökített képsor a Növényolaj- és Szappangyár fizikai és irodai dolgozónői között játszott 1956. júliusi meccsről.

A Vasas–Ferencváros bajnoki mérkőzés után megrendezett összecsapást a mezítláb játszó fiúk nyerték

Az, hogy a magyar női labdarúgás történeti feldolgozásában felhalmozódott adósság jelentős részét sikerült törleszteni, elsősorban a témát 2023-ban bekövetkezett haláláig elhivatottan kutató Dénes András érdeme.

Az egyebek mellett a Magyar női futball – A bajnokságok és a Magyar női futball – A válogatott című könyvet is jegyző sportújságíróról, a korábbi válogatott labdarúgó, Dénes Dorottya édesapjáról életműdíjat neveztek el, amelyet minden évben a női futball egy kiemelkedő alakja érdemel ki.

A Növényolaj- és Szappangyár fizikai és irodai dolgozónői egymás között játszottak 1956 júliusában

A tanulmányok szerzői

CSILLAG PÉTER a Nemzeti Sport Feleki László-díjas főmunkatársa, történészi diplomájához méltón foglalkozik futballmúltunkkal. Budapesti futballmesék című futballetűdjeit Nívódíjjal ismerte el az MSÚSZ. Könyvei közül kiemelkedik a Kapufák és kényszerítők, az Ady stoplisban és a Dénes Tamással közösen írt Budapest futballkönyve. Szinte mozgalmat alapított a falusi pályák megmentéséért, a nevéhez kapcsolható Hátsó füves című könyv és kiállítás is díjakat érdemelt ki.

DÉNES TAMÁS futballtörténész, a Nemzeti Sport és A Színes Sport korábbi főszerkesztője, Feleki- és Szepesi-díjas, valamint Ezüstgerely-díjas sportújságíró. Több mint kilencven futballtárgyú könyv szerzője vagy társszerzője, ezek közül a legfontosabb a magyar és a nemzetközi labdarúgás történetéről B. Bába Évával és Sándor Mihállyal közösen írt, egyaránt öt-öt kötetes sorozat. Legutóbbi munkái közül kiemelkedik a Futball elsők című

KISS LÁSZLÓ szociológus, futballtörténész. Sporttal kapcsolatos írásai közül kiemelkedik az Elfeledett főszereplők (Életrajzok és történetek a magyar futball 120 évéből) és a Mert kell egy csapat című. Egyedülálló adatbázist kutatott fel a magyar labdarúgó-bajnokságok szereplőiről, beleértve a második és a harmadik osztályt. Rendkívül tartalmas blogot vezet Futball és történet címmel.

LASZIP GÁBOR sporttörténész, informatikus. Több mint két évtizede végzi Újpestet érintő helytörténeti és sporttörténeti kutatásait. Számos írása, publikációja, cikke, cikksorozata és könyve jelent meg ebben a témában, valamint 2023-ben az újpesti labdarúgás 125. évfordulójára szabadtéri kiállítást is szervezett. Kutatómunkája középpontjában elsősorban Újpest sporttörténelme, azon belül is az UTE történetének kutatása áll.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN az MLSZ budapesti igazgatója. Okleveles sportmenedzser, labdarúgó-szakedző. Évtizedeket töltött el a Heves megyei amatőr labdarúgásban, illetve annak vezetésében. 2007-ben lett a BLSZ főtitkára, 2011. január elsejétől igazgatója. Futballtörténészként is tevékenykedik. A magyar labdarúgás és a „BLASZ" történetének avatott kutatója, hagyományainak ápolója. Eddig nyolc könyve jelent meg a labdarúgás történetéről.

ROCHY ZOLTÁN futballstatisztikus, egyéb munkái mellett a Nemzeti Sport olvasószerkesztője, több mint tíz futballtárgyú könyv szerzője. Utóbbi munkái közül a legfontosabbak: A kalandozó magyar labdarúgók, a válogatott addigi mérkőzéseiről szóló A 700. után, valamint az 1994 és 2004 között az Európa- és világbajnokságok előtt készített „Kalauzok", amelyeket Dénes Tamással közösen készített. Több futballtörténeti tárgyú honlap szerzője is egyben.

TOBAK CSABA sporttörténész. 2013 óta a Fradi Múzeum igazgatója. Tizenhárom éves korában volt először szurkolóként az Üllői úti stadionban, első külföldi „túrája" pedig Pozsonyba, „arra" a Slovan elleni mérkőzésre vezetett 1992-ben. „A Fradi, a fradizmus életforma a számomra", vallja, meg azt is, hogy élete a Fradi-múzeum. Mindannyiunk nagy szerencséjére.

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága első labdarúgás-történeti konferenciájának előadásai A magyar futball hőskora című gyűjteményben jelentek meg.

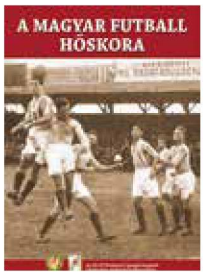

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN: A magyar futball gyermekkora
KISS LÁSZLÓ: Az első bajnokok – a BTC hősei
TOBAK CSABA: Zöld-fehér lépcsőfokok a csúcs felé
DÉNES TAMÁS: Az MTK aranykorszaka, a sorozatban megnyert tíz bajnoki cím
SZ. NAGY TAMÁS: Az edzői szakma kialakulása a hőskortól a húszas évek végéig
HEGYI TAMÁS: A budapesti futball és az I. világháború
SZEGEDI PÉTER: A magyar futball társadalmi bázisa
DÉNES TAMÁS: A magyar amatőrfutball helye Európában
CSILLAG PÉTER: Futball és irodalom a századelőn

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága második labdarúgás-történeti konferenciájának előadásai A magyar futball profikorszaka című gyűjteményben jelentek meg.

SZEGEDI PÉTER: Tudásexport a két háború között
DÉNES TAMÁS: Jogászokból, mérnökökből, újságírókból lett kapitány
TOBAK CSABA: Magasan szárnyalt a zöld sas
LASZIP GÁBOR: Európa csodálta a remekelő lila-fehéreket
DÉNES TAMÁS: A Hungária tündöklése és önfeloszlatása
SZ. NAGY TAMÁS: A futball szakirodalma a harmincas években
KISS LÁSZLÓ: A Cégligából indultak, az élvonalba emelkedtek
DÉNES TAMÁS: A vidéki labdarúgás első igazán nagy korszaka
SZEGEDI PÉTER: Magyarország a kontinens elitjében
CSILLAG PÉTER: A futballnyelv megújulása

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága harmadik labdarúgás-történeti konferenciájának előadásai A magyar futball aranykora egy változó világban című gyűjteményben jelentek meg.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN: Az MLSZ a változások viharában (1945–1956)
KISS LÁSZLÓ: A szovjetesítés hatása a magyar futballra
DÉNES TAMÁS: A tragikus sorsú Tibi bácsit hagyták meghalni
TOBAK CSABA: Zöld-fehérben, pirosban, a hatalom árnyékában
LASZIP GÁBOR: Út a kisgazdáktól a belügyminisztériumig
DÉNES TAMÁS: Két út is vezetett a csúcsra
CSILLAG PÉTER: Zabolázatlan kalandkereső – Nyers-legenda
DÉNES TAMÁS: Mintha másik bolygóról csöppentek volna közénk
SZÖLLŐSI GYÖRGY: Elsősorban a pályán kívül veszítettük el a vb-döntőt
DÉNES TAMÁS: Egy olimpia és egy vébé a politika oltárán

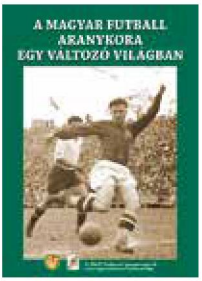

Irodalomjegyzék

ALBERT FLÓRIÁN 2007: Életem a Fradi. Budapest
BOCSÁK MIKLÓS 1984: A Császár és utána a sötétség. Budapest
DÉNES ANDRÁS 2019: Magyar női futball – A bajnokságok, Budapest
DÉNES ANDRÁS 2021: Magyar női futball – A válogatott, Budapest
DÉNES TAMÁS–HEGYI IVÁN–LAKAT T. KÁROLY 2013: Az otthon zöld füvén. Budapest
DÉNES TAMÁS–HEGYI IVÁN–LAKAT T. KÁROLY 2014: Helyünk a kupanap alatt. Budapest
DÉNES TAMÁS–HEGYI IVÁN–LAKAT T. KÁROLY 2012: Válogatott gyűjtemény. Budapest
DÉNES TAMÁS–PETERDI PÁL–ROCHY ZOLTÁN–SELMECI JÓZSEF 1999: Kalandozó magyar labdarúgók. Budapest
LAKAT T. KÁROLY 1996: Apám regénye. Budapest
NAGY BÉLA 1994: Fradi futballévszázad. Budapest
VÉGH ANTAL 1974: Miért beteg a magyar futball? Budapest
ZSIDAY ISTVÁN 1984: Ferike, a góleádor. Budapest

Tartalom

Bevezető 5

Lovász Tamás István
Szervezeti kötelékek a magyar labdarúgásban
A sportág strukturális helyzete a szövetség, a bajnoki és az átigazolási rendszer tükrében 6

Tobak Csaba
Megengedte Kádár János, bajnok lett a Ferencváros
Az egyetlen európai kupagyőzelem nehézségekkel teli időszaka 20

Laszip Gábor
A lila hetes mindent vitt
Az újpesti futball legszebb korszaka 34

Dénes Tamás
Gyerünk, gyerünk, Angyalföld!
A Vasas aranykorszaka leginkább szimbolikus jelentőségű volt a Pártnak 60

Kiss László
A „szocialista" városok futballfejlődése
Hosszú séta Sztálinvárostól 74

Dénes Tamás
Az erkölcs rosszabb volt, mint a futballunk
Hofi Géza élt a labdarúgókra kiadott „kilövési engedéllyel" 90

Rochy Zoltán
Megtagadott világsztárok története
A magyar idegenlégió, futballisták és edzők öt kontinensen 104

Csillag Péter
A magyar női labdarúgás bölcsője
A langyos tavaszi napfényben visszafojtott női sikoly hasított a levegőbe 130

A tanulmányok szerzői 146

Irodalomjegyzék 148

Létező szocializmus, nem létező profizmus
1956–1976

Az MLSZ Budapesti Igazgatóságának labdarúgás-történeti konferenciája

Lovász Tamás István
Szervezeti kötelékek a magyar labdarúgásban

Tobak Csaba
Megengedte Kádár János, bajnok lett a Ferencváros

Laszip Gábor
A lila hetes mindent vitt

Dénes Tamás
Gyerünk, gyerünk, Angyalföld!

Kiss László
A „szocialista" városok futballfejlődése

Dénes Tamás
Az erkölcs rosszabb volt, mint a futballunk

Rochy Zoltán
Megtagadott világsztárok története

Csillag Péter
A magyar női labdarúgás bölcsője